

อาศัย พ.ร.บ. รัฐธรรมนูญ มาตรา 46 ซึ่งให้สิทธิชุมชนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้และมาตราที่ 79 บอกว่ารัฐต้องให้การสนับสนุนชาวบ้านและพื้นฟู

ชาวบ้าน

การทำป่าชุมชนในหลายจังหวัดที่เขาทำอยู่ตอนนี้เขาทำถูกต้องหรือไม่ นอกจากป่าสงวนแล้วยังมีป่าอะไรที่เราจะทำเป็นป่าชุมชนได้อีก เราทำเขตป่าชุมชนในเขตป่าอุทยานได้หรือไม่

นายโสภา อ่องพะ : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำปิงตอนบน

เป็นแนวคิดของคนบางกลุ่มที่คิดว่าป่าเป็นสิ่งทั้งดงาม เข้าไปดูนกชมไม้เป็นป่าที่เก็บไว้ดูนี้เป็นความคิดของคนกลุ่มหลักของ สว. การจัดการป่าชุมชนมันมีขั้นตอนมีกระบวนการอยู่แล้วถึงแม้ว่ากฎหมายจะมีหรือไม่ก็ตามเป็นสิ่งที่ชุมชนต้องทำอยู่แล้ว ป่าชุมชนเป็นคำใหม่ แต่ที่ผ่านมามีป่าชุมชนก็คือป่าที่ชาวบ้านสามารถเข้าไปหาเห็ดหาหน่อได้ป่าที่ชาวบ้านรักษาเป็นป่าต้นน้ำ มันถูกปรับขึ้นมาให้เป็นป่าชุมชนที่มีความหมาย เป็นป่าชุมชนแต่ก่อนก็เป็นป่าทั่วไป สิ่งที่น่ามาบอกเป็นการเล่าสถานการณ์เท่านั้น คิดว่าคงไม่เป็นอุปสรรคต่อการจัดตั้งป่าชุมชนของชาวบ้าน เนื่องจากว่าเนื่องจากว่าความคิดเหล่านี้เป็นความคิดที่ไม่ได้ลงมาดู มาสัมผัสการมองเห็นเหล่านี้คนที่มองก็คือกลุ่มชนชั้นสูง เช่น ผู้ว่า อธิบดี ผู้ที่ไม่ลงมาคลุกคลีกับชาวบ้าน แต่คนที่ลงมาคลุกคลีกับชาวบ้านทำให้รู้ว่า ชาวบ้านมีการจัดการและใช้ประโยชน์ดูแลรักษาได้แล้ว นอกจากเขตป่าสงวนแล้วสามารถนำป่าตรงไหนมาจัดได้บ้าง มีอยู่ 2 มุม คือ 1. ถ้ามองในมุมที่ไม่เอากฎหมายมาอ้างสามารถทำได้ทุกที่ เพราะว่าทุกที่ก็คือป่า แต่รัฐใช้อำนาจมาแบ่งเขตว่าตรงนี้คือป่าสงวนนี้คือป่าอุทยาน นี่คือป่าอนุรักษ์ ทั้งหมดนี้ถ้าตามชาวบ้านก็คือมองเป็นป่าที่หากินมาตลอด อีกส่วนคือมองในทางกฎหมายเขามองไว้ว่าป่าชุมชนต้องถื่นตั้งเดิมหมายความว่าชุมชนนั้นสามารถทำได้ในป่าอนุรักษ์ แต่จะต้องอยู่มาก่อนการประกาศเขตป่าอนุรักษ์ ก็คือป่าอนุรักษ์เขียงดาวประกาศปี 2543 ก่อนมาประกาศเป็นอุทยานนั้นเป็นป่าสงวนปี 2516 ถ้ามีชุมชนไหนอยู่มาก่อนประกาศปี 2538 ชุมชนไหนอยู่ก่อนก็สามารถเข้าไปจัดการสิ่งเหล่านั้นได้ เป็นสิ่งที่มีการต่อสู้และมีการต่อรองกันมาโดยตลอด แต่อย่างไรชุมชนเองก็ต้องรู้ว่าตนเองมีสิทธิ ชุมชนสามารถเข้าไปช่วยกันใช้ประโยชน์และจัดการ ด้วยกระบวนการของความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในความร่วมมือวางแผนคิดร่วมกัน

*ดู V.D.O. เส้นทาง พ.ร.บ. ป่าชุมชน

นายวิโรจน์ ดุลยโสภณ

เนื้อหาที่จะพูดก็คงจะหนักไปทางเรื่องของการจัดทำป่าชุมชนและเนื้อหาอีกส่วนหนึ่งก็คือตัวบทกฎหมาย

ชาวบ้าน

การจัดการป่าชุมชนนั้นอยากจะถามว่า เขตป่าเป็นเขตอุทยานเชิงดาว นั้นจะอย่างไร

นายวิโรจน์ ดุลยโสภณ

ที่บ้านมีการจัดการป่าไหม มีการได้ใช้ประโยชน์จากป่าหรือไม่ มีการจัดการป่าก็คืออาจจะเก็บเห็ดที่นั่นอาจจะเก็บไม้ได้ มีอยู่ไหม มีอยู่ ใครเข้าไปตัดไม้ได้ไหม ไม่ได้ ที่บ้านมีการถือกรรมสิทธิ์ป่าหรือไม่ ในกรณีที่ว่าอยากได้มาทำบ้านก็คัน ไม้มี ที่ถามก็เพราะว่าคำว่าป่าชุมชนเป็นคำใหม่แต่ถ้าพูดถึงในอดีตชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์จากป่า อยู่ป่าโดยตลอดโดยใช้ป่าในการทำเกษตรต่าง ๆ ใช้ชีวิตประจำวัน (ปัจจัย 4) เราได้ใช้ประโยชน์จากป่าอยู่แล้วซึ่งจะมีอยู่เลยว่า ตรงนี้ห้ามตัดไม้นะ แต่สามารถเก็บหน่อได้ ชาวบ้านที่อยู่กับป่าจะมีวิธีการดั้งเดิม และป่าก็ไม่ใช้เรียกว่าป่าชุมชน คำว่าป่าชุมชนเป็นคำใหม่ที่มีการนำมาใช้กัน แต่ก่อนเรียกว่าหน้าหมู่บ้าน คือใช้ด้วยกัน ดูแลด้วยกัน มีกฎกติกาต่าง ๆ ร่วมกัน ซึ่งอาจจะไม่ได้เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรแต่อยู่ในจารีตประเพณี

ป่าชุมชนสมัยก่อนชาวบ้านเขาก็ทำกันเอง แต่ต่อมาเวลาหน่วยราชการเข้ามา เขาประกาศมีกฎหมายมาใช้ แรก ๆ ก็เป็นป่าจำแนกต่อมาเป็นป่าสงวนนั้นยังไม่ค่อยเข้มเท่าไรยังมีการลดหย่อนกันบ้างพอมีกฎหมายอุทยานกฏเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ทำให้เราไม่สามารถเข้าไปตัดไม้ทำลายป่าได้ ไม่สามารถเข้าไปหากินได้ สิ่งนี้มันเลยทำให้เกิดปัญหา แต่ก่อนเรายังสามารถหากินได้ ซึ่งก็ไม่ได้ถึงขั้นที่ว่าตัดไม้ไปขายปล่อยให้ขายทุนมาเอา ถ้ากฎหมายเขาไม่เคร่งครัดกับเราจนเกินไปเราก็คงไม่ต้องมาต่อสู้ดิ้นรนกันในเรื่องนี้ กรมป่าไม้เขามาตั้งมาเป็นร้อยกว่าปี กฎหมายที่ยังบังคับใช้นี้เป็นกฎหมาย 2484 เวลาชาวบ้านเข้าไปในป่าแล้วเจ้าหน้าที่จับเขาก็อ้างว่าทำผิดกฎหมาย มันก็เลยมีอยู่ว่าในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ชาวบ้านเขาเข้าไปใช้ไม้ใช้หญ้าไปให้นายทุนนี้เจ้าหน้าที่เขามาเคร่งกับเรา เมื่อก่อนนายทุนเขาเข้ามาสัมปทานป่าไม้ในป่าที่นี้ พอยกเลิกแล้วนายทุนก็ยังมี การลักลอบตัดต่อไป ทำไมเจ้าหน้าที่เขาไม่รื้อนวย มารังแกกับชาวบ้าน

การจัดการป่าชุมชน หลายบ้านเขาจัดการของเขาเองถึงแม้มีกฎหมาย เขาก็จัดการเองได้เพราะเขารู้ว่าเขาเคยจัดการมาโดยตลอด เคยอยู่ในมาก่อนที่กฎหมายจะบังคับใช้ ก่อนที่กฎหมายจะมาประกาศทับทีหลาย ๆ ที่ ที่เขาไม่ยอมก็เกิดการรวมตัวกันขึ้น พูดคุยกับเจ้าหน้าที่ว่าขอดูแลป่าที่เราใช้ประโยชน์อยู่ แต่ทางเจ้าหน้าที่เขาก็อ้างกฎหมายโดยตลอด เพราะไม่มีกฎหมายรองรับ

ชาวบ้าน

ถ้าเราจะตั้งป่าชุมชนเราจะทำอย่างไร พื้นที่ประกาศเป็นเขตอุทยานจะทำอย่างไร

นายวิโรจน์ คุลยโสภณ

ป่าคือ ที่ดินที่ยังไม่มีเอกสารสิทธิ์ ถือว่าเป็นเขตป่าหมดรวมทั้งที่ดินที่เป็นบ้านหรือที่สวน นา ต่าง ๆ กรมป่าไม้มีหน้าที่ดูแลรักษาป่า เพราะฉะนั้นที่ไหนที่ไม่มีใบถือว่าให้กรมป่าไม้ดูแลจัดการหมดไม่ว่าเขาจะดูแลในรูปของป่าสงวนป่าอุทยานหรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าถือว่าเป็นหน้าที่ที่เขาจะต้องดูแล ทางราชการจะประกาศเอง พอเขาประกาศคนเดียวก็เลยเกิดปัญหา กฎหมายป่าสงวน พ.ศ.2507 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำป่าไม้ พ.ศ. 2484 กฎหมายอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2510 และกฎหมายรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขาเข้ามาประกาศเขตป่าหลังจากที่เราเข้ามาอยู่อาศัยนานแล้ว เมื่อมีการประกาศเขตป่าเขาก็เลยมีกฎหมายคุ้มครองเมื่อมีกฎหมายคุ้มครองเวลาเราจะทำอะไรมันก็ยากขึ้น ปัญหาเกิดขึ้นเมื่อมีการประกาศเขตป่าไม่ได้คำนึงว่าเราตั้งถิ่นฐานมานานแล้ว เขาไม่ได้มีการสำรวจ หรือมีการมาสำรวจก่อนจะมาประกาศเขตป่า แล้วให้เรามีการเสียภาษีดอกหญ้า ซึ่งสมัยก่อนกว่าจะไปได้ก็มีการติดประกาศใบเดียวที่อำเภอแต่กว่าชาวบ้านจะรู้ เวลาเขาดูแลพื้นที่ก่อนจะประกาศเป็นเขตป่าสงวนเขาไม่ได้ให้พ่อหลวงรับทราบหรือชาวบ้านรู้ว่าเรามีความพอใจหรือไม่ หรือต้องการคัดค้านที่ชาวบ้านเราเข้าไปหากันนั้น จริง ๆ แล้วก็ป็นป่าสงวนซึ่งจริง ๆ แล้วชาวบ้านไม่มีสิทธิที่จะทำอะไรสักอย่าง เพียงแต่ว่าเจ้าหน้าที่เขาอนุโลม

เตี้ยวนี่ป่าไม้ลดลง เขาบอกว่าที่ป่าไม้ลดลงเพราะชาวบ้านเข้าไปตัดไม้ทำลายป่าเพื่อทำการเกษตร ซึ่งจริง ๆ แล้วป่าก็ลดลงจริง แต่ปัญหาป่าไม้ลดลงมันมีหลายสาเหตุ ทั้งการล้มปทานป่าไม้ทำลายหมดบนรถไฟ เป็นต้น ป่าลดลงกรมป่าไม้เขาก็พยายามอนุรักษ์ป่าแต่วิธีการอนุรักษ์ป่าของเขา เขาประกาศเป็นเขตอุทยาน เพราะเขตอุทยานมีกฎหมายที่เข้มแข็งแม้แต่ใบไม้ใบเดียวก็ไม่สามารถเก็บมาได้ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าก็เหมือนกัน พอมีกฎหมายต่างๆ ออกมาชาวบ้านเขาไม่ยอมเพราะว่ามันไม่ถูกต้อง เขาก็เลยลุกขึ้นมาต่อต้านว่าทางป่าไม้จะมาประกาศแบบนี้ไม่ได้ ที่ดินเราก็ทำมาก่อนบางที่เขาก็ดูแลรักษาโดยเฉพาะป่าที่เป็นต้นน้ำลำธารไม่ให้ใครเข้าไปตัดทำลาย ชาวบ้านเขาบอกว่าถ้าจะมีการประกาศก็ขอให้เข้ามาสำรวจว่าเขายู่มาก่อนแล้วก็ปี มีที่ไร่นาที่สวนเท่าไร มีพื้นที่ป่าที่ดูแลใช้สอยเท่าไร ถ้าจะประกาศก็ขอให้ประกาศเป็นป่าผืนใหญ่ ชาวบ้านขอดูแลป่าที่เป็นป่าผืนเล็กๆ เท่านั้นเพราะว่าเป็นชีวิตของชาวบ้าน เป็นแหล่งทุนน้ำเป็นที่หาพืชผักมากขึ้น ใช้สอยต่างๆ นี่เป็นสิ่งที่ชาวบ้านเขาเรียกร้องต่อสู้ในการแก้ไขในเรื่องนี้ใหม่ เราขอเรื่องการจัดการป่าน้อยๆ ชาวบ้านที่เขาต่อสู้มาเขาอยู่ใน พ.ร.บ. ป่าต่างๆ แล้วชาวบ้านแล้วเขาไม่ได้ให้อำนาจของชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมซึ่งในรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 เขาให้ชาวบ้านมีสิทธิมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ แต่ว่ากฎหมายตัวนี้จริง ๆ แล้วต้องมีการแก้ไข แต่ยังไม่ได้อีก ซึ่งชาวบ้านเขาคิดว่าถ้าจะให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนในการดูแลรักษาต้องมีกฎหมายมารองรับ ให้ชาวบ้านมีส่วนในการดูแลจัด

การซึ่งก็ทำให้เกิดความคิดว่าน่าจะมีกฎหมายที่เรียกว่าป่าชุมชน ก็คือ ชาวบ้านมีความต้องการตามกฎหมายมาคุ้มครองชาวบ้านในเรื่องต่างๆ เช่น 1. ชาวบ้านเขาต่อต้านไม่ให้นายทุนมาตัดไม้ตรงชุมชนห้วย เขามีการจัดคณะกรรมการหมู่บ้านไปเดินสำรวจ ถ้ามีใครมาตัดต้นไม้ก็จับไปส่งตำรวจ เป็นต้น ซึ่งเป็นการที่ชาวบ้านพยายามดูแลรักษาป่าแต่ในทางกฎหมายแล้ว ชาวบ้านไม่มีอะไรมารองรับ ก็เลยคิดว่ามันน่าจะมีกฎหมายมารองรับ เรื่องป่าชุมชน หัวใจของป่าชุมชนไม่ใช่ให้ชาวบ้านสามารถทำอะไรก็ได้ อยากตัดต้นไม้ก็ตัดก็ได้มันไม่ใช่ใช้อย่างนั้น เพียงแต่เราต้องการให้ชาวบ้านเขาเข้าไปดูแลรักษาจัดการต่างๆ ได้บ้าง พ.ร.บ. ป่าชุมชนเราให้อำนาจชาวบ้านในการจัดการป่า ชุมชนที่จะจัดตั้งป่าชุมชนได้ต้องเป็น 1. เป็นชุมชนดั้งเดิม ชุมชนดั้งเดิมคือชุมชนที่อยู่อาศัยมานานแล้ว 2. มีความชัดเจนในพื้นที่ขอจัดตั้งป่าชุมชนมีกี่ไร่ ที่ไหน 3. แบ่งพื้นที่ออกเป็นกี่ไร่ เช่น 1,000 ไร่ 4. ทำหนังสือขอจัดตั้งป่าชุมชน (โดยมีรายชื่อตั้งแต่ 50 คนขึ้นไปอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี) ส่งถึงคณะกรรมการป่าชุมชนจังหวัด คณะกรรมการก็จะตรวจสอบว่าจริงหรือไม่ 5. คณะกรรมการป่าชุมชนจังหวัดรับเรื่องเรื่องรับเรื่องแล้วก็ส่งต่อไป ถ้าชาวบ้านไหนหมู่บ้านไหนเข้มแข็งสามารถดูแลรักษาป่าชุมชนได้ เขาก็จะให้จัดตั้งป่าชุมชนถ้าหมู่บ้านไหนไม่เข้มแข็งเขาก็ไม่ให้จัดตั้ง 6. ประกาศจัดตั้งป่าชุมชนตามกฎหมาย ก่อนที่ชาวบ้านจะขอจัดตั้งป่าชุมชนจะต้องมีการทำแผนหรือกำหนดแผนก่อนว่าจะดูแลรักษาอย่างไร เช่น จะมีกิจกรรมทำแนวกันไฟทุกปี มีการปลูกต้นไม้ มีการฟื้นฟูป่าที่ไม่สมบูรณ์ เป็นต้น นี่เป็นแผนงาน สมมุติเราจัดตั้งป่าชุมชนวันที่ 1 มกราคม 2545 เราก็ดำเนินการตามแผนงานของเรา ซึ่งหน่วยงานของ อบต. หรือข้างบนอาจเข้ามามีส่วนร่วมหรือเข้ามาติดตามตรวจสอบว่าทำดีหรือไม่ ถ้าหมู่บ้านไหนทำไม่ดีเขาก็มีสิทธิเพิกถอนได้ ในตัวกฎหมายป่าชุมชนมาตรา 18 เป็นหัวใจสำคัญ "หมู่บ้านที่จะขอจัดตั้งป่าชุมชน เป็นหมู่บ้านไหนก็ได้ที่อยู่ในเขตป่า" มันขัดแย้งกัน ฝ่ายที่เห็นด้วยก็ให้แต่ในเขตป่าเท่านั้นที่จะให้จัดตั้งป่าชุมชนได้ เขตที่เป็นป่าอนุรักษ์ เขตอุทยานและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าหรือว่าป่าตามมติของกรม. ไม่อนุญาตให้มีการจัดตั้ง แต่ข้อสรุปยังไม่มีเพราะกฎหมายตัวนี้ยังไม่ประกาศ ยังเป็นข้อโต้แย้งกันอยู่ ฝ่ายชาวบ้านที่รวมตัวกันเป็นป่าชุมชนบ้านภาคเหนือมีประมาณ 700 - 800 หมู่บ้านบอกว่า ชุมชนเขาอาศัยอยู่กับป่ามาก่อน ควรมีสติที่จะดูแลรักษาและใช้ประโยชน์จากป่าได้ และ 700 - 800 ชุมชนนี้มีการลักลอบประกาศเขตป่าอุทยานหรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแล้ว ถ้าไม่ให้ชุมชนที่อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์หรือเขตอุทยานจัดตั้งได้ถ้อยอย่างนั้นชุมชนที่ชุมชนเรียกร้องมาก็ไม่ได้ประโยชน์อะไรเลย เสียเวลาเปล่าๆ เป็นสิ่งที่โต้แย้งที่ยังหาข้อสรุปยังไม่ได้ แต่ชาวบ้านก็บอกว่ายังงี้ งี้ก็ต้องมีการอนุญาตให้ชาวบ้านตั้งป่าชุมชนได้ เรามีการต่อสู้กัน 2 ด้านคือ 1. ที่ดินทำกินของชาวบ้านไม่มีความมั่นคง วันดีคืนดีป่าไม้เขาไม่อนุญาตให้เราอยู่เขาก็ไล่เราได้ ที่ผ่านมามันเกิดขึ้นจริง ๆ เราสู้กัน 2 ด้านถ้าด้านหนึ่งถ้าเขาอนุญาตเฉพาะป่าสงวน เราก็ต้องต่อสู้ว่าตามกฎหมายเขาให้เรียกร้องในป่าสงวนได้ 2. ถ้าเรายืนยันว่าไม่ว่าจะเป็นป่าอะไรเราก็จะจัดตั้งให้ได้ เราก็ต้องต่อสู้อีกแนวหนึ่งในด้านของกฎหมาย

นายศิโรตน์ เดชะ

ที่เราคุยมาทั้งหมดเป็นกิจกรรมที่จะก่อให้เกิดปาฐกถาในบ้านเรา ตอนต้นเรายกกันว่า บ้านเราทางไหนก็เป็นเขตอุทยาน และเขตอนุรักษ์ มีทางเลือกอื่นอีกไหมที่จะทำให้ชาวบ้าน ประกอบกิจของเขาได้ในพื้นที่อย่างนี้เขตอนุรักษ์ที่ออกมาประกาศมาทีหลังแล้วเตรียมที่ใหม่ให้ ชาวบ้านอพยพมา ลงทุนในพื้นที่ใหม่ 84 ล้านไม่ใช่ให้ชาวบ้านเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการซื้อ รถให้เจ้าหน้าที่ ซื้อคอมพิวเตอร์ ฯลฯ เพื่อให้ชาวบ้านตรงนั้นที่อยู่ในเขตป่าอุดมสมบูรณ์ลงมา ทำทุกอย่างเพื่อให้ชาวบ้านลงไปแต่ชาวบ้านก็ไม่ไป สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ตรัสว่า ทำอย่างไรให้เขาอยู่กับชุมชนให้ได้ ทำอย่างไรให้เขาอยู่กับป่าให้ได้ ไม่ต้องอพยพ เพราะฉะนั้น ถ้าเราอยู่มาก่อนเราอยู่ด้วยความรู้สึกที่อยากจะดูแลตรงนั้น อนุรักษ์ตรงนั้น เพราะฉะนั้นชาวบ้านเขาอยู่ได้ ถึงแม้เขาจะมาประกาศไม่ให้เรานุกรุกต่อไม่มีป่าไหนหรอกที่จะ ยิงอยู่ก็ยังมีมากยิ่งหนาแน่นยิ่งเจริญขึ้น มันมีแต่ยิงอยู่ยิ่งลดลง เพราะสิ่งเหล่านั้นเขาสร้างมา ให้เป็นเครื่องนุ่งห่มและปัจจัยสี่ ที่เราจะต้องพึ่งพา ป่ามีเพื่อให้มนุษย์หยิบใช้ประโยชน์จากตรง นั้น แต่จะใช้อย่างไรเพื่อให้มันคุ้มค่า ไม่มีป่าไหนหรอกที่จะอยู่ชั่ววันจันทร์ แต่เราจะทำอย่างไร ให้ป่ามันหมดช้า ทำอย่างไรให้มันหมดอย่างมีคุณภาพ

นายไพรัช ใหม่ชมภู : หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอเชียงดาว

วันนี้ผมก็จะมาแสดงความคิดเห็นในเรื่องของป่า ดิน น้ำ ซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญ ทรัพยากรที่เป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของเรา วันนี้เรามาทำหน้าที่ของพลเมือง ซึ่ง พล แปลว่า พลัง พลังของเมืองก็คือ พลังของบ้านเมือง การศึกษาในปัจจุบันเราให้เด็กมา เรียนมาเรียนในโรงเรียนเพียงอย่างเดียวไม่ได้ ผมมองการศึกษาก็คือ ทุกหนทุกแห่งทุกชุมชน ทุกหมู่บ้าน เขาเรียกว่าเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน เพราะฉะนั้นการศึกษาในปัจจุบันถ้าเรามองแค่ ในเฉพาะโรงเรียนเพียงอย่างเดียวก็เป็นการมองที่แคบ การศึกษาเป็นการมองกว้างในทุกพื้นที่ ทุกหนแห่งที่มีการเรียนรู้ร่วมกัน วันนี้พ่อแม่พี่น้องมาเรียนรู้ร่วมกัน วันนี้ในการที่เราจะมาเจอ กันทำให้พ่อแม่พี่น้องมีองค์ความรู้เพิ่มขึ้น

เรื่องปาฐกถาเป็นเรื่องใหญ่ ผมอยู่ที่เชียงดาวผมก็ทำอย่างนี้ตลอดเวลาไม่ว่างผมก็ จะลงไปให้ความรู้กับพ่อแม่พี่น้องในพื้นที่ และจากการลงไปพูดคุยทำให้ผมได้รับความรู้จาก พ่อแม่พี่น้องมาเพิ่มขึ้นด้วย การทำปาฐกถาที่เชียงดาวครั้งแรกเริ่มค่อนข้างจะมีการต่อสู้ใน ด้านความคิดกับพี่น้องชาวเชียงดาวมาก ซึ่งเขาไม่เห็นด้วย ใช้เวลา 4-5 ปี ตอนนี้ชาวเชียงดาว ถึงเข้าใจเรื่องป่า และตอนนี้มีถึง 50 กว่าป่าแล้ว ไปพูดกับคนเผ่าเขาบอกว่าป่าเป็น "หม้อ แกงตอง" ตั้งหม้อแกงเสร็จเดินเข้าป่าก็ได้กิน แต่ในปัจจุบันเราจะทำเหมือนในอดีตนั้นยาก เราจึงมาคิดกันว่าเราจะทำอย่างไรให้ป่ามันเหมือนกับอดีต นอกจากการไปเรียนรู้กับชาวบ้าน ที่เชียงดาวแล้ว ผมก็ทำหลักสูตรท้องถิ่นให้เด็กไปเรียนรู้ ขออาจารย์ใน 1 อาทิตย์ขอเวลาครึ่ง วันวันไหนก็ได้ให้เด็กไปเรียนรู้เรื่องของท้องถิ่น เรื่องจะเรียนก็แล้วแต่ชาวบ้านจะให้เด็กเรียนว่า เป็นเรื่องอะไร เช่น เรื่องป่า เรื่องการสืบชะตา ประเพณีต่างๆ เป็นต้น เป็นการเสริมความ

คิดและถ่ายทอดให้กับเด็กๆ ซึ่ง ณ วันนี้เราจะต้องทำให้เด็กได้รู้เรื่องของท้องถิ่นเพิ่มขึ้น ซึ่ง การทำสิ่งนี้ทำให้ประจวบเหมาะกับการมีโครงการป้าชุมชน จึงทำให้เด็กได้เรียนรู้ไปด้วย ความรู้จะได้แน่นขึ้น ผู้นำที่จะไปทำความเข้าใจกับชาวบ้านต้องอดทน ณ วันนี้ผมสนใจอยู่ 3 เรื่องคือ 1.เรื่องป๊อปปลอม เกือบ 400 ล้านนโยบายของรัฐบาลนำป๊อปแจกให้ชาวบ้านที่น้ำท่วม แดกกลับนำเศษดิน กับกระสอบไปแจกให้ชาวบ้านแทน 2. จังหวัดอุดรติดถ้ำ เขาจะสร้างห้างบิก ซิชาวบ้านไม่ให้สร้าง เพราะจะเป็นการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยไปซื้อของที่เป็นสินค้าฟุ่มเฟือย เป็น ร้านที่ทำลายวิถีชีวิตเก่าๆที่เคยมีมา 3. ศาลาอาญาแผนกการเมืองฟ้องจะยึดทรัพย์ทำนอติตรัฐ มนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขรักเกียรติ สุทนะ 200 กว่าล้านบาทในกรณีเรื่องยา สมัย ก่อนไม่เคยมี นี่เป็นฤทธิ์เดชของรัฐธรรมนูญปี 2540 ทั้ง 3 เรื่องนี้เป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลง ในบ้านเมืองเรา เพราะฉะนั้นที่พวกเราในวันนี้เป็นการรวมพลังเพื่อเปลี่ยนแปลง ไม่ ปลดปล่อยให้ทางราชการมาดูแลแต่เพียงฝ่ายเดียว เราให้ป้าไม่มาดูแลป้า ปรากฏว่าป้าหนึ่งหมดไป ประมาณแสนไร่ ป้าไม่ลดลงทุกปี ณ วันนี้เราคงจะปล่อยให้ภาครัฐจัดการแต่เพียงอย่างเดียว ไม่ได้

ชาวบ้าน

ในกรณีของป้าไม้ที่มีการประกาศเป็นเขตอุทยานในที่ของชาวบ้านที่ชาวบ้านไปถางป่า จับจองปลูกพืชผักผลไม้แล้วและบางส่วนก็มีนายทุนไปกว้านซื้อเป็น 100 กว่าไร่ เมื่อมีการ ประกาศเป็นเขตป่าอุทยานชาวบ้านควรทำอย่างไร และถ้าชาวบ้านจะตั้งป้าชุมชนในเขตอุทยาน ชาวบ้านควรทำอย่างไร

นายวิโรจน์ ดุลยโสภณ

พื้นที่ใดที่ชาวบ้านเข้าไปทำกินอยู่แล้วไม่มีเอกสารสิทธิ์ตามกฎหมายแล้วก็ยังเป็นป้า และมีกฎหมายรองรับในรูปของกฎหมายป่าสงวนแห่งชาติ แต่ที่นี้ในความเป็นจริงรัฐบาลก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าพื้นที่ที่ตัวเองยึดไปเป็นป่านั้น มันได้ถูกชาวบ้านเข้าไปอยู่อาศัยทำกิน กันนานแล้ว เพราะในความจริงที่เขาให้ความหมายป้าเป็นการให้ความหมายลอยๆ ไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริง รัฐบาลจึงต้องมีการประกาศเป็นเขตป่าสงวนเสื่อมโทรมออกมา และบาง ส่วนก็กันออกไปให้ สปก. แสดงเป็นเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร แต่มันมีน้อยมากเพราะถ้า ตามจริงก็ยังมีส่วนหนึ่งที่ยังเป็นป่าสงวนอยู่ ซึ่งต้องมีการต่อสู้กับทางราชการ ใน กรณีที่มีการประกาศเขตป่าสงวนเข้ามาในพื้นที่ของชาวบ้าน ที่มีการสร้างบ้านเรือนที่มันแข็งแรงมากเขาก็อาจเพิกถอนออกไป และก็โอนไปให้สำนักงานปฏิรูปที่ดินดำเนินการหรือกรมที่ดินออกโฉนดให้มันมั่นคงไปเลย แต่พื้นที่ซึ่งเลยออกไปที่เป็นที่ทำกินแต่อยู่ในพื้นที่ป้าก็เป็น อำนาจของอุทยานที่จะต้องดูแล ป้าชุมชนของชาวบ้านที่บอกว่าทำสำเร็จหรือไม่สำเร็จบางที มันไม่ได้อยู่ที่กฎหมายแต่มันอยู่ที่ใจของชาวบ้าน ถ้าชาวบ้านสู้เพราะคิดว่ามันเป็นสิทธิของ ชาวบ้านที่จะอยู่ทำกินดูแลรักษาปกป้องตั้งชีวิต เพราะฉะนั้นในเรื่องของการจัดตั้งป้าชุมชนไม่

ว่ามันจะมีกฎหมายหรือไม่ก็ตาม ถ้าใจของชาวบ้านด้วยกันเองว่าจะดูแลรักษาป่าเพื่อชีวิตความเป็นอยู่ของเราชั่วลูกชั่วหลานในอนาคตหรือเปล่าหรือว่าจะปล่อยให้กฎหมายหรือทางราชการมาปิดกั้นเราอยู่ตลอดไป เราไม่ต้องไปสนใจว่าเราไม่ต้องไปสนใจว่ามันอยู่ในเขตป่าอะไรก็ตามถ้าเราตั้งใจเสียอย่าง เพียงแต่เราต้องทำให้มันจริงๆ และในขณะเดียวกันเราก็ต้องสู้กับทางกฎหมายทางป่าไม้ ในขบวนการต่างๆมันต้องมีการขัดแย้งกัน บางทีเขาอาจจะใช้อำนาจทางกฎหมายมาขัดแย้งกับเรา แต่สิ่งสำคัญมันอยู่ที่ว่าเราจะต้องร่วมมือกันเพื่อต่อสู้ไม่ให้เขาทำกับเราแต่เพียงฝ่ายเดียว เราเคารพกฎหมายแต่เราก็ต้องดูก่อนว่ากฎหมายมันเคารพสิทธิของเราหรือไม่ ถ้าเราไม่เคารพกฎหมายเราจะมีกฎหมายป่าชุมชนทำไม เพียงแต่เราเห็นว่ากฎหมายมันไม่ชอบธรรมกับเราเราจึงต้องอยากทำให้มันถูกต้องชอบธรรมและชาวบ้านเองก็ต้องเป็นคนเสนอกฎหมายนี้ซึ่งมันสอดคล้องกับสิทธิตามรัฐธรรมนูญอยู่แล้ว ซึ่งจริงๆ แล้วมันเป็นสิทธิของมนุษย์อยู่แล้วถ้าประกันในการมีชีวิตอยู่

ตอนนี้เขามีการแบ่งกระทรวงออกเป็น 2 กระทรวง คือกระทรวงทรัพยากรกับกระทรวงเกษตร เมื่อสมัยก่อนดิน น้ำ ป่า อยู่ในกระทรวงการเกษตรหมด แต่ตอนหลังแยกออกมาเป็น 2 กระทรวงดังนั้นจึงมีการแยกหรือแบ่งหน้าที่กันว่า เรื่องของป่าไม้ ในด้านภารกิจหน้าที่ของการดูแล ปกป้องอนุรักษ์ ป่าไม้ อยู่ในกระทรวงทรัพยากร พื้นที่ที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าจะอยู่ภายใต้กระทรวงเกษตร พื้นที่ที่อยู่ภายใต้กรมป่าไม้จะอยู่ในพื้นที่ป่าสงวน ป่าโซน E (ป่าเศรษฐกิจ) หน้าที่ของกรมป่าไม้ จะมีหน้าที่คล้าย ๆ ในบ้าน เช่น ใครต้องการเรื่องสัมปทานพื้นที่ป่า ไปปลูกป่า ปลูกต้นไม้ยาลิบดัส กรมป่าไม้มีหน้าที่ทำอย่างนี้ จะไม่มีหน้าที่ในการปราบปราม หรืออนุรักษ์อะไรอีก ซึ่งตอนนี้ 2 กระทรวงนี้มีการแย่งชิงกันมาก ตอนนี้ป่าไม้จังหวัดก็มีการออกมาคุยกับชาวบ้านให้ชาวบ้านเร่งจัดตั้งป่าชุมชนในพื้นที่ที่จะประกาศเป็นเขตอุทยาน เพราะว่าตามกระทรวงแล้วเรื่องป่าชุมชนเขาก็มีสำนักงานที่เป็นป่าชุมชนอยู่ ภายในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์อยู่ภายใต้กรมป่าไม้ เป็นป่าชุมชนในพื้นที่ของป่าสงวนเท่านั้น เป็นการเปรียบเทียบระหว่างส่วนราชการ 2 ส่วน งานใครยึดพื้นที่ได้มากกว่าโอกาสที่จะมีงบประมาณมาสนับสนุนในแต่ละปีก็มากกว่า ตอนนี้เขากำลังแย่งชิงกันแต่ชาวบ้านอยู่ตรงกลางจะทำอย่างไรก็เลยไปคุยกันทำให้ได้แนวทางว่า ให้ป่าไม้จังหวัดให้เป็นประโยชน์แต่เราต้องยื่นเงื่อนไขว่า ถ้าจะทำชาวบ้านต้องมีที่ทำกินด้วย ถ้าทำเรื่องป่าชุมชนแล้วผนวกพื้นที่ทำกินและพื้นที่จัดการป่าไปเลย (ถ้าป่าไม้จังหวัดยอม) เพื่อให้เกิดแรงสนับสนุนกันพื้นที่อุทยานออกไปตามที่ชาวบ้านเรียกร้องมาเป็น 10 ปี ถ้าป่าไม้จังหวัดยอมแบบนี้เราก็ยอมร่วมมือแต่ให้เราได้ประโยชน์ไม่ใช่ทำให้ป่าไม้จังหวัดได้ประโยชน์เพียงอย่างเดียว

ชาวบ้าน

การจัดตั้งป่าชุมชนในเขตแต่ละหมู่บ้านจะขัดแย้งกันไหม ในกรณีที่มีการรุกไล่เขตเข้าไปในป่าชุมชนของหมู่บ้านเช่น เลี้ยงสัตว์ หรือการไปหาของป่า เป็นต้น จะมีวิธีการแก้ไขอย่างไร

นายวิโรจน์ ดุลยโสภณ

เป็นประเด็นที่น่าสนใจในกรณีของบ้านเราที่จะมีการตั้งป่าชุมชนใหม่ ๆ คือในความ เป็นจริงแล้วชาวบ้านที่อยู่บ้านใกล้กันนั้น ถือว่าเป็นบ้านพี่บ้านน้อง ดังนั้นพื้นที่ที่เขาเข้าไป หากินถือว่าเป็นพื้นที่สาธารณะและโดยธรรมชาติเขตการปกครองของหมู่บ้านนั้นที่หลัง เมื่อ สมัยก่อนเราอาจยึดลำห้วยหรือต้นคอยต่าง ๆ ซึ่งฝั่งจะมีมาแบ่งเป็นเขตๆทั้งที่คนในหมู่บ้าน แทบจะเป็นเครือญาติกัน มีการพึ่งพาอาศัยกัน การใช้ประโยชน์จากที่หน้าหมู่บ้านมีการใช้ ประโยชน์ร่วมกัน เพราะฉะนั้นตรงนี้จากประสบการณ์ที่พวกผมทำมาที่บอกว่าการจัดตั้งป่าชุม ชนต้องมีแนวเขตที่ชัดเจน ทำให้ชาวบ้านเกิดการสับสนและแตกแยก ซึ่งสิ่งที่บอกมาให้แบ่ง เขตเพื่อการที่นำไปสู่การต่อสู้กับทางราชการ ว่าเรามีการแบ่งแนวเขตที่ชัดเจน แต่ต่อมานั้น กลายเป็นข้อขัดแย้งที่เราไม่เข้าใจในวิถีชีวิตของชาวบ้าน ซึ่งพวกผมไม่เข้าใจว่าจริงๆแล้ว ชาวบ้านเขาแทบจะเป็นญาติกันมีความสัมพันธ์กันมีการใช้ผืนป่าเดียวกัน เพราะฉะนั้นการไป แบ่งเขตทำให้เกิดโทษที่ทำให้ชาวบ้านทะเลาะกัน เพราะการแบ่งเขตมันเป็นกฎเกณฑ์ตายตัว ที่บอกว่าพื้นที่ตรงนั้นมันเป็นของบ้านไหน จึงมีการแบ่งพื้นที่จริง ๆ เพื่อที่จะมีการให้ดูแล รักษาควบคุมดูแลลูกบ้านของตนเอง พื้นที่ไหนที่มีการใช้สอยทั้งสองหมู่บ้านก็มีการนำทั้งสอง หมู่บ้านมาพูดคุยกัน เพื่อจะหากฎกติกาในการใช้พื้นที่ใช้สอยร่วมกัน ซึ่งการใช้สอยมีหลาย เรื่องอาจจะพื้นที่เลี้ยงสัตว์ร่วมกัน พื้นที่หากินของป่าร่วมกัน ซึ่งก็แล้วแต่สภาพหมู่บ้าน ในกรณีนี้ที่มันเป็นพื้นที่ใช้สอยร่วมกันใช้ประโยชน์จากป่าผืนเดียวกันก็น่าจะมีการมาคุยกันและ วางกฎระเบียบร่วมกัน แต่ถ้าพื้นที่ไหนที่เป็นของหมู่บ้านตนเองก็แล้วแต่หมู่บ้านจะมีการวาง กฎเกณฑ์กันอย่างไร การจัดตั้งตามกฎหมาย กฎหมายไม่ได้บอกว่าชุมชนที่จัดตั้งป่าชุมชน ได้นั้นต้องเป็นหมู่บ้านใด หมู่บ้านหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นถ้ามีหมู่บ้าน ก , ข, ค ก็ขอร่วมกันจัดตั้งป่า ชุมชนร่วมกัน และระบุให้มันชัดเจนว่าป่าชุมชนที่จะขอจัดตั้งร่วมกันนั้นมีพื้นที่เท่าไรระบุให้ชัด เจน พื้นที่ไหนที่จะเป็นพื้นที่ใช้สอยร่วมกันของหมู่บ้าน พื้นที่ไหนจะเป็นพื้นที่ใช้สอยของหมู่ บ้าน เป็นต้น จะต้องมีการทำลักษณะนี้เพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น ประสบการณ์อีกเรื่อง หนึ่งก็คือว่า มีหมู่บ้านหนึ่งอยู่ใกล้กับเขตป่ามากและได้เป็นผู้ดูแลจัดการป่าเมื่อมีการตั้งป่าชุม ชนแล้วและยังมีอีกหมู่บ้านหนึ่งซึ่งไกลออกไป แต่ก่อนเคยเข้ามาใช้ประโยชน์จากป่าเหมือนกัน พอมีการจัดตั้งป่าชุมชนก็มีการห้ามไม่ให้เข้ามาหากินจึงเกิดปัญหาขึ้น เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นจึง มีการมาตั้งกฎกติกาว่า ชาวบ้านที่อยู่หมู่บ้านอื่นหรือบ้านที่ไกลออกไปไม่สามารถเข้ามาหากิน ได้และห้ามนำเอาไปขาย เพราะเมื่อก่อนมีการนำรถเข้ามาขนกันเลยก็มี จึงมีการตั้งกฎเกณฑ์ ขึ้นมาว่า เก็บกินได้แต่ห้ามเอาไปขาย และที่เป็นข้อคิดอีกอย่างหนึ่งก็คือ ที่วังชันจังหวัดแพร่ มีการตัดไม้ทีละมาก ๆซึ่งเมื่อก่อนยังไม่ได้มีการจัดตั้งป่าชุมชนก็สามารถตัดเอาไปขายได้ แต่ พอมีการจัดตั้งป่าชุมชน ชาวบ้านเขาก็บอกว่าถ้าคุณเข้ามาตัดไม้ทีละเล็กละน้อยเราไม่ว่าแต่ ถ้าจะมาตัดเป็นลำรถอย่างนี้ คุณควรจะให้ค่าช่วยเหลือในฐานะที่คุณไม่ได้มาดูแลรักษาป่า ซึ่งเป็นการหารายได้ให้กับชาวบ้านอีกทางหนึ่ง ซึ่งก็มีการนำเงินส่วนหนึ่งมาเป็นกองทุนในการ จัดการป่าอีกส่วนหนึ่งก็เป็นค่าแรงของผู้ที่ไปตัดไม้ การจัดตั้งป่าชุมชนในเขตอุทยานหรือป่า

สงวนนั้น มีความขัดแย้งแน่นอน แต่ถึงอย่างนั้นมันก็มีทางแก้ไขของมันอยู่ซึ่งผมขอเสนอว่า จะมีการจัดการร่วมกันหลายๆบ้าน

ชาวบ้าน

ถ้าเจ้าหน้าที่อุทยานเข้ามาเข้มงวดเขาจะเข้มงวดในเรื่องไหน

นายวิโรจน์ ตูลยโสภณ

1. ตามใจตัวเองก่อนว่าป่าชุมชนสำคัญกับเราหรือไม่ เป็นปัญหาเป็นชีวิตของเราหรือไม่ ส่วนการทำแล้วจะคืบหน้าหรือไม่ 2. เรื่องของการจัดการ ไม่ใช่มีแต่ผู้นำทำคนเดียวแต่ลูกบ้านไปเข้าใจว่าป่าชุมชนเกิดขึ้นไม่ได้ 3. สร้างองค์กรชาวบ้านและมีการจัดระเบียบและกฎเกณฑ์ที่ได้ชัดเจนและแบ่งงานกันให้ชัดเจน มีการแบ่งหน้าที่กันให้สมดุลและเหมาะสมกับแต่ละคน หลายบ้านต้องมีการทบทวนและมีการเปลี่ยนแปลงเอาตัวจริงทำงาน

ในด้านของการจัดการป่าชุมชนสิ่งที่ชาวบ้านเสนอในแง่ของกฎหมายเป็นเรื่องของการจัดการร่วมกันทุกภาคส่วน ก็คือ ชาวบ้าน ชุมชน เจ้าหน้าที่ ครู อาจารย์ องค์กรการบริการ ส่วนตำบล โดยตัวบทกฎหมายมันจะมีคณะกรรมการระดับชาติ คนที่จะมาเป็นต้องมีทั้งข้าราชการ ชาวบ้าน NGO ผู้ทรงคุณวุฒิ ในระดับจังหวัดก็มีคณะกรรมการจากหลายๆ ส่วน ระดับชุมชนก็มีคณะกรรมการชุมชน ประกอบด้วย ชาวบ้าน และอาจจะขอให้ครูอาจารย์ หรือ NGO มาเป็นที่ปรึกษา ในแง่ของการดำเนินการติดตาม ตรวจสอบและการประเมินผล ให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้และจังหวัดเขาเข้ามาดูแลจัดการให้ แต่ว่าต้องมีการพูดคุยกันให้ชัดเจนว่าใครมีหน้าที่มีบทบาทอะไรบ้าง ขอบเขตและหน้าที่มีแค่ไหน ถ้ามีป่าชุมชนใกล้กับเขตป่าอุทยานหรืออยู่ในพื้นที่ป่าอุทยาน ก็ไม่ได้หมายความว่าเรายกเลิกเขตป่าอุทยานออกไป ป่าชุมชนก็ยังอยู่ในเขตอุทยาน แต่หมายความว่าป่าชุมชนผืนนั้นมันจะถูกรองรับด้วยกฎหมายเฉพาะของมัน คุณจะเอากฎหมายอุทยานมาใช้กับป่าชุมชนไม่ได้ เพราะว่าป่าชุมชนนี้ได้รับการรับรองด้วยกฎหมายป่าชุมชนแล้ว ก็ก็ต้องมีการยกเว้น ตั้งกฎระเบียบของอุทยานจะมาขัดกฎระเบียบของป่าชุมชนไม่ได้ เป็นลักษณะทางกฎหมาย ไม่ใช่ว่าพื้นที่ไหนตั้งเป็นป่าชุมชนนั้นแล้วพื้นที่นั้นยังไม่ได้อยู่ในกฎหมายของรัฐไม่ได้ เพราะว่าหัวใจก็คือ คัดกรองและให้สิทธิชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการจัดการดูแลร่วมกับส่วนอื่นๆ

บทบาทหน้าที่ของป่าไม้มันต้องเปลี่ยนไปมีหน้าที่มาส่งเสริมมาสนับสนุนชาวบ้านไม่ใช่ทำเหมือนเมื่อก่อน เดียวนี้ชาวบ้านโตแล้ว รู้เรื่องต่าง ๆ ขึ้นมากแล้ว รู้ว่าสิทธิตัวเองมีอะไรบ้างและอยากมีส่วนร่วมในการจัดการดูแล เพราะฉะนั้นข้าราชการต้องปรับเปลี่ยนบทบาทมาสนับสนุนชาวบ้าน ชาวบ้านจะมีแผนในการจัดการป่าว่า แต่ละปีจะทำอะไรดี ในเมื่อคุณเป็นเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในเขตของคุณต้องมาให้คำปรึกษา ไม่ใช่มาควบคุมหรือจับต่าง ๆ

ชาวบ้าน

เจ้าหน้าที่ของทางราชการมีการเอาเปรียบชาวบ้าน ก็คือเมื่อมีการจับกุมชาวบ้านที่ไปตัดไม้ เจ้าหน้าที่ก็นำไม้ไปใช้ประโยชน์ของตนเอง ทำให้ชาวบ้านต้องไปตัดไม้ต่อก็เกิดการทำลายป่ามากขึ้น

นายวิโรจน์ ดุลยโสภณ

ถ้าเราจัดตั้งป่าชุมชนได้แล้วชาวบ้านเราจะมีสิทธิมีอำนาจมากขึ้น ต่อไปหมู่บ้านราชการ นายทุนเข้ามาเราก็สามารถมีข้อจำกัดแล้วว่า ยึดหลักอ้างว่าตามกฎหมายว่า เราสามารถจับเขาส่งตำรวจได้ เพราะเรามีกฎหมายของเรามีหน้าที่ตามกฎหมาย แต่เขายังคือวันที่จะเข้ามาเอาสิ่งนี้ ก็อยู่ที่ความเข้มแข็งของชุมชน ที่จะปกป้องและป้องกันอย่างไร

นายพยอม คารมณ

เมื่อมีการจัดตั้งป่าชุมชนก็คือ

1. ให้ยุบป่าไม้หรือเปลี่ยนให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมและให้มีการจัดตั้งกรมใหม่เป็นกรมรัฐป่าชุมชน

2. เจ้าหน้าที่สภาท้องถิ่นไม่ได้รับทราบข้อมูล ข่าวสารของประกาศ พ.ร.บ. คัมครองป่าในรูปแบบของคณะกรรมการร่วมในระดับของจังหวัด หรือชุมชนลงมาองค์กรท้องถิ่นต้องมีตัวแทนเข้ามาเป็นคณะกรรมการร่วม บทบาทหน้าที่ขององค์กรท้องถิ่นต้องมีในแง่ของกฎหมายป่าชุมชน ในแง่ของอบต. กฎหมายอบต. เองอำนาจในข้อที่ 5 องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ส่งเสริม บำรุงรักษาทรัพยากรในท้องถิ่น แต่ อบต. ในระยะแรกก็ถูกมือของอำเภอเข้าไปครอบงำหรือกำกับ และ อบต. ถ้าจะทำเรื่องป่าไม้ต้องขึ้นกับป่าไม้อีก ตามว่าอำนาจของ อบต. ที่ผ่านมามีอำนาจจริงหรือเปล่าเป็นสิ่งที่เราต้องคิด เช่น แม่แจ่มตอนนี้เขาจะประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ ชาวบ้านร่วมกับ อบต. มีมติร่วมกันไม่ให้ประกาศ เป็นบทบาทของ อบต. ซึ่งบางทีก็ต้องมีบทบาทร่วมกันบางทีชาวบ้านก็ต้องช่วยกันดัน อบต. ด้วย ซึ่งมันก็ต้องช่วยกันดัน อบต. เพิ่มขึ้น ไม่ใช่ให้ อบต. ทำแต่เรื่องถนนเพียงอย่างเดียว เรื่องปากท้องเราก็ต้องช่วยกันดัน เข้ามามีส่วนร่วมด้วย

การประกาศเขตป่าต่าง ๆ บางทีกรมป่าไม้เขาก็จับจิบทำไม่ยอมเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ชาวบ้านได้รับรู้ มาอยู่ที่หลัง การยุบกรมป่าไม้หรือการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องที่ยาก แต่ที่ทำอยู่ตอนนี้ก็คือกรมป่าไม้ พอผ่านกระทรวง ภารกิจคือการดูแลรักษาป่า แต่เป็นการดูแลเพื่อสร้างรายได้ สร้างเศรษฐกิจให้กับประเทศ ซึ่งด้านหนึ่งมันก็ดีคือจะได้ไม่ต้องมายุ่งกับชาวบ้านเรา แต่อีกด้านหนึ่งมันน่ากลัวขึ้น เพราะต่อไปพื้นที่ป่าสงวน ป่าเสื่อมโทรม หรือถ้ายังไม่ยกเลิกนิยามป่า มันจะอนุญาตให้เอกชนเข้ามาเช่านำไปสู่การปลูกป่าเศรษฐกิจ ซึ่งถ้าเป็นอย่างนั้นจริงสิ่งนี้จะมาขัดแย้งกับชาวบ้านมาก วันดีคืนดีนายทุนมาเช่าพื้นที่ป่าใช้สอยป่าสาธารณะใกล้บ้านเรา

ผู้หญิงจะเป็นคนที่ไปหากินในป่ามากกว่าผู้ชาย และในปัจจุบันผู้หญิงจะเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ยิ่งตอนนี้ส่วนใหญ่ผู้หญิงจะเป็นคนลงไปเก็บข้อมูล ว่าในป่ามีเห็ดกี่ชนิดในหนึ่งปี มีการนำไปขายและได้เงินเป็นเงินเท่าไร ผู้หญิงจะรู้ดี

ชาวบ้าน

เวลามีการจัดตั้งป่าชุมชนแล้ว ชาวบ้านจะสามารถตัดสินใจมาสร้างบ้านได้หรือไม่ และในอนาคตจะมีการเก็บค่าน้ำหรือมีหารซื้อน้ำในการทำการเกษตรจริงหรือไม่

นายวิโรจน์ ตูลยโสภณ

ตอนนี้ที่บ้านมีการนำไม้มาสร้างบ้านได้หรือเปล่า และมีกฎเกณฑ์อะไรหรือไม่ว่าคนหนึ่งได้กี่ต้น เมื่อมีการสร้างบ้านต้องขออนุญาตหรือเปล่า คือ กฎหมายป่าชุมชน คนที่เป็นชาวบ้านรวมกันเสนอโดยมีนักวิชาการ หรือผู้รู้ต่างๆ มาช่วยเสนอขึ้น ซึ่งเจตนารมณ์ก็คือต้องการให้ชาวบ้านได้จัดตั้งมีสิทธิใช้ประโยชน์ได้ด้วย แต่ขอให้มีการกฎเกณฑ์ในการใช้และมีการใช้อย่างยั่งยืน และในพื้นที่จะรู้เองว่าพื้นที่ไหนได้ใช้พื้นที่ไหนใช้ไม่ได้ บ้างที่จะสร้างใหม่จะต้องมีการกฎเกณฑ์ที่ว่าใช้ได้กี่ต้น และต้องขออนุญาตใคร กฎหมายป่าชุมชนอนุญาตให้ใช้ได้ แต่ว่าอาจมีคนไม่เห็นด้วยกับการให้ตั้งในเขตป่าอนุรักษ์ที่เขาคัดค้านให้จัดตั้งป่าชุมชนได้แต่ห้ามใช้ประโยชน์จากป่าส่วนเรื่องที่ติดต่อกันเป็นปัญหาของชาวบ้าน

ยกตัวอย่างว่า ป่าชุมชนที่บึงคลาเทศ รัฐมีการออกไปให้แต่ละชุมชนรักษา ออกไปให้เลยว่าป่าชุมชนที่หมู่บ้านนี้จะดูแลมีกี่ไร่ มีใบรับรองให้ดูแล ทั้ง ๆ ที่บึงคลาเทศเป็นประเทศด้อยพัฒนา

ตอนนี้เราสู้เรื่องป่า แต่ชาวบ้านก็เรียกร้องต่อรัฐบาลให้กับที่ทำกินออกมาให้ชาวบ้าน ซึ่งบ้านนั้นมีการกฎหมายคุ้มครองแต่ที่ทำกินของชาวบ้าน ชาวบ้านเรียกร้องให้รัฐบาลกันพื้นที่เขตอุทยานออกไปและมอบสิทธิให้ชาวบ้านจะเป็นประโยชน์อะไรก็ได้ แต่ขอให้มันมั่นคงและถาวร สืบลูกหลานให้สามารถมาใช้เป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันได้ เรียกร้องกันมาเป็น 10 ปีแต่เขาไม่ยอมซึ่งเรียกร้องก็มีการเรียกร้องทั้ง 2 อย่าง ทั้งเรื่องป่าและที่ดิน ที่มีการเรียกร้องให้ราชการมาขยายพื้นที่ป่าออกไปและมีการมอบใบให้กับชาวบ้านเป็นกรรมสิทธิ์เสีย

นายมังกร ชัยชนะดารา

เรื่องที่ดินวิโรจน์ได้อธิบายเรื่องป่าชุมชนนั้นอาจจะไกลจากจุดเริ่มต้นของเวียงแหง ก็อาจเกิดความสับสนบ้างปกติที่เชียงดาวบางพื้นที่มีปัญหาคือ เขตอุทยานมีตั้งแต่ทางถนน 200 เมตร และก็มีผู้บุกรุก เป็นที่ทำกินซื้อขายอะไรต่างๆ แต่ในเชียงดาวการตั้งป่าชุมชนในอำเภอเชียงดาว เราพยายามจะไม่เข้าไปยุ่งกับพื้นที่ที่เป็นปัญหา จะนำไปสู่การขัดแย้งเราไม่รู้เป็นพื้นที่ของใครแต่เมื่อเขาทำกินแล้ว จะมีใบหรือไม่มีใบเวลาเราจะกันพื้นที่เป็นป่าชุมชนเราพยายามหลีกเลี่ยงให้ไกล เพราะมันจะกลายเป็นปัญหาระหว่างประชาชนกับประชาชน เรา

อยากมีปัญหาเป็นส่วนอื่นมากกว่าไม่ใช่กับชาวบ้านด้วยตัวเอง เว้นแต่บางพื้นที่ที่เขาตกลงยินยอมก็แล้วแต่ส่วนใหญ่เขาจะไม่ยินยอม โดยเฉพาะในกรณีของชาวบ้านจะนำไปสู่การขัดแย้งระหว่างชุมชนซึ่งการเริ่มต้นของป่าชุมชนเราไม่ยากให้เกิดกรณีเช่นนี้ ก็คือพยายามขัดหรือตีเส้นให้มันอ้อมหน้อยเพื่อหลีกเลี่ยงการเกิดปัญหา ซึ่งผมขอแนะว่าที่เชียงดาวเขาทำอย่างนี้ ก็คือใครที่เขามีที่ทำกินอยู่ชัดเจนเราพยายามจะไม่ไปกันมาอยู่ในเขตป่าเพราะจะนำไปสู่ปัญหาปัญหาจะเกิดตั้งแต่ยังไม่เป็นพื้นที่แนวเขตเลยแค่พูดว่าจะไปตรงนี้ก็ร้อนแล้ว เพราะฉะนั้นเราจึงต้องพยายามหลีกเลี่ยงปัญหาดังนี้แต่ถ้ามันมีปัญหาที่เป็นประโยชน์ที่จะทำให้พื้นที่ป่าชุมชนมันเพิ่มขึ้นหรือกว้างขึ้น เราอาจจะไปปลูกต้นไม้เพื่อฟื้นฟูป่า บางทีก็ต้องระวังด้วยเพราะเจ้าหน้าที่ป่าไม้บอกว่าเขาเลยหมยพื้นที่ตรงนี้ให้ทำป่าชุมชน ท่านก็เข้าไปอยู่ในเกมส์ของพวกเขาแล้วเกมส์ของการขัดแย้งในท้องถิ่นจะทำให้เกิดศึกแทน ที่จะเป็นศึกระหว่างป่าไม้กับชาวบ้านก็จะเป็นชาวบ้านกับชาวบ้านหรือนายทุนกับชาวบ้าน

ในการกันเขตพื้นที่เบื้องต้นพยายามหลีกเลี่ยงปัญหา ให้มันเกิดข้อยุติที่ไม่นำไปสู่ปัญหา ซึ่งจริงๆ แล้วโดยกฎหมายชุมชนก็สามารถจะเอามาเป็นของคนได้ถ้าไม่มีเจ้าของโดยกฎหมาย และความเป็นจริงชุมชนก็ยอมรับว่าที่ที่ไม่มีเอกสารสิทธิหลายคนเป็นเจ้าของอยู่เราก็ต้องยอมรับในบางกรณีและในกรณีของ อบต. เป็นเรื่องท้องถิ่นต้องเรียนรู้ไปอีกยาวนานซึ่งผมเป็นประธาน อบต. เชียงดาวก็ยังไม่รู้เลยว่าเขาแต่งตั้งประธานสภา ประธานบริหารและปลัด อบต. เป็นเจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย ผมยังไม่รู้เลยว่าผมเป็นเจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย ซึ่งผมก็เป็นครูอาจารย์มาก่อนก็ยังไม่นับประสาอะไรกับพวกชาวบ้านธรรมดาเขาจะรู้ความเคลื่อนไหวของราชการโดยตลอด จึงเป็นเรื่องที่ต้องทำความเข้าใจและเรียนรู้กับไปอีก แต่ว่าโดยกฎหมายรัฐธรรมนูญ อบต. สามารถเข้าไปจัดการและดูแลป่าและทรัพยากรธรรมชาติได้ เรื่องของ ดิน น้ำ ป่า แต่จะจัดการอะไรยังงั้นยังไม่ค่อยชัดเจน แต่ว่าถ้าโดยแนวทางแล้วเราก็น่าจะใช้นโยบายส่งเสริมสนับสนุนท้องถิ่นเช่น จัดสรรงบประมาณมาเพื่อให้เกิดป่าชุมชนขึ้น หรือจัดสรรงบประมาณเพื่อให้เกิดแหล่งอนุรักษ์พันธุ์ปลา จัดสรรงบประมาณเพื่อฟื้นฟูป่า เป็นต้นควรจะทำ โดยปกติแล้ว อบต. เขาก็ไม่ให้ทำเองโดยกฎหมาย อบต. โดยความต้องการของชาวบ้านแต่จริงๆ แล้วทุกวันนี้นั้น อบต. หลายที่ไม่เคยถามความต้องการของชาวบ้านเลยว่าต้องการอะไร และมักจะกำหนดแผนโดยคาดเดา ว่าชาวบ้านต้องการ สิ่งที่ต้องการที่สุดในขณะนี้คือปลูกระดมชาวบ้านขึ้นมา ให้รวมตัวกันรวมกลุ่มกันเพื่อเสนอปัญหาความต้องการให้ชัดเจน ให้ไปกำหนดในแผนพัฒนาตำบลและก็ไปประชุมบังคับหรืองบประมาณออกมาเพื่อใช้ตามแผนหรือข้อบังคับนั้น ซึ่งการกระทำนี้จะสัมฤทธิ์ผลได้ต้องมีการพิสูจน์ด้วยตัวเอง แต่ตอนนี้พวกเรายังไม่ถึงภาคีท้องถิ่น ก็คือหมู่บ้านในตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. จะต้องผนึกกำลังกันร่วมกับชาวบ้าน ผู้นำกลุ่มองค์กรต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์กลุ่มแม่บ้าน ประธานเหมืองฝาย รวมทั้งพระสงฆ์ในท้องถิ่น และข้าราชการ ทุกคนผนึกกำลังกันสมาชิกในท้องถิ่นไม่ใช่คนใดคนหนึ่ง แต่ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่เพียงแต่รับภาระอาสาเข้ามาเอาความคิดของคนในท้องถิ่นไปปฏิบัติ แนวโน้มความคิดนี้ค่อยๆ พัฒนาไม่สามารถทำได้ในทันที เพราะทุกวันนี้

ใครที่เป็นพ่อหลวงซื่อก็บอกว่าพ่อหลวง พ่อหลวงบอกอย่างนี้ทุกคนก็เชื่ออย่างนั้น ไม่มีชาวบ้านคนไหนที่จะลุกขึ้นโต้ได้ นี่เป็นความคิดสมัยเก่าแต่ตอนนี้มันเปลี่ยนไปแล้ว ปัญหาที่คลี่คลายลง ผู้ที่มีตำแหน่งเป็น อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้นำสามารถทำงานแทนชาวบ้าน จะฟังชาวบ้านว่าชาวบ้านต้องการอะไร ชาวบ้านบอกก็ต้องเอาไปตรงไปคิดไม่ใช้ทำทันที ถ้าสิ่งไหนที่ทำไม่ได้ก็แนะนำให้ไปทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ปัจจุบันนี้อาจจะยังไม่ได้ทันที แต่แนวโน้มข้างหน้าต้องเป็นอย่างนั้น ถ้าจะให้ไวขึ้นชาวบ้านต้องมีการรวมกลุ่มเป็นก้อนผืน กำลังให้เข้มแข็ง เช่นกลุ่มแม่บ้านเป็นกลุ่มที่มีพลังเข้มแข็งที่สุดหมู่บ้านส่วนมากมีผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย ถ้ากลุ่มแม่บ้านในหมู่บ้านเข้มแข็งก็เอา อบต. ให้อยู่หมัด ถ้าไม่ทำตามสมัยหน้าไม่เลือก ถ้าหมู่บ้านไหนเข้มแข็งก็รวมกันกันเป็นแม่บ้านตำบล พ่อเป็นแม่บ้านตำบลก็บรรจุแผนพัฒนาตำบลของกลุ่มแม่บ้าน เอาไปใส่ในแผน อบต. แผน 1 - 5 ปี พ่อบรรจุแผนแล้วมันง่ายต่อการจะเอามายกเป็นเป็นข้อบังคับตำบล การออกงบประมาณ ปัจจุบันการสร้างถนนหนทางให้ชาวบ้าน อบต. เป็นผู้สร้าง แล้วให้ชาวบ้านเป็นผู้ดูแลก็ได้ดูเพียงอย่างเดียว ถ้ามันไม่ถูกสเปกก็ไม่สามารรถที่จะไปใช้ได้ อาจจะเป็นเพราะไม่รู้หรือถ้ารู้ก็ไม่อยากพูดเดี๋ยวมันจะมีปัญหา แต่ต่อไปในอนาคต อบต. จะทำหน้าที่จัดสรรงบประมาณมาสนับสนุนกลุ่มองค์กรหรือเครือข่ายต่างๆ เช่น จะเลี้ยงโคนมก็รวมพลังกลุ่มของท่านให้เข้มแข็งในตำบล ทำเรื่องขอสนับสนุนงบประมาณมาสนับสนุนเศรษฐกิจในชุมชนในการเลี้ยงโคนม เขาต้องให้ถ้ากลุ่มของท่านเข้มแข็งจริง ๆ เขาต้องให้มาสนับสนุนมาพัฒนาอาชีพ อบต. ก็ได้แต่ดูว่าชาวบ้านจะใช้เงินอย่างไร เป็นการกลับกันชาวบ้านมีหน้าที่ใช้เงิน อบต. มีหน้าที่ดูชาวบ้านใช้เงินถูกหรือเปล่า ไม่มีหน้าที่ใช้เงิน เป็นแนวทางที่ พ่อช. ต้องการให้เป็นแบบนี้ ก็คือให้กลุ่มรากฐานมีความเข้มแข็งรวมตัวกันเป็นเครือข่ายสุดท้ายหน่วยงานของรัฐไม่ว่าจะเป็น อบต. หรือกระทรวง กรมต่างๆ มีหน้าที่ทำตามกลุ่มและองค์กร เครือข่ายต่างๆ ต้องการ และเงินก็จะถูกลงมาโดยตรงไม่ผ่านส่วนราชการ การผ่านส่วนราชการก็เป็นการผ่านในระบบบัญชีเท่านั้น อย่างเช่นโครงการตำบลละ 1 ล้านบาทมันผ่านเข้าสู่ระบบบัญชีของ อบต. แต่ อบต. ไม่มีสิทธิใช้ เขาก็บอกว่าองค์กรชุมชนจะ去做เอง ไม่รู้ว่าจะทำร่วมกับ อบต. หรือให้ อบต. ทำ ถ้าชาวบ้านจะ去做เองก็ไปเอาเงินได้เลย ไปเปิดบัญชีเอาเงินเข้ามาเป็นของชาวบ้านได้ อบต. ไม่เกี่ยว

ในตอนเช้าเราก็อำนาจความเข้าใจกันว่า ป่าชุมชนคืออะไร อยากจะสรุปประเด็น เพราะหลายท่านเป็นผู้นำชุมชน ก็คงอยากจะไปจัดเวทีในหมู่บ้าน ซึ่งพอจะสรุปได้เป็นประเด็นดังนี้คือ

1. ป่าชุมชน คือป่าของหน้าหมู่บ้าน หรือป่าของหมู่บ้านที่ชุมชนช่วยกันดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ร่วมกัน หรือป่าชุมชนคือ ป่าอนุรักษ์
2. การจัดตั้งป่าชุมชนก็เหมือนกับเราทำกองทุนหมู่บ้าน ประกอบด้วย
 - 2.1 มีการประชุมคนในหมู่บ้าน เพื่อปรึกษาหารือ ทำความเข้าใจร่วมกันถึงความสำคัญของป่าชุมชน ข้อดีข้อเสียของป่าชุมชน เราอยากจะจัดตั้งหรือไม่ตั้งพูดถึงความ

สำคัญพวกท่านรู้ว่าป่าชุมชนมันสำคัญแค่ไหน เราสามารถคิดได้ ช่วยกันพูดช่วยกันระดมความคิดออกมา ให้เห็นว่าป่าชุมชนมันคืออะไร

2.2 ยกมือตัดสินใจร่วมกันว่าจะมีหรือไม่มีป่าชุมชน ไม่ใช่ว่าพอหลวงหรือ อบค. เป็นผู้ตัดสินใจ ถ้าเป็นลูกบ้านก็ให้ไปปรึกษาพ่อหลวง และก็ให้พ่อหลวงเรียกประชุมลูกบ้านเพื่อปรึกษาหารือกันในการจัดตั้งป่าชุมชน เราก็อธิบายให้ท่านรู้ว่าพัฒนาการของป่ามันถูกละเมิดมามากขนาดไหน แต่ก่อนนี้สะดวกสบายพอเขตอุทยานประกาศครอบครองเราจะไปหาเห็ดหาหน่อสาบาก และถ้าเราไม่วางกฎกติกาไม่มีป่าชุมชนขึ้นมาจะเป็นอย่างไร แต่ก่อนนี้หาหน่อเล่นบรรทุกรถปิ๊กอัพเป็นคัน ๆ ออกมาขายได้ ทำให้มันลดน้อยลง พอลงมือแล้วเราก็มามีปรึกษาหารือว่าป่าชุมชนของเราจะมีแนวเขตเท่าไร เรื่องปัญหาแนวเขตไม่ต้องไปกังวล เพราะมันแก้ไขได้ในท้องถิ่น เพราะเราถูกกำหนดด้วยแนวเขตของหมู่บ้าน เป็นลักษณะที่ท้องถิ่นนิยมอยู่ ปัญหาของป่าชุมชนไม่ใช่ว่าตั้งแล้วจะหมดปัญหาเลย มันจะค่อย ๆ คลี่คลายหรือพัฒนาไปเอง จะค่อยเป็นค่อยไป เบื้องต้นขอให้มีการปักปันเพื่อป้องกันการบุกรุก พอมีแนวเขตที่ชัดเจนแล้วก็กันพื้นที่ว่าตรงไหนจะเป็นพื้นที่ใช้สอยใช้ประโยชน์ ตรงไหนจะเป็นพื้นที่อนุรักษ์ ถ้ากำหนดไม่ได้ก็ปล่อยให้ไปก่อน ขอให้พื้นที่ทั้งหมดนี้เป็นป่าชุมชนของเรา ตรงเขตอนุรักษ์จะเป็นพื้นที่ลาดชันเราทำอะไรไม่ได้ ถ้าเราไปยุ่งจะทำให้มันเกิดการกระทบกระเทือน เอาไว้เป็นแหล่งต้นน้ำ เป็นที่อยู่ของสัตว์ป่า เขตใช้สอย เริ่มต้นเราก็ใช้แต่สิ่งที่มันไม่มีปัญหา เรื่องการตัดต้นไม้เราก็ไม่สนับสนุนวันแต่พวกไฟต่าง ๆ

2.3 ตั้งคณะกรรมการขึ้น มีมาก ๆ ยิ่งดี สำหรับไปตรวจป่าทำแนวกันไฟต่าง ๆ

2.4 กำหนดแผนว่าเราจะทำอะไรบ้าง

2.5 ตั้งกฎกติกา ข้อบังคับ

2.6 ทางงบประมาณสนับสนุน

เรื่องของการใช้เงินไปคุยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ว่าบ้านเราทำป่าชุมชนแล้ว บอกรายละเอียดทั้งหมดว่าเป็นอะไรยังไง แนวเขตอยู่ตรงไหน จากนั้นถึงจะใช้งบประมาณ ในการเขียนตัวหนังสือบนแผ่นสังกะสีเพื่อนำไปตอกเป็นระยะ ๆ จนครบ คำนวณว่าจะใช้สังกะสีเท่าไรกี่แผ่น คำนวณเป็นเงิน และวันไปติดก็จะใช้คนก็คนเป็นค่าอาหารเท่าไรก็คำนวณออกมา

2.7 มีการจัดกิจกรรมการเดินตรวจป่า ครั้งแรกเมื่อไร และครั้งต่อไปเมื่อไร มีงบประมาณที่จะต้องใช้จ่ายเท่าไร ซึ่งในเบื้องต้นทางลุ่มน้ำแม่ปิงหรือโครงการสิทธิชุมชนจะหาเงินมาสนับสนุนได้

แต่ความรู้ที่จะต้องมีความรู้ใน 2 ทางคือ 1. รู้ในเรื่องขององค์ความรู้ต่าง ๆ เช่น เรื่องไฟป่า คุณค่าของความหลากหลายทางชีวภาพ และต่อไปข้างหน้าเราต้องมีการสำรวจป่าของเรา ต่อไปข้างหน้าป่าของเราจะเป็นแหล่งสถานศึกษาด้วย ให้รู้ที่บ้านเรามีพืชสมุนไพรอะไรบ้างก็ค่อย ๆ ศึกษาเรียนรู้ไป การเรียนรู้มันจะต้องมีการจัดเวที และเป็นเวทีจากหมู่บ้านก็เป็นตำบล มีตัวแทนหรือเครือข่ายระดับตำบลมาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และจะต้องมีงบประมาณบาง

ตัวมาเชื่อมร้อยเป็นระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับภาค ถึงจะต้องมีความรู้ที่ครบถ้วน และเป็นกำลังใจซึ่งกันและกัน เช่น พอทำไปบ้านหนึ่งอาจจะหื้ออีกบ้านหนึ่งก็มาพูดคุยเพื่อให้กำลังใจมันดีขึ้น มีการเสริมและให้กำลังใจในซึ่งกันและกันจะค่อยๆ พัฒนาไป สุดท้ายป้าชุมชนจะได้เกิดความยั่งยืน

3. พ.ร.บ. ป้าชุมชน เพื่อจะให้หลักประกันว่าโดยสิทธิทางรัฐธรรมนูญให้ท่านใช้สิทธินี้เป็นข้ออ้าง ใช้ประสานความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ป้าไม่ป้าชุมชนก็จะเกิดขึ้นได้ อาจจะไม่ถึง 100 % แต่ 80 % เขาต้องให้ อาจจะมีบางพื้นที่ป้าไม่กับชาวบ้านอาจจะมีปัญหากัน แต่ในแนวทางและนโยบายเข้าเกื้อหนุนที่จะให้เกิดป้าชุมชนขึ้นเพราะป้าชุมชนก็คือ ป้าอนุรักษ์แค่อนุรักษ์เพื่อใช้สอยหรือใช้ประโยชน์ แนวโน้มข้างหน้า ส่วนราชการจะถูกกำกับโดยประชาชน อาจจะ 5-10 ปีจะถูกกำกับโดยองค์ประชาชน เพราะประแสต่างๆ มันไหลและพัดพามา ยกเว้นองค์กรชุมชนจะล้มไปพร้อมเศรษฐกิจเสียก่อน เพราะเศรษฐกิจจะเป็นตัวให้องค์กรชุมชนอยู่ได้ บอกให้รู้ว่าถึงจะมีปัญหาขัดแย้งกันในบางส่วนแต่แนวโน้มในอนาคตปัญหานั้นจะต้องคลี่คลาย ตอนนี้เพียงแต่ว่ารัฐชะลอปัญหาเพราะไม่ต้องการขยายผลการขัดแย้งมาก

พ.ร.บ. ป้าชุมชนจะเป็นหลักประกันที่จะทำให้ป้าชุมชนถูกต้องตามกฎหมาย โดยสมบูรณ์เบื้องต้นถึงแม้ว่าไม่มี พ.ร.บ. ป้าชุมชนก็เกิดแล้วทั่วประเทศ เช่น งานวิถีคนรักป่า ดิน น้ำ ที่อำเภอเชียงดาว ก็มีคนทั่วทั้งประเทศทั้งภาคกลาง ภาคใต้ ภาคอีสาน ภาคเหนือ ด้วยกัน เขามีป้าชุมชนแล้วก็ยังไม่เห็นผิดกฎหมาย อยากจะฝากให้หมู่บ้านว่ามีบ้านไหนบ้างที่จะทำป้าชุมชนกันจริงๆ และบุญส่งจะทำหน้าที่ประสานกับหมู่บ้านต่าง ๆ ว่าจะจัดประชุมจะมีทีมและทำความเข้าใจ จะมีทีมงานและทำความเข้าใจกันวันไหนเมื่อไร ในหมู่บ้านก็ไปตกลงทำแผนออกมาว่าในหมู่บ้านจะมีกรรมการกี่คน จะต้องใช้แผนป้ายมีงบประมาณเท่าไร ได้ก่อนวันที่ 18 นี้ยิ่งดีจะได้หางบประมาณมาเสริม

นายธรรณิธิ วุฒิธรรมปัญญา : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำแม่แตงตอนบน

ค้นหาหมู่บ้านที่สนใจจะเข้าร่วมโครงการจัดตั้งป้าชุมชน

1. บ้านปางป้อ	หมู่ที่ 5 ตำบลแสนไห
2. บ้านธาตุ	หมู่ที่ 4 ตำบลแสนไห
3. บ้านสามปู	หมู่ที่ 2 ตำบลแสนไห
4. บ้านกองลม	หมู่ที่ 10 ตำบลเมืองแหง
5. บ้านกองลม	หมู่ที่ 2 ตำบลเมืองแหง
6. บ้านแม่พม	หมู่ที่ 8 ตำบลเมืองแหง
7. บ้านป่าไผ่	หมู่ที่ 3 ตำบลเมืองแหง
8. บ้างม่วงเครือ	หมู่ที่ 4 ตำบลเปียงหลวง *
9. บ้างห้วยไคร้	หมู่ที่ 5 ตำบลเปียงหลวง
10. บ้างม่วงปือก	หมู่ที่ 3 ตำบลแสนไห *

11. บ้านปางควาย หมู่ที่ 9 ตำบลเมืองแหง *

หมู่บ้านที่ทำเครื่องหมาย * ยังตัดสินใจไม่ได้ต้องไปปรึกษากับผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้าน
ในหมู่บ้านก่อน

นายศิริโรจน์ เศรษฐะ

การแสวงหาผลประโยชน์จากป่าชุมชนเพื่อรักษาไว้หรือเพื่อประโยชน์ที่เราจะต้องกิน
ต้องใช้ ในเส้นทางของบ้านกองลมและอีกอย่างวันนี้เรามีโครงการพระราชดำริ ถ้านับจากเส้น
ทางจากบ้านกองลมไปจนถึงยอดคอยดำ เรามีบ้านกองลม แม่หาด นามน การสร้างป่าชุมชน
ไม่ใช่แต่เฉพาะจะเก็บเห็ดเก็บหน่อแต่เพียงอย่างเดียว และสิ่งที่เกิดขึ้นบนคอยดำในขณะนี้ก็คือ
มีการนำคนในหมู่บ้านอื่นเข้ามาอยู่เป็นชาวเขา 4 เผ่าคือ กระเหรี่ยง อีโก้ มูเซอ และลีซอ ซึ่ง
ถูกจำกัดเขตแน่นอนว่าโครงการนี้จะไม่มีการขยายหมู่บ้านเหล่านี้ ตลอดเส้นทางที่ไปคอยดำมี
ทรัพยากรที่เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่ทางป่าไม้เองก็หวังว่า เส้นทางที่สวยงามที่สุดก็
คือเส้นทางนี้ เพราะฉะนั้นการอนุรักษ์เส้นทางก็ดีหรือผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว
ตรงนี้ต้องเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดีเพราะ เป็นโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ ถ้าเกิดธุรกิจ
ท่องเที่ยวขึ้นมาป่าไม้ก็ต้องมาเก็บรายได้จากการท่องเที่ยวนี้และผลประโยชน์ส่วนหนึ่งจะต้อง
แบ่งให้กับชุมชนด้วย คือ อบต. ในระเบียบของป่าไม้ชุมชนมีระเบียบว่า เมื่อชาวบ้านตกลง
กันเสร็จ คุยกับพ่อหลวงกำนัน นำเสนออำเภออำเภอนำเสนอจังหวัดพิจารณาพร้อมกับป่าไม้
เขตถ้าเห็นชอบด้วย ก็จะส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาสำรวจร่วมกับคนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเพื่อดู
ความเป็นไปได้ ป่าไม้เขตของจังหวัดจะนำเรื่องเสนอต่อไปที่กรมป่าไม้ เมื่อกรมป่าไม้เห็น
ชอบเขาก็จะแจ้งกลับมาที่เรา ตรงนี้เราต้องขึ้นไปสำรวจว่าตรงไหนควรจะเป็นเขตอนุรักษ์ ตรง
ไหนเป็นกิจกรรมต่างๆ จะอยู่ในตอนสุดท้าย ซึ่งกว่าเราจะทำกันได้ไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ ดังนั้น
สิ่งที่จะเป็นผลประโยชน์ต่อชุมชนที่เราจะเตรียมกันไว้ก่อนคือ นามน แม่หาด กองลม ซึ่งผม
อยากเห็นตรงนี้มีน้มน้ำเกิด

นายมังกร ชัยชนะดารา

เวลาเราจะไปตระเวนพื้นที่เพื่อไปติดป้ายหรือออกไปพื้นที่เพื่อดูแนวเขตปกติเจ้าหน้าที่
ป่าไม้เขาจะไปกับเราเวลาเราส่งคนไปคุยแล้วเขาเห็นด้วยเขาจะไปกับเรา พยายามดึงเขาให้ไป
กับเราให้ได้มันจะคุสมบุญยิ่งขึ้น ที่เชียงดาวเขาไปกับเรา จะมีเพียงบางหมู่บ้านที่เผละเราไม่
ยอมไปกับเราด้วย จึงเกิดปัญหาแต่มีน้อยมากส่วนใหญ่เขาจะไปด้วยกับเรา เพื่อไปอำนวยความสะดวก
และไปดูว่าเราจะไปติดตรงไหนได้

นายไพรัช ไหม่มขมพู

ดีใจที่หลายหมู่บ้านที่จะไปทำกัน แต่การทำอย่างนี้ถ้าจะให้ยั่งยืนให้ไปทำความเข้าใจ
ใจกันในหมู่บ้านด้วย ถ้าหมู่บ้านมีเพียง 4-5คนบอกให้ถึงมันคงจะไม่รอดฉะนั้นจึงควรไปทำ

ความเข้าใจพูดคุยกัน เผยแพร่ความรู้ความคิดให้มันแน่นและลึก ถ้าเรามีองค์กรที่เข้มแข็งก็ คงไม่มีใครสามารถทำอะไรได้ เป็นการมีภูมิกันแบบนี้ อย่างเช่น ทุกวันนี้เรามีปัญหา ก็เพราะ เราไม่ได้พูดคุยหรือรวมกลุ่มกันให้แน่นหนา ถ้าเข้มแข็งอะไรก็ทำไม่ได้

กฎหมายป่าชุมชนเกิดขึ้นก็เพราะการมีการเสนอชื่อกัน 50,000 ชื่อถึงเกิดขึ้นได้ และ รัฐบาลเป็นผู้เสนอเข้าสู่สภา และ ส.ส. เท่านั้นที่เสนอได้ แต่พอมีรัฐธรรมนูญ 2540 เขาก็ บอกให้ชาวบ้านมีการเสนอกฎหมายได้แต่ห้ามมีการเอ่ยชื่อ

กฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 "บุคคลรวมกันเป็นชุมชน ท้องถิ่นตั้งเดิมย่อมมีสิทธิ อนุรักษ์ หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรม อันดีของท้องถิ่น และของชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน" นี่ก็เป็นที่มาของกฎหมายชุมชนที่พี่น้องชาว บ้านเสนอเข้าไป โดยการอ้างอิงกฎหมายรัฐธรรมนูญ 2540 ปัญหาบางเมืองเราตอนนี้มี รัฐธรรมนูญ 2540 นี่เป็นตัวตั้ง จะมีกฎหมายต่างๆ เช่น พระราชบัญญัติ กฎกระทรวง ระเบียบ ฯลฯ มีมาก ปัญหาอยู่ตรงนี้ รัฐธรรมนูญเป็นแม่บทอยู่ตรงนี้กฎหมายที่มีอยู่ตอนนี้มีมาก่อน รัฐธรรมนูญ อย่าง พ.ร.บ. ป่าไม้ปี 2497 ยังมีอยู่ และพวกกฎกระทรวง ระเบียบต่างๆ ณ วันนี้ เขาพยายามจะยกเลิกกฎหมายเหล่านี้ ให้มันสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ ก็เลยเกิดปัญหาที่ ข้าราชการจับก็เพราะยังใช้กฎหมายตัวนี้อยู่ แต่ถ้ามีประชาชนรวมตัวกันแน่น เรามาใช้รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุด กฎหมายเหล่านั้นจะขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญก็ไม่ได้ที่ออกมาใหม่ และ อันเก่าเขาก็จะมีการไล่ทิ้งกันอยู่ และตอนนี้รัฐบาลจะมีการปรับปรุงกฎหมายอีก 235 ฉบับ ที่ ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ ถ้ากฎหมายทั้ง 235 ปรับปรุงให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญหมด รับ รองบ้านเมืองและพี่น้องประชาชนจะดีมากกว่านี้ แต่ต้องอาศัยเวลาอีกนิดหนึ่ง ตอนนี้ป่าไม้ก็ใช้กฎหมายป่าไม้ พ.ศ. 2497 เป็นหลัก ตอนนี้สถานการณ์บ้านเมืองกำลังสับสน รุนแรง

ที่ถามว่าการตั้งป่าชุมชนขึ้นนี้จะไปขัดกับกฎหมายป่าไม้หรือกฎหมายอื่นๆหรือไม่ ถ้าถามตอนนี้กฎหมายเหล่านี้ยังไม่ได้แก้ไข ก็ยังขัดอยู่ แต่เราพยายามใช้รัฐธรรมนูญปี 2540 เป็นหลัก วันนี้เรามีการเสวนากันที่กรุงเทพฯ เขาบอกว่ารัฐธรรมนูญปี 2540 นี่ชาวบ้านได้ใช้ จริงๆ แค่ 30% และเราควรจะมีวิธีการอย่างไรที่จะนำรัฐธรรมนูญไปผลักดันให้พ่อแม่พี่น้องรู้กัน มากขึ้น เป็นปัญหาที่ท้าทายถ้าเราได้ใช้ครบถ้วน 100% ความสมบูรณ์พูนสุขก็จะเป็นของเรา ทั้งหมด

เรื่ององค์กรต่างๆ ในรัฐธรรมนูญมาตราที่ 45 "บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็น สมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร องค์กรชุมชนหรือหมู่คณะอื่น" ที่เราต้อง ตั้งองค์กรต่างๆ ขึ้นมาเพราะจะทำให้เรามองเห็นว่าชาวบ้านเริ่มมีสิทธิมีพลังที่จะเข้ามากำหนด ดูแลนโยบายของรัฐบาล เพราะฉะนั้นถ้าเราไม่มีองค์กร ชุมชนต่างๆ แล้วพลังในส่วนนี้จะไม่มี เพราะฉะนั้นข้าราชการของรัฐถ้าที่ติ๊กติไป ถ้าที่ไม่ติ๊กไม่ติ เขาก็จะมองว่ากลุ่มพลังองค์กรต่าง ๆ ของชาวบ้านนี่ดีไหม ถ้ามีและเป็นกลุ่มพลังที่เข้มแข็ง ถ้าเขาคิดไม่ดีเขาจะหยุดหมด ไม่มี

ใครที่จะมาสู่พลังของพ่อแม่พี่น้องได้ ปัญหาในขณะนี้ก็คือ เศรษฐกิจของพ่อแม่พี่น้องชาวบ้าน คือ เรื่องหนี้สินอะไรต่าง ๆ เหล่านี้มาบั่นทอนให้พี่น้องชาวบ้านขาดพลัง อย่างวันนี้ถ้าพี่น้องชาวบ้านคิดว่า มาวันนี้ทำให้เสียเวลาขาดรายได้ พลังนั้นส่วนนี้ก็จะไม่มีเมื่อไม่มีพลัง ภูมิคุ้มกันที่ดีก็จะมีด้วย สิ่งที่ไม่ดีก็จะลงมาสู่ชาวบ้านป่าชุมชนก็เหมือนกัน ถ้ามีคนจะทำเพียง 2 - 3 คนก็จะเกิดขึ้นไม่ได้ เพราะฉะนั้นกลุ่มพลังชาวบ้านต้องแน่นหนาถึงจะเอาชนะได้ เป็นเรื่องของการเมืองแบบมีส่วนร่วม

ป่าชุมชนนั้นมีมานานแล้ว ตั้งแต่สมัยเราทำไร่ทำนาจนมามาก ๆ มีการเก็บเห็ด เก็บหน่อกิน มีป่าไม่มาก ๆ สมัยที่เรามีการหาฝิ่นมาไว้ใช้ในหน้าฝน สมัยมีวิถีชีวิตดั้งเดิมแล้วสิ่งนี้แหละเป็นป่าชุมชน พอรัฐบาลดูแลเขาก็ออกกฎหมายห้ามชาวบ้านเข้าไปยุ่งเกี่ยวหรือทำอะไรต่าง ๆ เพราะฉะนั้นป่าจึงเป็นของรัฐบาล เมื่อเป็นของรัฐบาลก็เกิดสภาพอย่างทุกวันนี้ และ ณ วันนี้รัฐจะคิดบางอย่างให้พ่อแม่พี่น้องไปดูแลกันเองตามรัฐธรรมนูญ อย่างเช่น ที่เราทำในอดีตคือ หาฝิ่น หาเห็ดหาหน่อ สร้างบ้านเรือนเหมือนอย่างในอดีต เขาก็จะคิดมาให้เราบางส่วน การกินชาวบ้านก็ต้องเข้าใจว่าเราจะรับมาได้อย่างไร เราจะรักษาเหมือนเมื่อก่อนอย่างไร เหมือนอย่างการศึกษาในสมัยก่อน ที่มีการเรียนในวัดแทนโรงเรียน เป็นต้น แต่ ณ วันนี้จะมีคตินหลักสูตรให้กับพ่อแม่พี่น้อง คือให้หาหลักสูตรมาสอนเด็ก ๆ

ตอนนี้อกฎหมายป่าชุมชนกำลังจะออกมาและมีบุคคลบางกลุ่มกำลังมองดูว่าอยากให้ออกมาเหมือนกันว่าจะมีชาวบ้านหมู่บ้านไหนที่จะดูแลรักษาป่าชุมชนอย่างนี้ได้ แต่ถ้าทำไม่ได้เขาก็จะเอากลับคืนหมด เป็นความคิดของข้าราชการและนักวิชาการบางส่วน ณ วันนี้รัฐกำลังมองดูความคิดและความสามารถของประชาชนว่าจะทำอย่างไร ถ้าเราไม่มีการจัดการการรวมกลุ่มก็จะเหมือนเดิม เป็นอะไรซ้ำซากไม่เปลี่ยนแปลง ดังนั้นเราจึงต้องเสียสละเวลาของเรามา รวมกลุ่ม แต่ถ้าทุกคนต่างคนต่างทำไม่สนใจ ก็จะเป็นการเปิดหนทางให้เขาโกงกินได้อีกมาก

ผมจึงอยากเรียกร้องให้พวกเราออกมาเสียสละเวลาเพียงเล็กน้อยเพื่อลูกหลานของเราในวันข้างหน้า ตอนแรกเราอาจจะเหนื่อยบ้าง ให้เราทำความเข้าใจกับครอบครัว เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาตามมาทีหลัง ตอนนี้องค์กรต่าง ๆ มีมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มเหมืองฝาย เป็นต้น มีกลุ่มมากแต่เขาก็ทำตามความถนัดของตนเองเราจะทำอย่างไรให้เรียงแถวมีกลุ่มก่อนที่มีพลังมากเป็นสิ่งที่พี่น้องต้องคิดกัน ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 45

ดังนั้นการจัดการดินน้ำ ป่า ณ วันนี้รัฐบาลและรัฐธรรมนูญจะผ่อนคลายเป็นให้พี่น้องไปจัดการ ดิน น้ำป่า เหมือนสมัยก่อนที่น้ำก็มีแก่งฝาย แต่ตอนนี้กลับจะมีแต่การเก็บภาษีน้ำอีก อย่างไรก็ตามก็ควรจะมีการรวมตัวกัน

ชาวบ้าน

สมมติหมู่บ้านของพวกผมมีการจัดการป่าชุมชนกันแล้ว และมีการยอมรับด้วยจะเกิดปัญหาอะไรบ้าง และจะมีปัญหากับหมู่บ้านข้างเคียงหรือไม่

นายวิโรจน์ คุลยโสภณ

หลังจากมีคณะกรรมการแล้ว มีแนวเขตแล้ว มันต้องมีกฎกติกา หรือกฎระเบียบสังคมในหมู่บ้าน ที่จะดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ มีบทลงโทษต่าง ๆ อยู่ บ้านที่ไม่มีป่าชุมชนจะมีปัญหาของบ้านตัวเองและก็จะชอบจะไปยุ่งกับหมู่บ้านคนอื่น ซึ่งหมู่บ้านอื่นถ้าเข้มแข็งแล้วสามารถปรับคนที่มาบุกรุกตัดไม้มาทำลายป่าของเราได้ ตัวอย่างที่บ้านปางงเชียงดาว มีลูกจ้างของป่าไม้ไปขโมยตัดไม้ในป่าชุมชนของเขา เขาจับได้ พ่อหลวงกับกรรมการเข้มแข็งเขาปรับเป็นเงินหลายหมื่นบาทไม่มีใครว่าได้ มีแต่การเจรจาต่อรองนิดหน่อย ซึ่งถ้าหมู่บ้านเข้มแข็งจะทำได้ถึงขนาดนี้ เป็นปัญหาที่ต้องเรียนรู้

ตอนนี้เป็นการเชื่อมโยงร้อยให้เกิดป่าชุมชนก่อนแล้วค่อย ๆ ไปเชื่อมโยงกันต่อไปในหมู่บ้านอื่น ตอนนี้ทำกันในหมู่บ้านของตัวเองก่อนให้เข้มแข็ง

ชาวบ้าน

ถ้าเราจะสร้างให้ชุมชนเข้มแข็งนี้จะทำอย่างไร

นายธวัช ฤทธิธรรมปัญญา : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำแม่แดงตอนบน

ตอนนี้รัฐบาลต้องทบทวนการพัฒนาใหม่ เพราะที่ผ่านมาเราได้ทำลายฐานทางสังคมของเรามาก ที่ผ่านรัฐแบ่งคนออกเป็น 3 ส่วน คือ 1.ชนชั้นสูง 2.ชนชั้นกลาง 3.ชนชั้นต่ำหรือยากจน ก็คือพวกเราที่ผ่านมาการพัฒนาประเทศ เขามีการพัฒนาแต่ชนชั้นสูงก่อนกว่าจะมีถึงเราที่เหลือเพียงเล็กน้อย เงินทองก็นำไปพัฒนาภาคอุตสาหกรรม เศรษฐกิจข้างบนก่อน ขอร้องการอุดหนุนให้กับเศรษฐกิจข้างบนมันส่งผลถึงพี่น้องที่ยากจน น้ำมันแพงไม่ได้กระทบแค่ข้างบน มันกระทบลงมาหมด เพราะฉะนั้นการพัฒนาที่ผ่านมาได้ทำลายฐานตรงนี้หมด ไม่มีใครดูแลสมัยก่อนเราฝากผีฝากไข้ไว้กับราชการ ยิ่งกว่านั้นเรายังฝากผีฝากไข้ไว้กับเจ้าเมืองพอหลังปี พ.ศ. 2475 เป็นยุคประชาธิปไตย เราก็มีช่องทางคือการมีผู้แทนเข้าไปดูแล ถ้าได้ผู้แทนที่ดีก็ดีไป แต่ถ้าได้ผู้แทนไม่ดีก็ไปกินกันอีก ณ วันนี้ 1.ข้าราชการดูแล 2.ผู้แทนดูแล 3.พวกเราต้องเข้าไปดูแลนโยบายของรัฐที่มันลงมาถึงเรา เพราะฉะนั้นต้องยอมรับว่ามีการทำลายฐานฐานรากมากเกินไปเศรษฐกิจทำให้ฟุ่มเฟือย เช่นวันนี้บ้านทุกหลังมีตู้เย็นใช้ ทั้ง ๆ ที่เรากินน้ำจากหม้อดินก็เย็นอยู่แล้ว เป็นกระบวนการทางการพัฒนาพาไป ทำให้เราเกิดหนี้สินต่างๆ การช่วยด้วยการนำเงินเข้ามาให้ถึงมีมากแค่ไหนก็ไม่พอ เพราะฉะนั้นพวกเราต้องคิดถึงภูมิปัญญากันอีกที อยากรู้พ่อแม่พี่น้องปรับวิธีคิด ตามพระราชดำรัส ความพอเพียงของนายหลวงกระบวนการของรัฐทำลายไปมาก ณ วันนี้ถ้าจะให้เรามาสร้างความเข้มแข็ง ประเด็นที่ 1. คือรัฐช่วยเราอย่างไรในการสร้างความ เข้มแข็งทางฐาน 2. พวกเราจะช่วยกันอย่างไรตอนนี้รัฐเริ่มเข้ามาดูในรากฐานตรงนี้แล้ว โดยการนำเงินมาช่วยเหลือ เช่น กองทุนหมู่บ้าน หรือโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค และมีกองทุนต่างๆ อีกมากที่รัฐนำเงินไปให้ไว้ เช่น สกว. สสส. เป็นต้น และอาจจะมียากกองทุนยาเสพติด ซึ่งกองทุนเหล่านี้ เป็นส่วนที่รัฐจะเข้ามาช่วยเหลือใน

ส่วนของฐานราก ซึ่งวิธีการได้เงินแบบใหม่ก็คือพี่น้องต้องตั้งกลุ่ม รวมตัวกันเขียนโครงการ
ขอเงินกองทุนเหล่านี้โดยตรงไม่ต้องผ่านช่องทาง อบต. อำเภอ อธิบดีหรือปลัดกระทรวง
ไม่ผ่านรัฐมนตรี ให้นำเสนอกองทุนเหล่านี้จะได้เงินมาเป็นส่วนที่รัฐมาช่วยสร้างความเข้มแข็ง
ตรงนี้ การขอทุนเหล่านี้ต้องสร้างกลุ่มรวมตัวกัน ว่าบ้านเรามีปัญหาอะไรมาพูดคุยกัน มารวม
กลุ่มกันการพูดคุยจะเป็นการสร้างเสริมความเข้มแข็ง และสามารถพัฒนาหมู่บ้านเราให้เจริญขึ้นได้

ปิดเวทีเวลา 16.00 น.

นายณัฐนิติ วุฒิธรรมปัญญา
ผู้บันทึกการประชุม

รายงาน เวทีการเรียนรู้เรื่องสิทธิชุมชนผ่านสถานการณ์ระดับตำบล

วันที่ 21 พฤศจิกายน 2545

ณ ตำบลน้ำแพร่ อ.พริ้ว จ. เชียงใหม่

เริ่มเปิดเวที เวลา 09.00 น.

อาจารย์นุศย์ บุญมาเรือง : กล่าวเปิดเวที

วันนี้คงจะเป็นการที่เราได้ออกความคิดเห็น ผมเองที่ได้รับอุปโลกมาเป็นการนำคงไม่ใช่การเปิดอบรมไม่ใช่ประชุมอะไรมากนัก แต่การที่เราได้มาพูดคุยกันอย่างน้อยหลายๆท่านได้ผ่านเวทีนี้มาหลายรอบแล้วบางท่านก็ยังไม่เคยเข้าร่วม ที่จริงแล้วโครงการนี้เป็นสิ่งที่ดีสำหรับวิถีชีวิตของคนในชุมชนเรา เมื่อก่อนเราไม่เคยสนใจทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปตามกฎหมายและเจ้าหน้าที่บ้านเมืองก็เลยเกิดความไม่เข้าใจและอยู่กันแบบไม่สบายใจที่จริงชาวบ้านบางท่านได้อยู่มากเป็นเวลานานแล้วสืบลูกสืบหลานและซึมซับมาว่าเมื่อก่อนมาใช้น้ำใช้ป่าได้อย่างสะดวกไม่มีปัญหาอะไร วิถีชีวิตของเราแต่ก่อนไม่มีปัญหาอะไรนานเข้าจนเดี๋ยวนี้ เราอยู่ในพื้นที่แต่เราไม่ได้มีส่วนร่วมทุกสิ่งทุกอย่างถูกกำหนดขึ้นโดยเจ้าหน้าที่และกฎหมายเห็นว่าโครงการสิทธิชุมชนเป็นโครงการที่ดีเราทุกคนจะได้ให้ความสนใจถึงบทบาทของตัวเองจากที่เคยทำตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดก็เข้าไปมีส่วนร่วมบ้าง เราจะคุยกันอยู่ 2 - 3 เรื่องก็มีเรื่องที่ดินเรื่องน้ำและเรื่องป่า เพราะเดี๋ยวนี้เราจะเห็นว่าหลักเขตได้ลงมาอยู่ในที่ดินของเราแล้ว แต่ก่อนสหกรณ์เดิมจากสหกรณ์สมมติว่าเป็นเรื่องป่าเดี๋ยวนี้มีเข้ามาเรื่อยๆ เราทำอะไรก็ได้แต่ไม่ผ่านเดียวเอามาใช้ก็มีปัญหา รู้สึกว่าป่าเดี๋ยวนี้จะมีปัญหามาก ฉะนั้นต่อไปนี้เราก็มาทำความเข้าใจด้วยกัน เราสามารถเรามีสิทธิชุมชนมีส่วนร่วมตรงนี้ปัญหาต่างๆ ก็จะดีขึ้นสำหรับรายละเอียดต่างๆ บางท่านจะเห็นว่าเราจะมาคุยเรื่องดินเรื่องน้ำ เรื่องป่าที่จริงแล้วปัญหาเรื่องน้ำนั้นก็แก้ไขมานานแล้ว คุยกันมาตั้งแต่สมัยกำนันสิงห์คำ กำนันลิขิต ว่าปัญหาเรื่องน้ำเป็นอย่างไรต้นน้ำแหล่งน้ำคนเมืองพริ้วอยู่ต้นน้ำแต่ไม่ได้ใช้น้ำ เราก็มาถกเถียงมาพูดถึงปัญหาใหญ่สำหรับบ้านและชุมชนเรา สายน้ำก็เหมือนเส้นเลือดใหญ่เพราะฉะนั้นหากเราไม่มาพูดคุยร่วมหาทางแก้ไขร่วมกันเราก็จะได้อยู่อย่างผิดใจกันอยู่แบบหวาดระแวงจะทำอะไรก็มีปัญหาไม่ว่าเรื่องน้ำหรือเรื่องดินอย่างเรื่องที่ดินหลายท่านเป็นสมาชิกสหกรณ์หลายท่านไม่ได้เป็นไม่มีที่ทำกินเราควรจะทำอย่างไรที่จะให้วิถีชีวิตกลับมาเหมือนเดิมตั้งแต่โบราณที่อยู่กันมาหลายชั่วอายุคน อย่างพริ้วกระผมมาที่หลังก็มาศึกษาว่าเราน่าจะมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้ดีขึ้นจริงๆ โครงการนี้เป็นโครงการที่ว่าเราอยากจะทำให้ชีวิตของเราดำเนินต่อไปข้างหน้า โดยเราจะคุยกัน 3 - 4 เรื่อง วันนี้ที่จริง

ถ้ามันน่าจะได้อะไรมาเข้าร่วมไม่ว่าคิดอะไรหรือเปล่า หลายๆท่านก็ไม่ได้มาร่วมเพราะมีประชุมที่อบต.หลายท่านก็มียาน พ่อหลวงทองหล่อก็คิดงานที่สภาวัฒนธรรมหวังว่าบ้านป่าวิจิตรจะมีตัวแทนมาก็ถือว่าเป็นนิมิตหมายอันดีที่ได้มาพร้อมหน้ากันที่มาวันนี้ก็เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการประสานงานและหาช่องทางและการดำเนินงานต่างๆจากเจ้าหน้าที่ และขอแสดงความยินดีกับพี่น้องที่ได้มีการพบปะพูดคุยกันและได้มาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันว่าจะทำอะไรต่อไป บังเอิญวันนี้เจ้าหน้าที่จะได้มาพูดคุยรายละเอียดต่างๆ สำหรับผมก็มีเท่านี้ครับ

ขอขอบคุณอาจารย์นุศย์ บุญมาเรือนครับพอดีไม่รู้จะขอให้ท่านใดมาพูดก็เลยขอร้องแกมบังคับท่านมาพูดให้เรา ก่อนอื่นก็ขอแนะนำโครงการก่อน ก่อนที่จะแนะนำโครงการก็ขอแนะนำผู้ร่วมงานโครงการก่อนพอวันนี้ก็มา 2 คนคือมาจากกลุ่มน้ำแม่ปิงคือคุณโอฬาร ย่องพะเจ้าหน้าที่ฝ่ายข้อมูลเป็นผู้ประสานงานกลุ่มน้ำปิงของเชียงดาวรับผิดชอบหลายอย่าง เรื่องที่ดินเรื่องป่าสามารถตามได้ เป็นคนที่มีความถนัดเพราะจัดเวทีมาแล้วหลายครั้งมีความรู้มากถือว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญคนหนึ่ง ซึ่งหลายคนที่ได้ร่วมงานมาแล้ว โครงการสิทธิชุมชนที่เราทำเป็นงานวิจัยชื่อของโครงการก็คือ โครงการสิทธิชุมชนศึกษาภาคเหนือ มีกลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน แม่แตงตอนบนและแม่จิดซึ่งอยู่ในเขตพร้าว แม่แตงตอนบนก็คือเวียงแหงแม่ปิงตอนบนก็คือเชียงดาวมีอยู่ทั้งหมดรวม 3 อำเภอ เวียงแหงก็มีคุณบุญส่งเป็นผู้ประสานงาน เชียงดาวก็คือพ่อหลวงคืบซึ่งได้เสียชีวิตไปแล้ว โครงการของเราทั้งหมดจะทำกับ 5 ปี วัตถุประสงค์ก็คืออยากให้เราทุกคนเรียนรู้เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้กัน สิทธิก็คือสิทธิในตัวเรา อะไรที่มากกระทบกับวิถีชีวิตของเราสิทธิอาจเป็นสิทธิของเราหรือสิทธิส่วนบุคคลหรือสิทธิชุมชน สิทธิชุมชนก็คือสิทธิของคนหลายคนที่เราเคยใช้ประโยชน์ร่วมกัน ประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นป่า ที่สาธารณะซึ่งตอนนี้อุทยานแห่งชาติได้เข้ามาประกาศทับที่ดินทำกินของเรา เราจะเข้าป่าใช้ป่า เช่น ไร่ไม้ก็ทำได้ยากขึ้นมีปัญหาโดนจับเพราะไปบุกรุกที่ป่า ที่สหกรณ์สำหรับผู้ที่เป็สมาชิกก็สามารถใช้ได้ สำหรับผู้ที่ไม่เป็นสมาชิกก็ไม่สามารถใช้ได้ ซึ่งมีปัญหาหลายอย่าง อะไรที่มีผลกระทบต่อเรา เราสามารถเรียกร้องได้ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ.2540 เรามีสิทธิมีการทักท้วงนโยบายของรัฐบาลที่มาทำให้วิถีชีวิตของเราเปลี่ยนแปลงเราสามารถเรียกร้องได้ กฎหมายรัฐธรรมนูญหลายฉบับที่เราสามารถนำมาใช้ได้ไม่ว่าจะเป็นมาตรา 26,27,46,56,59,60,62,75,76 และอีกหลายข้อที่เราสามารถใช้ได้ กฎหมายรัฐธรรมนูญปี 2540 เป็นกฎหมายที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการทำกฎหมายฉบับนี้ได้เอื้อประโยชน์ให้เราแต่เรายังไม่ได้ใช้สิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญหลายอย่างที่เรปล่อยให้นโยบายของรัฐเข้ามาเกี่ยวข้องโดยที่เราทำอะไรไม่ได้ แต่ปัจจุบันนี้จะไม่เป็นอย่างนั้น เรามีสิทธิทักท้วงได้แต่คนคนเดียวจะทำไม่ได้ เราต้องรวมกลุ่มกันต้องรวมกลุ่มแก้ไขปัญหามีอำนาจต่อรองหลายๆเรื่อง เช่น นายทุนมาบุกรุกที่สาธารณะที่หนองน้ำหรือที่เลี้ยงสัตว์ของเราสามารถออกโฉนดหรือ นส.3 ได้เพราะเคยเป็นที่เลี้ยงวัว ควาย เป็นที่ป่า นายทุนเอาจัดสรรขายพอตรวจสอบกลายเป็นที่สาธารณะ หลายอย่างที่ยังไม่เข้าใจเราสามารถเข้าไปดูแลช่วยเหลือได้ไม่ว่าจะเป็นที่ดิน ป่าไม้ เรื่องน้ำ เรื่องการเกษตร จะต้องเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต

ของเราที่ติดต่อเชื่อมโยงกับปากกับน้ำ ป่าไม้ก็มีหลายที่มารวมตัวกัน โครงการสิทธิชุมชนก็อยากให้พี่น้องชาวบ้านมาเรียนรู้ได้รู้ว่ามีกฎหมายรองรับ เราสามารถเรียกร้องได้ไม่ใช่ว่าอยู่ๆ จะมารวมตัวกันประท้วงบางทีอาจโดนจับได้ แต่เดี๋ยวนี้มีกฎหมายรองรับ เราก็ได้มาเรียนรู้ร่วมกันมาแลกเปลี่ยนความรู้กันบางคนในที่นี้ก็มีความรู้ภูมิประสบการณ์มาอะไรก็ตามที่มีผลต่อวิถีชีวิตเราที่เราไม่ต้องการเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อชาวบ้าน เป็นเรื่องที่ชาวบ้านทุกคนจะต้องช่วยกันแก้ไขหาสาเหตุของปัญหาให้ได้ และมาร่วมกันแก้ไขและศึกษาปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเราสืบว่าสาเหตุต้นตอเป็นอย่างไร สืบหากันไปไม่ใช่ดูแค่ผิวเผิน นี่คือหลักการของสิทธิชุมชนไม่เข้าใจอะไรถามได้ที่พูดมาคือ ภาพรวมๆ ไม่เป็นลำดับบางคนอาจยังไม่เข้าใจสามารถถามได้ เพราะโครงการวิจัยตรงนี้อยากให้ชาวบ้านมีส่วนร่วม เพราะงานวิจัยส่วนมากจะมีแต่ข้อมูลอย่างเดียว นักวิชาการจะเก็บข้อมูลเอง แต่ต่อไปงานวิจัยชิ้นนี้โครงการสิทธิชุมชนศึกษาจะเป็นโครงการที่ให้ชาวบ้านวิจัยเองและเจ้าหน้าที่จะได้ยื่อนำเสนอว่า 3 ปีที่วิจัยทำงานชิ้นนี้มาทำอะไรบ้าง และได้อะไรบ้าง มีประโยชน์กับเรามากแค่ไหนเราจะได้รับรู้ด้วยกันทั้งหมด และงานวิจัยในครั้งนี้เราได้จัดเวทีมาหลายเวทีทั้งที่พร้าวและเชียงดาว เราได้แลกเปลี่ยนความรู้กับพี่น้องในอำเภอเชียงดาวและเวียงแหง คือเริ่มต้นตั้งแต่เดือนสิงหาคม 45 เป็นต้นมา สิ่งหนึ่งส่วนมากเป็นการจัดที่เชียงดาวบ้างเวียงใหม่บ้าง ที่กรุงเทพบ้าง ต่อมาก็ให้ผู้ประสานงานแต่ละชุมชนไปประชุมให้ความรู้โครงการสิทธิชุมชน จากนั้นเราก็มาจัดเวทีที่อำเภอ คือพี่น้องชาวบ้านตำบลละ 22 คน จัดเวทีที่อำเภอรวมประมาณ 200 กว่าคน นัดไปนัดมาเหลือประมาณ 100 กว่าคน เพราะบางคนติดงาน มีทั้งกลุ่มเยาวชน ผู้สูงอายุ สตรี ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้ช่วย อบต. ส่วนมากอยู่ในตำบลเดียวกันต่างบ้านมีไม่กี่คน เวทีที่เราจัดกันที่อำเภอพร้าว คือเวทีส่วนมากเป็นเรื่องของสามลุ่มน้ำ ของเราใช้ลุ่มน้ำแม่จัดเป็นเส้นเลือด เป็นเส้นกำหนดว่าลุ่มน้ำแม่จัดจุดผ่านต่างๆ ของน้ำแม่จัด น้ำแม่จัดเป็นแม่น้ำสายใหญ่ของอำเภอพร้าวระยะทางประมาณ 50 กม. แต่เราได้ใช้ประโยชน์จากน้ำแม่จัดน้อยมากส่วนมากเราจะใช้น้ำประปา แบน้ำแม่ลาด แม่โก้น แม่แวน แม่สรวม แม่บอน แม่บึงใช้น้ำแม่สุ่น น้ำห้วยอีกหลายสาย ซึ่งเราจะได้พูดคุยกันอีกต่อไป จุดประสงค์ที่เราจัดเวทีครั้งนี้คือ เอาพี่น้องชาวบ้านมารวมตัวกันมาคิดอยู่บนฐานทรัพยากรต่างๆ ที่พูดไว้ข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นดิน น้ำ หรือป่าการเกษตรเป็นปัจจัย พี่น้องเป็นอย่างไร คิดอย่างไร ในการจัดองค์กรรวมความคิดเห็น แล้วมาวิเคราะห์ปัญหาว่าเราเจอปัญหาอะไรบ้าง เช่นว่าปัญหาน้ำแห้ง ทำไมน้ำจึงแห้ง ป่าเกี่ยวข้องกับไหม เราจะมาเกี่ยวข้องกับวิเคราะห์กันเช่นนี้ เราจะแบ่งกลุ่มเพื่อให้แสดงความคิดเห็นกัน ครั้งก่อนเราก็แบ่งกลุ่มแสดงความคิดเห็นกัน หลังจากนั้นก็คัดเลือกเอาตำบลละ 10 คน เข้าร่วมกับพี่น้อง อ.เชียงดาว และ อ.เวียงแหง ในวันนั้นคนเมืองพร้าวก็ได้ขึ้นมาพูดหลายกลุ่มหลายปัญหา ต่อมาเราก็มาจัดสรุปบทเรียนของพี่น้องที่อ.พร้าว และก็ต่อเนื่องเป็นเวทีตำบล ตอนนี้ 11 ตำบล ต่อไปจะเป็นลักษณะนี้หมด เอาพี่น้องชาวบ้านมาพูดคุยและเปลี่ยนความคิดเห็น ความจริงวันนี้ควรมีผู้เข้าร่วมมากกว่านี้พอดีวันนี้ อบต. ที่เราเชิญมาติดประชุม หลายคนติดงานเพราะเป็นช่วงล่อยกะทองและเกี่ยวข้าวก็เลยขาด

ไปบ้าง ที่จริงหลาย ๆ คนเราเคยชวนเข้ามาแล้วไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเก่าหรือกลุ่มใหม่ เราไม่ได้แยกแยะกลุ่มใครต้องการเรียนรู้ก็เข้ามาได้ เราไม่ได้ปิดกัน เราจะมีกิจกรรมต่อจากนี้คุณโอฬารจะมาชี้แจง เราจะได้แลกเปลี่ยนความรู้กัน อยากจะให้ทุกคนในกลุ่มช่วยกันออกความคิดเห็น ช่วยกันเสนอความคิดไม่มีใครผิด ถูก เราคุยกันได้ทุกเรื่อง เพราะโครงการนี้เราได้เชิญนายอำเภอมาพูดคุยด้วยแล้วว่าโครงการเราเป็นอย่างไร งานนี้เป็นงานที่ไม่ผิดกฎหมายเป็นโครงการของ สำนักงานส่งเสริมการวิจัย ซึ่งงบประมาณมาจากรัฐบาลมาให้พี่น้องได้คิดได้ทำกัน เอกสารต่าง ๆ เราแจกหน่วยงานแล้วว่าทำอะไรอยู่บ้าง ในพื้นที่เราได้ติดต่อประสานงานแล้ว เป็นที่รับรู้ รับทราบหมดแล้วที่ปรึกษาโครงการนี้อยู่ในระดับ ดร. ไม่ใช่คิดขึ้นมาแล้วทำเองอยาก ให้พี่น้องชาวบ้านเข้าใจว่างานวิจัยของเราพี่น้องมีส่วนร่วม เจ้าหน้าที่มีบทบาทคือ สนับสนุนจัดเวทีให้ จัดอาหารให้ มีค่าพาหนะให้ เพื่อมาแล้วจะได้ไม่เดือดร้อนทางบ้าน กลับไปอยากให้ผู้เข้าร่วมนำไปพูดคุยต่อไม่อยากให้เก็บเอาไว้คนเดียว ว่าตอนนี้มีโครงการนี้เข้ามา เราจะได้ประโยชน์อะไรบ้าง ขอเชิญคุณโอฬาร

นายโอฬาร อ่องพะ : ผู้ประสานงานกลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน

ขอใช้เวลาพูดคุยกันเล็กน้อยเพราะจะมีการแบ่งกลุ่มพูดคุยกันแล้วจะขอขยายความเล็กน้อยในเรื่องของโครงการและเรื่องของสิทธิ โครงการนี้เรียกกันว่าเป็นงานวิจัย คำว่างานวิจัยฟังดูแล้วจะเป็นไปทางด้านวิชาการสักหน่อย ที่ผ่านมามีงานวิจัยเป็นงานที่คนกลุ่มหนึ่ง กลุ่มที่เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย กลุ่มที่เป็นนักวิชาการลงมาพูดคุยกับชาวบ้านเพื่อเก็บข้อมูลแล้วกลับไปทำ ข้อมูลจากการวิจัยที่เก็บมาได้ถูกเก็บไว้ในห้องสมุดไม่ได้นำมาใช้ในชุมชนหรือนำมาตอบสนองกับชาวบ้านที่ให้ข้อมูลไป แต่เดี๋ยวนี้งานวิจัยเปลี่ยนหน้าตาใหม่เรียกว่าเป็นงานวิจัยจากการเข้าร่วมของชาวบ้าน พูดกันง่ายๆ งานวิจัยคืออะไร งานวิจัยก็คือ ปัญหาคืออะไรแล้วจะแก้กันอย่างไรบ้าง งานวิจัยก็คืออะไรก็ได้ที่เราจะทำนั่นก็คือเป็นงานวิจัย งานวิจัยมันเกี่ยวข้องกับ 2 - 3 ส่วน คือ เรื่องของสิทธิ ชุมชน และฐานทรัพยากร การจัดการทรัพยากร ซึ่ง 3 ส่วนมันเชื่อมโยงกันอยู่ หลายๆ คนที่เคยเข้าร่วมเวทีที่อำเภอพร้าว หรือว่าเชียงดาว เคยได้พูดคุยกัน ศึกษาปัญหาแนวทางกันซึ่งมันก็เหมือนกับทรงล้อที่มีลูกศรออกเหมือนกับสิทธิซึ่งเป็นฐานของชุมชน คือว่า "สิทธิ" เป็นคำใหม่ แต่ความจริงแล้วก็คือวิถีชีวิตของชาวบ้านคือสิ่งที่มันเป็นอย่างกรณีสถิติเข้าไปหาเห็ด หน่อไม้หรือพิน ในอดีตที่ผ่านมาเราก็ได้กระทำอยู่แล้วและถือว่าเป็นสิทธิของเรา และนี่คือสิทธิที่ชาวบ้านสามารถเข้าไปหาประโยชน์ได้ สิทธิสามารถแบ่งได้เป็นสองส่วน คือ 1. สิทธิดั้งเดิม คือ ประเพณี วัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตประจำวันของเรา การหาเห็ด หาหน่อไม้ การเข้าวัดทำบุญทานกัวยสลากก็เป็นสิทธิ สิทธิเป็นสิ่งที่บางครั้งเรามองข้ามไป 2. สิทธิตามกฎหมายตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งบัญญัติไว้เมื่อปี พ.ศ. 2540 ได้มีร่างกฎหมายรัฐธรรมนูญไว้ฉบับหนึ่ง อยากจะแนะนำเอกสารสองเล่ม คือ เล่มเขียนนี้ถ้าท่านเปิดไปหน้ากลางจะเขียนไว้ข้อที่ 5 เป็นสิทธิของชุมชนในรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ซึ่งเป็นกฎหมาย อยากรู้ว่าในแต่ละ

เรื่องเรามีสิทธิอะไรบ้างที่กฎหมายรองรับไว้ สิทธิมีอยู่สองสิทธิ คือ 1.สิทธิของตนเองหรือสิทธิมนุษยชนสิทธิของบุคคล อีกส่วนหนึ่งเป็นสิทธิชุมชนก็คือเป็นสิทธิของกลุ่ม อย่างเช่น ป่าชุมชน ถือเป็นป่าส่วนรวม สิทธิชุมชนก็คือสิทธิส่วนรวมในการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรต่างๆ การจัดการทรัพยากรก็มีดิน น้ำ ป่า ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไป ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการที่กล่าวไว้ข้างต้น ในส่วนของเรื่องสิทธิชุมชนการศึกษาเป็นสิ่งที่ยากในการอธิบายต้องมารวมเรียนรู้ด้วยกัน โครงการวิจัยนี้ไม่ใช่โครงการที่มากับข้อมูลไม่ได้มาสอบถามชาวบ้าน แต่เป็นโครงการที่ให้ชาวบ้านเรียนรู้ด้วยตนเอง ที่ผ่านมาก็เคยพูดคุยไว้ว่า ในกรณีเขตอำเภอพัวในสมัยบรรพบุรุษสามารถเข้าไปใช้ป่าทำมาหากินได้ เลี้ยงสัตว์ได้แต่พอมีกฎหมายออกมาแล้วมีการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ ซึ่งอุทยานแห่งชาติศรีลานนาประกาศเมื่อปี 2532 ซึ่งกฎหมายกำหนดไว้ว่า หากเข้าไปหาของป่ามีความผิดทางกฎหมายแน่นอน ซึ่งหมายความว่าหากเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าเป็นการละเมิดสิทธิซึ่งเป็นสิทธิของชุมชนที่เคยใช้ประโยชน์จากป่ามาก่อน ต่อไปจะเปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนพูดคุยออกความคิดเห็นกันได้ เพราะเป็นเวทีเปิดและกิจกรรมนี้คงจะไม่ได้มารวมกันแบบนี้ คงจะแบ่งกลุ่มกัน มีอะไรลองแลกเปลี่ยนซักถามกันได้ วันนี้เราจะแบ่งกลุ่มกัน 5 กลุ่ม จะนำอะไรบ้างในภาคเช้านี้ 1.อยากให้ช่วยกันทำแผนที่ของ ด.น้ำแพร่ ซึ่งประกอบไปด้วย 5 ส่วน คือ หมู่บ้านชุมชนตั้งอยู่ตรงไหน 2.แหล่งน้ำแม่สำคัญของหมู่บ้านมีอะไรบ้างไม่ว่าจะเป็นน้ำรูหรือแม่น้ำอื่นๆ มีเหมืองฝายมีฝายมีอ่างที่ไหนบ้าง ป่ามีที่ไหนบ้างและเป็นป่าอะไร และสถานที่สำคัญของตำบลน้ำแพร่ ซึ่งเราจะแบ่งกลุ่มเป็น 5 กลุ่ม เราจะใช้เวลาไปเรื่อยๆ จนเสร็จแล้วจะมาสรุปอีกครั้งหนึ่ง และสิ่งที่เราจะได้รับรู้ร่วมกันก็คือว่า แต่ละคนเข้าใจตำบลน้ำแพร่มากแค่ไหน ทำให้เห็นชัดเจน เรื่องมันก็คือ ในตำบลน้ำแพร่นี้ บางครั้งสิ่งที่เรามองเห็นก็เพียงแค่บ้านตนเอง พอเรามองเป็นตำบลแล้วบางกลุ่มไม่ทราบชัดเจน ซึ่งตรงนี้เป็นเวทีที่เรียนรู้ด้วยกันว่าในตำบลของเรามีความสำคัญอย่างไรบ้าง เดี๋ยวเราจะได้รู้แล้วว่าแต่ละกลุ่มเขียนพื้นที่ของตำบลอย่างไรบ้าง ซึ่งตรงนี้จะทำให้เราเห็นภาพรวมของตำบลชัดเจนและจะได้นำไปสู่การคิดร่วมกันว่าถ้าในภาพรวมของตำบลเป็นแบบนี้แล้วทิศทางในการแก้ไขปัญหา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาประกาศเขตป่าทับที่ทำกินของชาวบ้าน ปัญหาของน้ำ ปัญหาของเหมืองฝายเป็นอย่างไร ที่ผ่านมายกตัวอย่างกรณีบ้านป่าจ้วมีปัญหาเรื่องป่าชุมชนก็จะมองเห็นแค่บ้านป่าจ้ว โดยหมู่บ้านอื่นๆ จะไม่ได้รับรู้ปัญหาเลย ซึ่งเราจะได้แลกเปลี่ยนกัน ทั้งหมด 5 กลุ่ม ขอตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอว่าแผนที่ของตำบลของแต่ละกลุ่มเป็นอย่างไรบ้าง หลังจากที่ใช้เวลาที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันแล้ว หากมีอะไรตกหล่นก็ขอให้ผู้ที่เข้าร่วมเวทีนำเสนอเพื่อจะได้เห็นภาพของตำบลทั้งหมดชัดเจนขึ้นมา นำเสนอทั้งหมด 5 เรื่อง หนึ่งในหมู่บ้านชุมชนตั้งที่ไหนบ้าง มีแหล่งน้ำแม่น้ำที่ไหนบ้างและแต่ละสายไหลลงที่ไหนบ้าง รวมไปถึงเรื่องเหมืองฝายและเรื่องของอ่างด้วย

ตัวแทนกลุ่มที่ 1 : นายพรหมมินทร์ อุปมา / ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2

จากหมู่ 1 เข้ามาถึงหมู่ 2 หมู่ 3 จะเห็นวัดหมู่ 3 และตลาดทางทิศตะวันออกเป็น หมู่ 2 เลี้ยวขวาเป็นสถานีอนามัยและหมู่ 4 บ้านน้ำแพร่ หมู่ 5 และป่าช้า อบต. โรงเรียน สหกรณ์ตำหวี และบ้าน้ำรูอยู่ข้างบนจะเห็นสายน้ำแม่จิด ป่าและหมู่ 8 อย่างที่สำคัญก็มีอ่างแม่วะที่ ใช้อยู่ทุกวันนี้ พอดีลำน้ำแม่สมพื้นที่กว้างหลายไร่ที่ใช้อย่างใหม่อยู่ มีวัดพระเจ้าล้านทอง มีป่าช้า ซึ่งเป็นสุสานรวมของตำบลน้ำแพร่ วัดทั้งหมดก็มี วัดหนองปลาบัน วัดสันขวาง และวัดน้ำแพร่ วัดบ้านเก่า

นายโอสถ อ่องพะ : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำปิงตอนบน

เราเริ่มจากภาพกว้างๆ ก่อนกลุ่มนี้ค่อนข้างชัดเจนเรื่องของถนนหนทาง แต่สิ่งที่ขาด หายไปคือเรื่องของแม่น้ำ ฝ่าย และพื้นที่ป่าซึ่งอาจจะลืมนำไป ตอนนีเห็นภาพชัดเจนแล้ว

ตัวแทนกลุ่มที่ 2. : นายธีรพงษ์ ฟองรัตน์

เริ่มจากถนนสายเชียงดาว - พร้าวมาก่อนจากปากทางเข้ามาหมู่ 1 เลยมาถึงหมู่ 3 แล้วหมู่ 2 เลยลงมาเป็นหมู่ 4 หมู่ 5 บ้านโละป่าตอง เข้ามาทางหมู่ 8 และหมู่ 6 สายสีแดงคือ สายน้ำจากอ่างแม่ลาดจะเลยมาผ่านบ้านป่าอ้อและเข้ามาทางหมู่ 4 น้ำแพร่ หมู่ 2 ป่าจิว ลงมา โละป่าตองเป็นฝ่ายของน้ำแม่ลาด และมีน้ำรู น้ำรูจากป่าชุมชนน้ำรูไหลมาทางป่าจิวเลยไปทาง สันขวาง ออกไปทางน้ำแม่จิดไปบรรจบที่น้ำแม่จิด และที่สำคัญคือเขตป่าที่เป็นป่าก็มีหมู่ 6 หมู่ 8 จะเป็นป่าทั้งหมด และจะมีป่าน้ำรูที่เป็นจุดท่องเที่ยวผ่านมาก็คือ อบต. ที่สำคัญคือสุสาน ซึ่งเป็น สุสานรวมของตำบลน้ำแพร่ มีจุดเดียว มีหมู่ 1,2,3,4,5,7 ไร่สุสานแห่งนี้ส่วนที่กากบาท คือ สถานีอนามัย เส้นที่ลากยาวคือโรงเรียน จุดสีแดงคือชุมชนตั้งอยู่ จุดสีน้ำเงินคือป่า และอีกอัน หนึ่งคือเหมืองฝ่าย มีลำน้ำแม่ลาดและมีฝ่ายกันอยู่ มีฝ่ายน้ำรู ลงมาเป็นฝ่ายน้ำแพร่ และฝ่าย บ้านโละป่าตองและจะไหลลงมาบรรจบที่น้ำแม่จิดทั้งหมด

นายโอสถ อ่องพะ : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำปิงตอนบน

ตอนนี้เริ่มเห็นชัดเจนแล้ว 2 กลุ่มที่ผ่านมามีเห็นอยู่ 2 ลำห้วยกับ 3 เหมือง 1.แม่ลาด 2. น้ำ 3.เหมือง เหมืองมีเหมืองมีบ้านคง เหมืองน้ำแพร่ และเหมืองโละป่าตอง เท่าที่จำได้กลุ่ม อื่นจะมีนอกเหนือจากนี้หรือไม่

ตัวแทนกลุ่ม 3. : นายตา สุปละ

เริ่มจากป่าอ้อ ที่เห็นคืออ่างแม่ลาด ถนนไปบ้านแม่ละงองลงมาบ้านป่าอ้อจากถนน มาถึงถ้าจากบ้านเก่ามาที่สุสานตำบลน้ำแพร่จะเห็น อบต. หมู่ 5 บ้านโละ มาทางหมู่ 4 น้ำแพร่ ขึ้นมาทางบ้านคงกาหลงและน้ำรู ออกมาเป็นบ้านสันขวาง ขึ้นมาหนองปลาบันไปทางทิศใต้จะ

เห็นบ้านป่าจั่วจุดที่เห็นคือปอบาคาล น้ำจากอ่างแม่ลาดจะมาแบ่งเป็น 3 แ่ง 3 ฝ่ายด้วยกันคือ ฝ่ายลูกที่ 1 ป่าจั่ว ลูกที่ 2 น้ำแพร่ ลูกที่ 3 บ้านโละป่าคอง มีสัญลักษณ์คือ ปอบาคาล ถนน วัด อย่างเก็บน้ำ หมู่บ้าน อบค.

นายโอสสาร อ่องพะ : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำปิงตอนบน

บ้านตองและบ้านป่าจั่วเป็นหมู่บ้านเดียวกันจากห้วยแม่ลาดลงมาที่อ่างแม่ลาดก็จะมีอีก 3 จุดของบ้านป่าจั่ว บ้านน้ำแพร่ บ้านโละ ขอดถามว่าป่าช้าเป็นป่าช้าของตำบลซึ่งมีแห่งเดียว วัดมีทั้งหมดที่วัด มีทั้งหมด 5 วัด

ตัวแทนกลุ่ม 4 : นายรัตน์ แสนคำหล่อ

เป็นผู้ประสานงานของโครงการสิทธิชุมชนศึกษา และขอแนะนำแผนที่ในตำบล น้ำแพร่ ทางทิศตะวันตกตำบลน้ำแพร่ติดต่อกับอำเภอเชียงดาว ทิศเหนือติดต่อกับเขตตำบล บ้านโป่ง ทิศใต้ติดต่อกับตำบลเขื่อนผาก ทิศตะวันออกติดต่อกับเขตตำบลทุ่งหลวง เริ่มทางทิศ เหนือก่อนก็มีสายน้ำสำคัญ น้ำแม่จิดซึ่งเป็นน้ำสายใหญ่ของอำเภอพร้าว ดังนั้นคนอำเภอพร้าว ส่วนใหญ่ และคนตำบลน้ำแพร่ส่วนใหญ่จะใช้น้ำจากน้ำแม่จิด ซึ่งฝ่ายอยู่ที่บ้านหนองครกตำบล สันทรายผ่านมาสู่หมู่ 1 หมู่เขตหมู่ 3 ลำน้ำสำคัญอีกสายก็คือลำน้ำแม่สม ผ่านมาหมู่ 2 แล้วมา บรรจบกับน้ำแม่ลาด และอีกลำน้ำหนึ่งก็คือลำน้ำแม่ลาด ผ่านจากป่าอ้อมมาอ่างแม่ลาดเข้ามาหมู่ 7 และหมู่ 4 น้ำแพร่ และมาหมู่ 5 บ้านโละป่าคอง น้ำสายนี้ก็ไหลลงเลี้ยงตำบลน้ำแพร่เหมือน กันแล้วไหลลงสู่แม่จิดเช่นกัน สายที่เห็นเป็นสีน้ำเงินคือสายแม่น้ำ เขตที่มีสีแดงคือเขตป่าซึ่งเรา ก็มีปัญหาในเรื่องนี้ เนื่องจากมีเจ้าหน้าที่ทางอุทยานแห่งชาติเขตนมาปักทับที่ดินของชาวบ้าน สำหรับฝ่ายแม่ลาดอยู่เขตหมู่ 6

นายโอสสาร อ่องพะ : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำปิงตอนบน

เริ่มเห็นความแตกต่างกันแล้ว หมายถึงว่าก่อนหน้านี้มีอยู่ 2 ลำห้วยคือแม่ลาดและน้ำรู ตอนนี้เพิ่มมาคือมี แม่ะ แม่จิด แม่สม จึงถามว่า 3 ลำน้ำมีผ่านตำบลน้ำแพร่ไหม ดกลงเอาเป็น ว่าได้ใช้ประโยชน์ทั้งหมดและไหลไปลงที่แม่จิดทั้งหมด แต่ได้ใช้บางส่วนเท่านั้น ตอนนี้เริ่มเห็น แล้วว่า สายหนึ่งจะได้กินได้ใช้น้ำแม่ลาดและน้ำรู อีกสายหนึ่งใช้น้ำแม่ะและแม่สม ซึ่งก็เป็นสิ่งที่ เราเห็นว่าแต่ละกลุ่มที่ผ่านมาก็ได้คุยเรื่องแม่จิด แม่ะและแม่สม พอกลุ่มนี้ขึ้นมาปุ๊บมีแม่น้ำ เพิ่มขึ้นมา หากว่าเราไม่มองหมู่บ้านอื่นมองแต่หมู่บ้านเรา เราจะลืมสายน้ำแต่ละสายไปเลย เห็น แล้วว่าตอนนี้ตำบลน้ำแพร่มี 1.ห้วยแม่ลาด 2.ห้วยน้ำรู 3.ห้วยแม่ะ 4.น้ำแม่จิด 5.ห้วยแม่สม เหลืออีกหนึ่งกลุ่มสุดท้าย

ตัวแทนกลุ่ม 5. : นายศรีภณ ยากยืน

ขออธิบายเรื่องน้ำก่อน น้ำสายหลักคือ น้ำแม่จัด จากฝ่ายปู่เบ้งหรือฝ่ายหนองปลาหมึกเป็นหลักเข้ามาทางหมู่ 1 แล้วแยกลงไปเป็นแม่จัด แม่วะ เข้ามาหมู่ 3 หมู่ 4 ทั้งสายน้ำแม่จัดและแม่วะ ส่วนหมู่ 5 หมู่ 6 จะใช้น้ำจากแม่ลาด แม่สม แม่ละงอง อย่างที่สำคัญคือ อย่างแม่สม อย่างแม่ลาด ทั้งหมดจะไหลลงสู่แม่จัดเป็นสายน้ำใหญ่ ป่าจะมีทางทิศเหนือ ทิศตะวันตก ทิศใต้ทิศอำเภอมะนัง เขตป่าอำเภอยะลา อย่างที่สำคัญคือน้ำบวกลูกหมู่ 1 อย่างน้ำรู หมู่ 2 อย่างแม่สม หมู่ 6 อย่างแม่ลาด

นายโสภา อ่องพะ : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำปึงตอนบน

กำลังจะถามว่าน้ำแต่ละห้วยมีหมู่ไหนบ้างได้ใช้ เช่น น้ำแม่จัด หมู่ที่ 1,2,3,4 น้ำแม่ลาด หมู่ 5,4,2 น้ำรู 2,1,3,4 ที่ถามเพราะว่าที่ผ่านมาสังเกตดูว่าในการพัฒนาแหล่งชลประทานแหล่งน้ำต่างๆ ไม่มีการพูดคุยกันว่าน้ำแต่ละสายที่ไหนใช้ประโยชน์บ้าง ซึ่งเหล่านี้เป็นภาพที่เห็นว่าตำบลน้ำแพร่มีก็ห้วยก็สายที่ต้องได้ใช้ประโยชน์ ซึ่งในแผนที่ไม่ได้บอกไว้ว่าแต่ละห้วยชื่ออะไร บ้าง แต่ละที่ใช้พื้นที่ไหนบ้าง ซึ่งที่ผ่านมาหน่วยงานรัฐส่วนใหญ่จะมองจากแผนที่และจะทำจากตรงนี้ ไม่ได้มีการมาพูดคุยกันว่าตรงไหนบ้าง ห้วยอะไรบ้าง ที่ไหนบ้าง ที่ไหนต้องการบ้าง ที่ไหนไม่ต้องการบ้าง อย่างกรณีในแผนที่นี้ ห้วยแม่สมหาย ห้วยแม่วะหาย มีแต่แม่จัดกับแม่ลาด น้ำรูหาย เวลาเอาแผนที่นี้ไปใช้ในการวางแผนกิจกรรมตามแผนที่ ถามว่าคนที่ใช้ห้วยที่หายไป ห้วยน้ำรู ห้วยแม่วะ ห้วยแม่สมอยู่ที่ไหน ในแผนที่ตรงนี้ก็เป็นประเด็นฝากไว้เป็นปัญหา สิ่งที่เราคิดจากฐานที่เป็นความคิดของชาวบ้านแต่แผนที่ที่เห็นเป็นการมองจากหน่วยงาน ซึ่งมีความต่างกันอยู่ หัวใจสำคัญก็อยู่ที่ภาพรวมของตำบลแต่ละตำบลเหมือนกัน เช่น บางตำบลมี 7 - 8 หมู่บ้านแตกต่างกันออกไป ตอนบ่ายจะพูดคุยปัญหาของตำบลอีกครั้งหนึ่งคงใช้เวลาอีกไม่นาน สืบเนื่องมาจากในส่วนของลุ่มน้ำแม่จัดได้มีการพูดคุยเรื่องภาพรวมของปัญหาไปแล้ว ซึ่งต่อไปจะชี้แจงว่าในภาพรวมของปัญหาของลุ่มน้ำแม่จัดของอำเภอฟราทั้งหมดมีอะไรบ้าง แล้วความรู้สึกของตำบลน้ำแพร่เป็นอย่างไรบ้าง

ภาคบ่าย

นายโสภา อ่องพะ : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำปึงตอนบน

ช่วงบ่ายนี้คงใช้เวลาไม่มากเท่าไร ให้เสร็จประมาณบ่าย 2 โมงกว่าถึงบ่าย 3 โมง มีอยู่ 4 หัวข้อในการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน มีอยู่ 4 เรื่องที่จะชวนพูดคุยกัน เรื่องที่ 1 ในกลุ่มลองกลับไปพูดคุยกันอีกครั้งหนึ่งว่าปัญหาของตำบลน้ำแพร่มีอะไรบ้าง หลังจากนั้นแล้ววันที่ 2 จัดความสำคัญของปัญหาสรุปว่าที่พูดคุยกันมาทั้งหมด 5 - 6 ปัญหา ลองจัดมา 2 ปัญหาที่เป็นประเด็นเร่งด่วนที่เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตต่อความเป็นอยู่ของชุมชนเราสัก 1 - 2

ปัญหาก็ได้ แต่สำหรับอันที่ 3 ได้ประเด็นปัญหามา 2 - 3 ปัญหาแล้วบอกให้เห็นชี้แจงให้เห็นว่าแต่ละปัญหาสาเหตุมาจากอะไร ใครบ้างที่เป็นคนทำให้เกิดขึ้นมา จากนโยบายของรัฐหรือว่าจากพวกเราชาวบ้านหรือจากใคร อันสุดท้ายมาคิดว่าเราจะทำอย่างไรหมายถึงว่าแก้ไขด้วยตนเอง บางทีปัญหาเรื่องน้ำปัดให้กรมชลประทาน ปัญหาเรื่องน้ำปัดให้ป่าไม้ ซึ่งเป็นการแก้ไขที่อยู่ในระดับสูงไป แต่อยากดูว่าเราริक्तกันอย่างไรบ้างร่วมแก้ไขปัญหาด้วยตนเองเอาตนเองเป็นที่ตั้งก่อน ที่มันอยู่นอกเหนือจากนั้นค่อยมาพูดกันอีกทีว่าจะช่วยกันประสานกันอย่างไรบ้าง มีอยู่ 4 หัวข้อที่เราจะพูดคุยกัน ในภาพรวมของอำเภอพร้าวที่เราได้จัดเวทีพูดคุยกันมาอยู่ประมาณ 6-7 ครั้งจะมีส่วนของเวทีระดับอำเภอ ระดับภาพรวมของสามอำเภอ เวียงแหง เชียงดาว พร้าว ประเด็นปัญหาออกมาอยู่ 2 - 3 ปัญหาที่ชัดเจน 1.ประเด็นนี้คือเป็นปัญหาที่มาจากเวทีของอำเภอพร้าวทั้งหมด 196 คน 1. ปัญหาเรื่องของการประกาศพื้นที่อุทยานทับที่ทำกินของชาวบ้าน อันที่ 2. ปัญหาในคสมสทกรณ อันที่ 3. เรื่องของน้ำ 3 - 4 เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ผู้ที่เคยร่วมเวทีใหญ่รู้แล้วว่ามึอะไรบ้าง

แต่ในที่นี้เป็นปัญหาในระดับตำบล ว่าในตำบลมีปัญหอะไรบ้าง มีความสำคัญจัดตามลำดับด้วยหรือว่าจะพูดคุยกันสัก 2 ปัญหาก็ได้ถึงสาเหตุของปัญหาและมาดูแนวทางการแก้ไข ม่วนที่ 2

ปัญหาเรื่องป่าชุมชน มีหมู่บ้านไหนสนใจบ้างก็แล้วแต่หมู่บ้านไหนยังไม่อยากทำ แบ่งกันไปพูดคุยเวลาบ่าย 2 โมง เรามาสรุปกัน คงใช้เวลาไม่เกินบ่าย 3 โมง หลังจากนั้นไปแล้วเดี่ยวจะพูดให้ฟังต่อว่าจะทำอย่างไรต่อเรื่องความสนใจ ถ้าหมู่บ้านไม่สนใจ แต่บุคคลสนใจเราก็จะไปพูดคุยกับคนกลุ่มนั้น เอาตามความถนัดและความสนใจ อยากให้ประเด็นปัญหาของตำบลน้ำแพร่ที่มันชัดเจนข้อเดียวหรือสองข้อก็ได้ และบ่ายสองมาสรุปกัน

ตัวแทนกลุ่ม ที่ 1.: นายดวงดี คำไชย

ปัญหากลุ่มนี้หากว่าพูดไปแล้วไปกระทบกระเทือนหมู่บ้านอื่นๆ ก็ขออนุโลมกันหน่อย คือว่าที่เขียนลงไปมันคือปัญหา ข้อที่ 1 ก็เป็นเรื่องป่าและแนวเขตในหมู่บ้านในตำบลซึ่งไม่มีแนวเขตที่แน่นอนว่าเป็นของหมู่บ้านไหน สมมุติว่าป่าอยู่ระหว่างเขตหมู่ 1 และหมู่ 2 แต่ไม่มีแนวเขตแน่นอน หมู่ 2 มาใช้เขตหมู่ 1 ก็ถูกกล่าวหาว่าบุกรุก พอหมู่ 1 ไปใช้ประโยชน์เขตหมู่ 2 ก็ถูกกล่าวหาว่าบุกรุกเช่นกันก็อยากจะให้มีแนวเขตที่แน่นอน ข้อ 2 อาจจะพูดไปทางภูเขาว่าชาวเขาบุกรุกป่าสงวนยังทำได้แล้วทำไมราษฎรชาวบ้านทำไม่ได้เท่าที่ผ่านมาชาวบ้านไปแผ้วถางป่าก็เป็นเขตป่าสงวนทำไม่ได้ หากบุกรุกเข้าไปก็就会被จับหรือถูกปรับได้ การแก้ไขก็คือทางราษฎรชาวบ้านอยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องคืนป่าและที่ทำกินคืนให้ชาวบ้านเหมือนเดิม คืออยากให้ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์จากป่าและที่ทำกินเหมือนเดิม

นายไธสาร อ่องหะ : ผู้ประสานงานกลุ่มน้ำปิงตอนบน

กลุ่มนี้มีปัญหาอยู่ 2 ประเด็น 1.ประเด็นระหว่างหมู่บ้านซึ่งต้องการความชัดเจน อันที่ 2. ทำให้ชาวเขาถึงบุกรุกป่าสงวนได้ ทำให้ชาวบ้านทำไม่ได้ถือว่าเป็นการนำเสนอข้อมูลตอนท้าย จะสรุปให้ฟังอีกครั้งหนึ่ง แนวทางการแก้ไข คือ ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องคืนป่าที่ทำกินให้ชาวบ้าน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือใคร อยากให้เขาทำอะไรเพราะที่ผ่านมาเวลาเราเสนอบอกว่าขอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องแก้ไข ปัญหาคือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่มี ที่มีคือหน่วยงานป่าไม้ หน่วยงานอุทยาน หน่วยงานอนุรักษ์ หลายๆ หน่วยงาน ซึ่งในการแก้ไขปัญหาคงต้องระบุให้ชัดเจนว่าคือใคร จะให้เขาทำอะไร อะไรบ้าง อย่างเช่นกรณีคืนป่าและที่ทำกินให้ชาวบ้าน นี่ก็คือเป็นข้อเสนอว่าจะให้แก้ไขโดยจะต้องคืนที่ทำกินให้ชาวบ้านจัดสรรที่ดินให้ชาวบ้าน สรุปอย่างนี้ก็แล้วกัน

ตัวแทนกลุ่มที่ 2 : นายประทีป อุปละ

ปัญหากลุ่ม 2 มี 2 ปัญหา พรบ.ป่าไม้กับปัญหาราชภูมราชที่ทำกิน เมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐออกมาปักแนวเขตแล้วไปทับที่ทำกินของราษฎร สามารถไปดูกันได้ชาวบ้านไม่สามารถทำกินได้เพราะผิดกฎหมาย ราษฎรไม่มีที่ทำกินและได้รับความเดือดร้อนที่ที่เป็นป่าเสื่อมโทรมก็ไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ แนวทางแก้ไขที่อยากแก้ไขด้วยตนเอง คือ อยากทำให้เป็นป่าชุมชนคือดูแลและรักษาป่าด้วยตนเอง ตรงไหนที่เป็นป่าเสื่อมโทรมก็นำมาจัดสรรเป็นที่ทำกิน เวลาเข้าไปหาของป่าใช้ประโยชน์จากป่าทำได้โดยไม่ผิดกฎหมาย

นายโอสถ อ่องพะ : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำปิงตอนบน

ปัญหาเรื่อง พรบ.ป่าไม้ทับที่ทำกินค่อนข้างจะมีปัญหาทั้งที่อำเภอเชียงดาวและอำเภอรัว ปัญหาส่วนหนึ่งที่เชียงดาวและแม่แตงและเวียงแหงเจอ ซึ่งพรวัวโซคติไป เชียงดาวถูกประกาศเป็นเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรเมื่อปี พ.ศ. 2520 พื้นที่ไม่สามารถออกเอกสารสิทธิได้ ทุกอย่างตอนนี้ในส่วนกำนันผู้ใหญ่บ้านกำลังเคลื่อนไหวกันอยู่ สาเหตุมาจากเจ้าหน้าที่รัฐปักเขตโดยไม่ได้มีการมาดูพื้นที่จริง การแก้ไขด้วยตนเองคือ ให้มีป่าชุมชนและป่าที่เสื่อมโทรมไม่มีแล้วเป็นที่ทำกินเป็นส่วนมาก

ตัวแทนกลุ่มที่ 2. : สมพล คำไชย

ปัญหาของตำบลน้ำแพร่ ก็คล้าย ๆ กัน มีเหมือนกัน คือ ปัญหาที่ทำกินสาเหตุก็เหมือนกลุ่มที่ผ่านมาคือ เจ้าหน้าที่ของรัฐออกกฎหมาย พรบ. อุทยานแห่งชาติ ทับที่ทำกินของชาวบ้าน 1.1 ที่ทำกินไม่มีเอกสารสิทธิ สาเหตุคือที่ดินบางจุดของ ต. น้ำแพร่ สมมุติว่าหมู่ 2 แถววัดพระเจ้าทอง แต่ก่อนนี้ทางราชการกำหนดให้ออกใบจองให้ชาวบ้านมีเอกสารสิทธิหมดหลังจากมีใบจองแล้วสามารถไปออกเอกสารสิทธิเป็น น.ส. 3 ได้ ซึ่งบางส่วนก็ออกไปแล้ว แต่

ต่อมาทางกรมทรัพยากรธรณีได้เวรคืนหมด สำหรับในเขตคูเมืองเก่าไม่ให้มีเอกสารสิทธิ์แล้วจนถึงวันนี้ก็ยังมีปัญหาอยู่ ชาวบ้านยังทำกินเท่าที่ทำได้แต่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ นี่ก็คือ ปัญหาของที่ทำกิน 1.2 ป่าที่ทำกินเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติประกาศทับที่ทำกินของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านไม่สามารถใช้ประโยชน์จากป่ามาดำรงชีวิตได้เหมือนก่อน ซึ่งเราจะสังเกตได้ว่าตอนนี้หากเข้าป่าต้องระวังพอสมควรหากเอาอะไรมาเกินกว่าที่จำเป็น ความจริงแล้วทางอุทยานได้กำหนดแล้วว่าหากจะเอาความผิดกับชาวบ้านที่เข้าป่ามันแต่ทว่ารายเม็ดเดียวก็สามารถเอาผิดได้ ทุกวันนี้คิดว่าทางเจ้าหน้าที่ยังอนุโลมอยู่แต่เราจะใช้ประโยชน์มากมายเหมือนแต่ก่อนไม่ได้ เราไม่สามารถใช้ป่าได้อย่างเต็มที่ คือ ยังมีขอบเขตอยู่ 1.3 ป่าต้นน้ำถูกทำลายสาเหตุจากการนำไร่หรือที่ทำกินเลื่อนลอย 2. ปัญหาเรื่องน้ำ 2.1 ปัญหาเรื่องน้ำสำหรับการเกษตรยังมีน้ำไม่เพียงพอสาเหตุคือ ป่าต้นน้ำถูกทำลายการแก้ไขในกลุ่มนี้ คือ จัดสรรที่อยู่ในที่ราบให้ชาวบ้านและผู้ที่อยู่เหนือน้ำและจัดทำอ่างเก็บน้ำ ประปาภูเขา ป้อนบาดาลเพื่อการเกษตรและสร้างเขื่อนหรืออ่างขนาดใหญ่ในลำน้ำแม่จันทอนบน

นายโอสสาร อ่องพะ : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำปิงตอนบน

เพิ่มปัญหาเรื่องน้ำไม่เพียงพอ หอดึงดูดฝนน้ำก็มากเกินไปเป็นปัญหาโลกแตกเหมือนกัน มีในส่วนที่ทำกิน

ตัวแทนกลุ่มที่ 3. : นายอำพล มั่งศิริ

ปัญหาข้อ 1 คือ ป่าชุมชนถูกทำลายสาเหตุปัญหา คือ มีคนเข้าไปบุกรุกทำลายป่าทำให้เกิดปัญหาแห้งแล้งทั้งชาวเขาและคนพื้นราบมีหลายกลุ่ม บางครั้งก็จัดอยู่ในกลุ่มชาวบ้านเลยทำให้เกิดปัญหาแห้งแล้งขาดแคลนน้ำในการเพาะปลูก อันที่ 2 ก็คือ ขาดแคลนน้ำในการเพาะปลูกเพราะตอนนี้อาศัยน้ำฝนตลอดยี่สิบวันที่จะระบายน้ำออกมาใช้ การแก้ปัญหาคือร่วมกันอนุรักษ์ป่าลุ่มแม่น้ำทุกสาย ช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อม ช่วยกันปลูกป่าทดแทนป่าที่เสียไปให้กลับเหมือนเดิม ข้อสอง คือ ใช้ป่าให้เป็นประโยชน์โดยไม่มีการถางป่าเพื่อทำลายสิ่งแวดล้อม ข้อสาม คือ ให้มีการจัดอบรมให้ความรู้กับชาวบ้านในพื้นที่

นายโอสสาร อ่องพะ : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำปิงตอนบน

ปัญหาเดียวแต่แตกออกมาเป็น 2 ปัญหา ปัญหาเรื่องป่ารวมถึงปัญหาเรื่องน้ำด้วย สิ่งที่เป็นแนวทางแก้ไขที่มาเพิ่มในส่วน 2 - 3 ข้อ ก็คือ 1. จะมีการปลูกป่าอีกส่วนหนึ่งจะเป็นการจัดอบรมเพราะว่ากำลังจะพูดในตอนสุดท้ายว่าสิ่งเหล่านี้มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความตระหนักให้กับกลุ่มชาวบ้านที่มีผลกระทบต่องานเหล่านี้โดยตรง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของป่า เรื่องของน้ำ เรื่องดิน ก็ก่อให้เกิดประโยชน์ในเรื่องของการปลูกป่า การอบรม

ตัวแทนกลุ่มที่ 4. : นาย รัตน์ แสนคำหล่อ

ก่อนอื่นก็ขอพูดต่อเนื่องเลย ว่าการที่เราเข้ามาในวันนี้ไม่ใช่การอบรม ความจริง
อ. พร้าว ทบทวนทุกตำบลที่มีปัญหาเรื่องที่ทำกิน ป่า น้ำ เนื่องจากที่เราได้ฟังกันทุกกลุ่มที่มี
ปัญหาแบบเดียวกันเนื่องจาก เจ้าหน้าที่ของรัฐ จะทำอะไร ความจริงเจ้าหน้าที่ใหญ่ไม่ได้ออกมาดู
เลย นั่งอยู่ในห้องแอร์สี่เหลี่ยม ไซ้ให้ลูกน้องออกมา แล้วเวลาลูกน้องออกมาก็ขับรถมาตาม
ถนน แยกหลักเขตมา พอตีมันหนักเลยเอามาปักที่ดินของชาวบ้าน เลยเป็นที่สร้างปัญหาให้
ชาวบ้าน ชาวบ้านเรากลัวมากเกินไป กลัวอำนาจของรัฐมากเกินไป ความจริงเรามีสิทธิ์
เราขึ้นชื่อว่า โครงการสิทธิชุมชนศึกษา เรามาช่วยกันคิดเพื่อลูกหลานต่อไปข้างหน้า ไม่ใช่ทำ
ตามที่เขากำหนด เพราะทุกอย่างเหมือนกันหมด ข้อความเหมือนกันหมด เพราะมันอยู่ใน
ประเด็นที่ในทำกินของเรา ทุกวันนี้เรามีปัญหาอย่าง สหกรณ์กับป่า ตกเถียงกันมาตลอด เดียว
ก็ว่าเป็นที่สหกรณ์ เดียวก็ว่าเป็นที่ป่า สุดท้ายพอ กสน. มายกเลิก กสน. มาออกไปจอง
ใหม่ ตำบลน้ำแพร่ มีอยู่หลายที่ ผลสุดท้ายที่ดินอยู่ระหว่าง สหกรณ์และป่า และอยู่ในเขตเดียว
กัน ทำไมไม่ออกให้แน่นอน อันนี้ความผิดอยู่ที่รัฐบาล ความผิดของเจ้าหน้าที่ เพราะว่าเรากด
ตามที่กำหนด และขอแสดงความยินดีที่ชาว ค.น้ำแพร่ที่สนใจ ซึ่งตัวกระผมได้เข้าไปร่วมมือกับ
เครือข่าย ตั้งแต่ที่แรกมาเลยเพราะว่าเราอยากให้ชุมชนของเรา มีที่ทำกินที่อุดมสมบูรณ์ และ
การกำหนดเขตก็อยากให้ทางรัฐช่วยออกให้แน่นอน กำหนดให้แน่นอน

นายโอसार อ่องพะ : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำปิงตอนบน

จะใช้เวลาไม่เกิน 15 นาที ที่จะสรุปให้ฟังในกรณีของที่ดินทำกินหรือเรื่องของป่าเป็น
ปัญหาเรื้อรังมานานแล้ว ตั้งแต่สมัยสัมปทานปิดป่าแล้ว ในส่วนเรื่องที่ทำกินของชาวบ้านที่ถูก
ประกาศทับ อย่างที่เสนอมาว่าการไซ้ พรบ. ป่าไม้ควบคุมอยู่ เสร็จจากนี้แล้วจะลองเสนอให้ดู
นี่คือ รายชื่อของเขียงดาวเกือบทั้งหมด ที่ทำเรื่องของที่ดินทำกินในเขตป่าเหมือนกับบ้านที่เรา
นำเสนอก่อนหน้านี้ ที่ผ่านมาในกรณีของชาวบ้านที่ดินถูกประกาศทับหรือว่าโดน พรบ. ป่าไม้
มีทั้งหมด 5 ฉบับ อีกฉบับจำไม่ได้ อันที่ 1. คือ พรบ. ป่าไม้แห่งชาติ ประกาศใช้เมื่อปี 2485
ผ่านมาประมาณ 80 ปี ตอนนี้ยังใช้อยู่ อันที่ 2. คือ พรบ. อุทยานแห่งชาติ ประกาศเมื่อปี พ.ศ.

2504 ผ่านมา 42 ปี 3. พรบ. สงวนคุ้มครองสัตว์ป่า ปี 2503 ผ่านมา 43 ปี อันที่ 4. พรบ.
ป่าสงวนแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2516 เมื่อ 30 ปีที่ผ่านมา แต่ละ พรบ. ที่พูดมาอายุไม่ต่ำกว่า 30

ปีมาแล้ว ที่ประกาศใช้ในอดีต กฎหมายเหล่านี้เป็นปัญหาเป็นกฎหมายที่เขียนขึ้นมาจากคนต่าง
ชาติ แต่ก่อนกฎหมายเหล่านี้เป็นกฎหมายที่ให้คนทำไม้ และหลังจากนั้นเมื่อป่าหมดไปก็
ประกาศปิดป่าก็เลยใช้กฎหมายเหล่านี้ขึ้นมาแทน

กรณีอีกส่วนหนึ่งสมมุติว่านี่คือ ต.น้ำแพร่ ตำบลตั้งขึ้นไม่ต่ำกว่า 150 ปี หรือ 100 ปี
หมายความว่า เมื่อ 150 ปีที่ผ่านมาคนเผ่าคนแก่ได้มาใช้ประโยชน์จากป่า กลังจากนั้นเขาก็มี
บ้านมีที่ทำกินของชาวบ้านและป่า หลังจากนั้นเขาก็มีการประกาศใช้ พรบ. อุทยานแห่งชาติ ปี

พ.ศ. 2504 แต่อุทยานแห่งชาติศรีล้านนาที่อยู่ข้างหลังเราประกาศเมื่อปี พ.ศ. 2532 ซึ่งปรากฏ
ว่าในการประกาศที่อุทยานประกาศทับที่บางส่วนของชาวบ้าน 1. ทับที่ทำกิน ทำป่าชุมชน
2. ทับที่ทำกิน จากการประกาศเขตตามที่ให้ดูแลที่ คือ ทว่าการไม่ได้ลงมาสำรวจไม่ได้มาทำ
แบบที่เราทำกันเจ้าหน้าที่นั่งในห้องแล้วใช้ปากกาวงไว้ว่าตรงนี้เป็นเขตป่า ซึ่งผลสุดท้ายทำให้มี
ปัญหาพื้นที่อุทยานไปทับที่ทำกินของชาวบ้านที่ทำกินมาก่อนการประกาศอุทยานแห่งชาติ ตาม
หลักในการประกาศเขตอุทยานก่อนจะประกาศได้ต้องกันพื้นที่ทำกินออกให้หมด อย่างกรณีนี้
แจกไปเป็นสิ่งที่ชาวบ้าน อ. เชียงดาวทำ นี่คือการกันพื้นที่ทำกินออกจากเขตอุทยานแห่งชาติ
ของ อ. เชียงดาว ที่เป็นของราชการทำ กรณีบ้านห้วยล้าน นาย บุญยวง นันตะ ที่ 10 ไร่
กันออกเรื่อย ๆ ต้องทำแบบนี้ แต่ที่ผ่านมาในการประกาศเขตทั้งหมด ไม่ได้มีการกันที่ทำกิน
ออกจากการอ้างที่ว่าทุนน้อย เจ้าหน้าที่ที่รังวัดน้อย ประกาศไปก่อนแล้วค่อยไปพิสูจน์สิทธิ
หมายถึงว่าไปกันเขตแล้วประกาศทีหลัง ปรากฏว่าพอทำแล้ว ทำไม่ได้ เลยทำให้ที่ทำกินของ
ชาวบ้านอยู่ในเขตป่าโดยปริยาย นี่คือการที่ผ่านมา แล้วยังไปทับที่ทำกินของชาวบ้านอีก ใน
ส่วนของที่น้องใน อ. พร้าจะเล่าสู่กันฟังในเรื่องของการแก้ไขปัญหาคือดิน เชียงดาว ที่มีอยู่ทั้ง
หมด 3- 4 อุทยานแห่งชาติ ได้แก่ 1. อุทยานแห่งชาติศรีล้านนา ประกาศ ปี พ.ศ. 2532 2.
อุทยานแห่งชาติเชียงดาว ประกาศเมื่อ ปี พ.ศ. 2543 บ้านแม่กอน และบ้านโป่งอาง เป็นเขต

อุทยานแห่งชาติทั้งหมด ทั้ง ๆ ที่ตั้งอยู่มาแล้วไม่ต่ำกว่า 200 ปี เรื่องเอกสาร เรื่องไฟฟ้า เรื่อง
 ประปาถูกตัดขาดหมด 3. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว ประกาศเมื่อ 2522 ทางบ้านทุ่งละคร
 อำเภอเชียงดาวอยู่ในพื้นที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า กฎหมายแต่ละตัวมีความขัดแย้งต่างกัน
 กฎหมายหนักที่สุด คือ กฎหมายเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า รองลงมา คือ กฎหมายเขตอุทยานแห่งชาติ
 เหมือนที่กล่าวมาแล้วว่าทรายเม็ดเดียวหรือหินเม็ดเดียวก็ผิดแล้วแต่ที่ไม่ทำไม่จับเพราะว่า
 มันหนักไป ป่าชั้น 1A เป็นป่าต้นน้ำเป็นป่าเขตหวงห้าม เป็นเขตที่ห้ามแตะต้องทั้งหมดมีหมู่
 บ้าน 78 หมู่บ้าน มีปัญหาเช่นเดียวกันประมาณ 60 หมู่บ้าน แต่ที่จะมาร่วมกันเรื่องที่ดินในเขต
 ป่าคือ เรื่องการประกาศเขตทับมีเยอะมาก มีอยู่แค่ 30 หมู่บ้านที่ร่วมกันพูดคุยในเรื่องนี้ สิ่ง
 เราทำคือ 1. รวบรวมรายชื่อหมู่บ้านที่สนใจในการแก้ไขปัญหารวมกันไว้เป็นชุดชุด คือ มีราย
 ชื่อบุคคล รายชื่อที่ทำกิน สิ่งที่เราเรียกร้อง คือว่า 1. ให้อุทยานแห่งชาติกันพื้นที่ทำกินออก ยก
 เลิกเขตป่าในที่ทำกินของชาวบ้านแล้วเรื่องเอกสารสิทธิ์จัดการด้วยตนเอง หมายถึงว่า พอ
 ประกาศออกมาแล้วจะเป็นที่ว่างเปล่า

ปิดเวทีเวลา 16.00 น.

นายบุญมา บัวแก้ว
 ผู้บันทึกการประชุม

รายงาน

เวทีการเรียนรู้เรื่องสิทธิชุมชนผ่านสถานการณ์ระดับตำบล

วันที่ 22 พฤศจิกายน 2545

ณ ศาลาวัดบ้านทุ่งน้อย หมู่ที่ 6 ต. บ้านโป่ง อ. พริ้ว จ. เชียงใหม่

เริ่มเปิดเวที เวลา 09.00 น.

บุญมา บัวแก้ว : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำแม่จิด

ขอแนะนำตัวก่อน ชื่อ บุญมา บัวแก้ว เป็นผู้ประสานงานระดับอำเภอของโครงการสิทธิชุมชนศึกษาที่เราพากันในวันนี้ และในที่ทำงานก็มี คุณโอฬาร อ่องพะ เป็นผู้ประสานงานอำเภอเชียงดาวและคุณจ๋อม (คมกฤษณ์) มาช่วยงาน ในวันนี้เราจะมาคุยกันซึ่งงานนี้เป็นงานวิจัยชื่อก็คือ โครงการสิทธิชุมชนศึกษาภาคเหนือตอนบน กรณีลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน แม่แตงตอนบน และแม่จิด ซึ่งพริ้วเราใช้แม่จิดมีระยะยาวประมาณ 50 กม. แม่ปิงตอนบนคืออำเภอเชียงดาว แม่แตงตอนบนคืออำเภอเวียงแหง ซึ่งรวมกัน 3 อำเภอ พริ้วมีจำนวนมากที่สุดคือ 11 ตำบล 108 หมู่บ้านซึ่งจะต้องไปทั้งหมด 11 ตำบล เวียงแหงมี 4 ตำบล เชียงดาวมี 6 ตำบล ต้องหมุนเวียนกันไป ตอนนี้เวียงแหงจัดเสร็จแล้ว จึงเข้ามาทำที่พริ้วต่อเหลือเชียงดาวอีก 1 อำเภอ พอตีมีเหตุการณ์ที่ไม่ได้วางแผนไว้ก่อน พอตีพอหลวงตีซึ่งเป็นผู้ประสานงานของอำเภอเชียงดาวได้เสียชีวิตไป เลยต้องปรับแผนกันใหม่เลยต้องเข้ามาพริ้วก่อน เตียวคุณโอฬารจะมาแนะนำเรื่องโครงการให้ฟังว่าโครงการนี้เป็นอย่างไร เราจะเริ่มต้นกันอย่างไร ร่วมกันเรียนรู้กับงานนี้ไม่ใช่เวทีสัมมนาที่เรามานั่งฟังกัน เราจะมาแลกเปลี่ยนพูดคุยกัน เสนอความคิดเห็นกันไม่มีใครผิดใครถูก ต้องช่วยกันพูดเพราะเป็นผลประโยชน์ของเรา งานวิจัยชิ้นนี้พี่น้องชาวบ้านจะร่วมวิจัยด้วยมีส่วนร่วมวิจัยกับเจ้าหน้าที่ด้วย ข้อมูลที่เก็บไปก็จะส่งกลับมาให้พี่น้องชาวบ้านได้อ่านว่าเป็นอย่างไรบ้าง เราจะได้ใช้ประโยชน์อย่างไร ซึ่งเราจะได้รับรู้โดยทั่วกัน การวิจัยครั้งนี้วิจัยแบบแผนพัฒนา โดยการร่วมของประชาชนทุกระดับ เตียวคุณโอฬารจะได้มาพูดเรื่องโครงการให้ฟังว่าเป็นอย่างไร ซึ่งจริงๆ แล้วได้ย่อใส่ลงในเอกสารเล่มสีเขียวแล้ว จดหมายข่าวเราไม่มีเวลาพอที่จะอ่านกัน ฟังคุณโอฬารสรุปกัน

นายโอฬาร อ่องพะ : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน

สวัสดีครับ ผมชื่อโอฬาร อยู่เชียงดาวเป็นคนตัวเมืองเชียงใหม่แต่มาทำงานอยู่ที่เชียงดาวได้ 6 - 7 ปี มาทำเกี่ยวกับป่าชุมชนได้ 6 ปี และมีอีกคนหนึ่งชื่อ จ๋อม คมกฤษณ์ ชันกลิ่น เป็นนักศึกษาปริญญาโทเป็นคนเมืองน่าน จะพูดถึงภาพรวมของโครงการนิดหนึ่งก่อนที่จะมีการพูดคุยกัน โครงการนี้เป็นโครงการสิทธิชุมชนศึกษาเป็นงานวิจัย คำว่างานวิจัยฟังดูแล้วเป็นทางการเป็นงานวิชาการนิดหนึ่ง แปลออกมาว่าเป็นงานที่เราอยากรู้ อยากเห็น อยากรู้เรื่องป่า

ผ่านมาตั้งแต่บรรพบุรุษแล้ว สิทธิอีกตัวหนึ่งเป็นสิทธิใหม่เรียกว่าเป็นสิทธิตามกฎหมาย คุณได้จากเอกสารเล่มสีเขียวหน้ากลาง สิทธิของชาวบ้านนี้ถูกระบุไว้ในกฎหมายเรียบร้อยแล้ว เมื่อปี พ.ศ.2540 อย่างเช่นมาตรา 46 สิทธิชุมชน ชุมชนย่อมมีสิทธิในการเข้าไปบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากร สิทธิที่จะได้รับข้อมูล ข่าวสารจากรัฐ สิทธิที่จะได้รับการดูแลเรื่อง การเกษตร และอีกหลายๆ อย่าง ก็คุยกันไปคร่าวๆ ว่าสิทธิตามกฎหมายมีอะไรบ้าง สิทธิวัฒนธรรมประเพณีก็เป็นสิทธิดั้งเดิมของชาวบ้าน สิทธิจะเกี่ยวข้องกับ 2 ส่วน คือ สิทธิของบุคคล สิทธิของบุคคลคืออะไร สมมุติว่าเราไปทำร้ายร่างกายผู้อื่นเท่ากับว่าเราจะละเมิดสิทธิของผู้อื่น นี่ก็หมายความว่าถึงสิทธิของบุคคล สิทธิของชุมชนถ้าพูดแล้วมองดูอาจจะกว้างไปหน่อย แต่เรียกกันง่ายๆ ว่าสิทธิส่วนรวม ชุมชนก็คือส่วนรวม เช่น ป่าชุมชนก็คือป่าส่วนรวมที่ชาวบ้านเข้าไป ใช้ประโยชน์เก็บเกี่ยวประโยชน์ร่วมกันได้ สิทธิชุมชนนี้ก่อนมีการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ หรือว่าการประกาศทับที่ทำกินของชาวบ้าน ทับป่าที่ชาวบ้านเข้าไปทำมาหากิน ก็ถือว่าเป็นการ ละเมิดสิทธิชุมชนของชาวบ้าน เพราะไม่ได้ส่งผลกระทบต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่มีผลกระทบต่อส่วนรวมอย่างเช่นป่าที่เราเคยเข้าไปเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ถูกประกาศเป็นเขตอุทยานแล้ว เรายังเข้าไปเก็บเกี่ยวก็จะโดนจับเพราะซึ่งเราถือว่าการประกาศเขตอุทยานเป็นการละเมิดสิทธิ ส่วนบุคคลและสิทธิชุมชนด้วย เพราะว่าแต่ละคนก็ไม่สามารถไปใช้ประโยชน์ได้อีกเลย สิทธิ เข้าไปเกี่ยวข้องกับชุมชนและทรัพยากร อย่างที่เราพูดไว้ข้างต้น ทรัพยากรก็จะมี เรื่องดิน เรื่อง น้ำ เรื่องป่า เรื่องการเกษตร และอีกหลายๆ ก็เกี่ยวกับทรัพยากร อย่างกรณีสิทธิที่เกี่ยวกับป่าก็ มีการใช้ประโยชน์จากป่าเป็นสิทธิของเรา คำว่าสิทธิดูเหมือนมันจะห่างไกล แต่ว่าถ้าพูดว่าการ ใช้ประโยชน์จากป่าเป็นสิ่งที่เราเคยกระทำ สิ่งที่เราเคยทำถือว่าเป็นสิทธิ เรื่องน้ำก็เช่นกับการที่ กำหนดว่าจะสร้างเขื่อนที่ไหน สร้างฝายที่ไหน เรามีสิทธิกำหนดได้ เรื่องของดินการที่ที่ดินของ ชาวบ้านถูกประกาศเขตทับอย่างกรณีที่บ้านลำบนน้ำแพร่ บ้านแม่ละงอ บ้านป่าจั่ว ถูก ประกาศทับหมู่บ้านและที่ทำกินทั้งหมด ซึ่งก็ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิของชาวบ้าน 3 ส่วน สิทธิ ทรัพยากร และชุมชน ก็พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ฟังอาจไม่เข้าใจทำงานมา 5 - 6 ปี พอจะเข้าใจบ้างแต่การมาอธิบายทำได้ยาก สิ่งเหล่านี้จะเกิดคุณประโยชน์ต่อเมื่อเราร่วมมือกัน ก่อนหน้านี้ได้นั่งคุยกันถึงเรื่องป่าชุมชน เรามีสิทธิที่จะเข้าไปใช้ป่าและอนุรักษ์ไปด้วย ดูแล รักษาไปด้วย จะเห็นภาพก็ต่อเมื่อเราวมกลุ่มกัน หมู่บ้านไหนจะทำป่าชุมชนในตำบลบ้านโป่ง กำหนดจะเอาบริเวณไหนบ้าง ที่ทำมาก็เพียงทำในกระดาด วันนี้เราจะเปิดให้มีการแลกเปลี่ยน กัน ถ้ายังไม่มียังอะไรจะถามก็ไม่ใช่เป็นไรก็ค่อยๆ พูดคุยกันไปเรื่อยๆ เดี่ยวจะมีการแบ่งกลุ่ม ประมาณ 4 กลุ่ม ในกรณีของป่าชุมชน ถ้าสนใจเสร็จจากนี้แล้วสามารถปรึกษาได้

ตัวแทนกลุ่มนำเสนอ

ตัวแทนกลุ่มที่ 1 : นายเจริญ เครืออ่อนเรือน : ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 3

กล่าวสวัสดิการทุกท่านที่เข้าร่วมเวทีในวันนี้ เป็นตัวแทนกลุ่ม 1 ซึ่งได้ทำแผนที่มาแล้ว แผนที่นี้เป็นแผนที่พอสั่งเซปในตำบลบ้านโป่ง มีอยู่ 8 หมู่บ้าน ถนนสายหลักของตำบลบ้านโป่งจากอำเภอพริ้วไปอำเภอเชียงดาว หมู่บ้านที่อยู่ติดแนวเขตป่าก็มี ป่าอื่น และป่าดง เป็นเขตต้นน้ำของน้ำวะและน้ำแม่เปียน ซึ่งเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์อยู่ มีป่าที่ไม่ใหญ่มากเท่าไรที่หมู่ 8 สายน้ำหลักๆ ของตำบลก็มีแม่จัดไหลผ่านตำบลบ้านโป่ง ซึ่งชาวบ้านก็ได้ใช้ประโยชน์กันมากพอสมควร ช่วงฤดูฝนจะไม่มีปัญหา จะมีปัญหาก็ในฤดูแล้งเนื่องจากว่าเรายังไม่มีย่างที่รองรับน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้งให้พอเพียงได้ สำหรับทางป่าอื่นก็มีอย่างแฉะซึ่งยังมีขนาดเป็นอ่างขนาดเล็กอยู่ สำหรับหมู่บ้านทั้ง 8 หมู่บ้าน ยังมีสายน้ำอยู่อีกสายหนึ่ง คือ หมู่ 2 มีน้ำแม่โก้น ซึ่งเป็นลำน้ำที่มีขนาดเล็กพอประมาณส่วนมากใช้กันได้เล็กน้อย ปัญหาโดยรวมของตำบลบ้านโป่ง ปัญหาหลักเกี่ยวกับน้ำในการเกษตรในหน้าแล้งบางปีก็พอเพียงบางปีก็ขาดแคลน ปัญหาเรื่องที่ดินก็มีอยู่บ้างที่เขตป่าทับที่ทำกินของชาวบ้านและปัญหาการเกษตรก็คือราคาพืชผลตกต่ำ เช่นทุกปีที่ผ่านมาอย่างเช่น ข้าว มะม่วง ลำไย และอื่นๆ และป่าก็ยังเป็นเขตของอุทยานแห่งชาติศรีลานนาอยู่ ยังไม่ได้เป็นป่าชุมชนต่อไปข้างหน้าหากเป็นป่าชุมชนแล้ว ชาวบ้านอาจจะได้เข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนได้

นายโอสถ อ่องพะ : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน

เห็นจำนวนหมู่บ้านชัดเจนว่ามีที่ไหนบ้าง เห็นลำน้ำโดยหลักตำบลบ้านโป่งใช้น้ำแม่จัดเป็นหลัก ซึ่งน้ำแพร่ได้ใช้น้ำแม่ลาดและน้ำแม่สมเป็นหลัก ซึ่งก็มีความแตกต่างกันอยู่ กลุ่มนี้อาจจะลืมเรื่องของฝ่ายไปว่าอยู่ที่ไหนบ้าง เคียวคู่อีกกลุ่มอาจจะเหมือนฝ่ายโสมมาบ้าง เชิญอีกกลุ่มหนึ่ง

ตัวแทนกลุ่มที่ 2 : นายถวิล เถิงเพื่อง

เริ่มแรกจากทิศเหนือตามลูกศร ถนนเส้นทางหลัก คือ ถนนสายเชียงดาว - พริ้ว ลงมาจากภูเขาเขตติดต่อเชียงดาวเป็นภูเขาลงมาประมาณ 50 เมตร จะเจออ่างน้ำแม่วะที่บ้านป่าอื่น ลงมาอีกประมาณ 200 เมตร จะเจอทางแยกพริ้วไชยปราการ ถึงบ้านป่าอื่นไปเรื่อยๆ ถึงบ้านหนองไธจะมีลำน้ำหนองปลาหมื่น บริเวณบ้านป่าดงก็จะได้น้ำสายนี้บ้าง สายน้ำนี้ไหลผ่านบ้านป่าหวายที่บ้านป่าดงก็จะมีอ่างแม่เปียนอยู่ติดภูเขาจะมีป่าเขาลงมาถึงบ้านโป่งก็จะเจอน้ำแม่จัด ขึ้นไปทางทิศเหนือถึงดงป่าแดงจะมีฝ่ายทุ่งโป่งที่ทางแถวๆ บ้านโป่งก็จะได้น้ำจากฝ่ายนี้ แถวบ้านสันตันม่วงและบ้านหัวซึกก็จะได้น้ำจากน้ำแม่โก้น ในแผนที่ไม่ได้ทำอย่างละเอียดก็จะทำเฉพาะแม่น้ำสายหลัก จะมีฝ่ายสันตันม่วงอยู่ที่บ้านสันตันม่วง ลักษณะการใช้งานก็เหมือนที่กลุ่ม 1 เสนอมา

นายโอสสาร อ่องพะ : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน

เห็นแล้วว่าเมื่อกลุ่มแรกไม่มีเหมืองฝายคอนนี้เริ่มมีฝายโผล่ขึ้นมา เรื่องของลำน้ำหนอง มันก็จะมีฝายทุ่งโป่ง ฝายบ้านแดง และฝายสันตันม่วง มีน้ำแม่จัด และอ่างแม่เนียน อ่างแม่จะ เริ่มเห็นมาบ้างแล้ว

ตัวแทนกลุ่มที่ 3 : นายจำเริญ ตาปิ่น

นี่เป็นแผนที่จำลองของตำบลบ้านโป่ง จะมีสัญลักษณ์ของถนนหลวง อบต. วัด บ้าน เตาปม ป้อมยาม ฝาย ลำน้ำ ส่วนของลำน้ำจะเป็นสีเขียวจะมีหัวแอมะล้อมลงมา อ่างแม่จะจะมีสัญลักษณ์เป็นจุด ส่วนจุดสีแดงแสดงว่าเป็นบริเวณวัด ลำน้ำแม่จัดเป็นสีเขียว ฝายบ้านแดงลงมาเรื่อยๆ จะเป็นฝายบ้านโป่ง มาเรื่อยๆ จะมาถึงบ้านโป่ง และสะพาน ถนนสายนี้เป็นถนนทูปเปอร์ พราว - เชียงดาว มาที่ป่าอินจะเป็นถนนไป ผ่าง - ไชยปราการเส้นเล็กๆ จะเป็นถนนซอยในตำบลบ้านโป่ง จะมีจุด วัด บ้าน โรงเรียน และ อบต. ฝาย ป้อมยาม จากการคำนวณดูในตำบลบ้านโป่งและสันทรายจะมีจำนวนอยู่ประมาณ 17 ลูก คร่าวๆ ในตำบลบ้านโป่งจะมีอยู่ 2 ฝาย เรื่องของลำน้ำที่ใช้ประโยชน์ในการทำกินจะมีอยู่ คือ แม่จะ และแม่จัด เพราะจะมีหมู่บ้านที่ได้ใช้ คือ หมู่ 1,3,6,8 เรื่องของน้ำในการเกษตรในส่วนที่ใช้จากแม่จัดจะขาดแคลนในบางปี เพราะจะได้ใช้ในบางฝายเท่านั้น ฝายหนองป่ามันจะดีกว่าฝายของบ้านแดง เพราะกรมชลประทานมาช่วยขุดลอกเหมืองฝาย ถ้ากรมชลประทานมาช่วยขุดลอกให้ฝายของบ้านแดงคงจะได้ใช้น้ำมากกว่านี้ ส่วนของป่าไม่มีเขตติดต่อกับป่าหวายและหมู่ 8 คือ หมู่ 7,8,6 ก็จะเป็นภูเขาเตี้ยๆ ไม่มีต้นน้ำ ต้นน้ำจะอยู่บริเวณแม่จะ

นายโอสสาร อ่องพะ : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน

คงจะเห็นแล้วว่าตอนนี้ในส่วนของตำบลบ้านโป่งเท่าที่จับความได้คือ ค.บ้านโป่งจะใช้ น้ำ 2 สาย คือ น้ำแม่จัดและน้ำแม่จะ ในส่วนของน้ำแม่จัดก็จะมีแตกออกไปเป็นเหมืองย่อยๆอีก ก็ มีตงป่าแดง ทุ่งโป่ง สันตันม่วงใช้แม่ไก่กัน และแม่เนียนบางส่วน

ตัวแทนกลุ่มที่ 4 : นายบุญยืน กันทะรัตน์

ขอบรรยายแผนที่พอสั่งเขยของ ค.บ้านโป่ง ตำบลบ้านโป่งจะมีป่าที่ป่าอิน ป่าหวายและหนองไฮ ลำน้ำที่สำคัญก็มีอ่างแม่จะ จะได้ใช้อยู่ 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ 7 และหมู่ 4 ย้อน มาที่ป่าอินและป่าตันก็ได้ใช้น้ำจากแม่จะเช่นกัน เอาคร่าวๆ ก็แล้วกันลำน้ำของ ค.บ้านโป่งที่สำคัญก็คือ แม่จัด และแม่จะ สรุปแล้ว ค.บ้านโป่ง มีลำน้ำสายหลักคือ แม่จัดที่ใช้ในการเกษตร ปัจจุบันนี้ฝายที่สำคัญก็จะมีฝายบ้านแดงอยู่เหนือสุดของ ค.บ้านโป่ง ถัดมา คือ ฝายทุ่งโป่ง ฝายลูกเหนือคือฝายบ้านแดง ลูกล่างคือฝายบ้านโป่ง สรุปลำน้ำที่ใช้ในการเกษตรของ ค.บ้านโป่ง ก็มี ฝายบ้านแดงเป็นหลัก

นายโอฟาร อ่องพะ : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน

จากการที่ไม่เคยเห็น ต.บ้านโป่งมาก่อน จะขอเขียนแผนที่ ต.บ้านโป่งให้ดู เหมือนกัน กับทั้ง 4 กลุ่ม จะขอจุดแผนที่น้อยหนึ่งเพื่อที่จะนำไปพูดคุยในช่วงบ่ายในเรื่องของป่าชุมชนจะมี ถนน เชียงดาว - พร้าว ฝากทางเขตเชียงดาวก็จะเป็นป่าอิน ป่าดั้น บ้านโป่ง ทุ่งน้อย เท่าที่ ฟังมาจะมีป่าอยู่ 2 - 3 ลูก ภูเขาลูกแรกและลูกที่ 2 อยู่ติดถนนและภูเขาเดี่ยวๆ ซึ่งจะเป็นเขตป่า ของ ต.บ้านโป่ง จะมีอยู่อีกลูกหนึ่งระหว่างน้ำแม่จิด คือ คอยเขือ จากแผนที่ที่พูดคุยกันในช่วง เช้าจะเห็นภูเขาที่ว่าทั้งหมด 4 ลูก ที่ผ่านมาได้คุยกับหลายคน เรื่องการใช้ประโยชน์จากป่าบ้าน ป่าดั้นและบ้านป่าอิน 2 หมู่บ้านตามที่ผู้ใหญ่บ้านว่าไว้ว่าเป็นหมู่บ้านที่อยู่ใกล้ป่าที่สุด และหมู่ บ้านอื่นๆ ก็ได้เข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าเหล่านี้เหมือนกัน จะมีเขาหนึ่งลูกที่ว่าเป็นเขตอนุรักษ์ ส่วนลูกที่ 3 จะเป็นที่สาธารณะ และอีกลูกหนึ่งเป็นป่าใช้สอย จะมาพูดคุยกันเรื่องของป่าชุมชน คำบล เพราะว่าเส้นทางออกทางหนึ่งในการจัดการป่า ที่ผ่านมาก็เชียงดาวนำกันมาแล้ว 54 หมู่บ้าน ปรากฏว่าเกิดการขัดแย้งกัน เพราะที่ผ่านมามีไม่ประสบความสำเร็จพอถึงเวลานำหมู่บ้าน ใครบ้านมัน พอทำกันแบบนี้แล้วปรากฏว่าแบ่งแยกเขตกันแล้วมีปัญหาทะเลาะกันมาตลอด ก็ เลยว่าได้ยินว่าลักษณะออกมาเป็นป่าชุมชนตำบลบ้านโป่ง โดยที่ร่วมกันดูแลรักษาและใช้ ประโยชน์ ซึ่งจะไปพูดคุยกันในตอนบ่าย ก่อนที่จะไปพูดคุยในตอนบ่ายขอใช้เวลาพูดคุยกัน เรื่องของป่าชุมชนให้ฟังก่อนว่าเป็นอย่างไรและเรื่องของตัวบทกฎหมายที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ตอน นี้ก็คงชัดเจนกันในเรื่องของป่าชุมชน ต.บ้านโป่ง ป่าชุมชนก็คือป่าส่วนรวมของชาวบ้าน ป่าชุมชนเป็นป่าส่วนรวมก็มีการอนุรักษ์ ใช้ประโยชน์ ที่ผ่านมามีป่าส่วนมากเป็นป่าที่ชาวบ้านแต่ก่อน ใช้ประโยชน์กัน พอมาถึงปี พ.ศ. 2532 มีการประกาศเขตป่าอนุรักษ์ คำว่าป่าอนุรักษ์ของรัฐบาล อนุรักษ์แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ อนุรักษ์ของชาวบ้าน และอนุรักษ์ของราชการ อนุรักษ์ ของราชการหมายความว่า รักษาไว้ ห้ามใช้ประโยชน์ สังเกตว่าในกฎหมายอุทยานแล้ว คำว่า อนุรักษ์ แบ่งออกเป็น 4 อย่าง 1.เป็นอุทยาน 2.เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 3.ป่าต้นน้ำ 4.ป่ามรดก ณะรัฐมนตรี คำว่าป่าอนุรักษ์ของราชการมี 4 ประเภท 1.คืออุทยานแห่งชาติซึ่งเราก็อยู่ใน หนึ่งใน 4 ประเภท 1.คือ อุทยานแห่งชาติศรีลานนา 2.เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอยู่ที่เชียงดาว 3. ป่าต้นน้ำ ชั้น 1A ซึ่งในแผนที่ระบุไว้ชัดเจนว่าพื้นที่เป็นป่า ชั้น 1A 4.ป่าตามมติ ครม. ซึ่งเป็น ป่าที่ใช้กฎหมายคุมอยู่ซึ่งในเขตภาคเหนือไม่มี จะมีในเขตภาคอีสานและภาคใต้ ที่ผ่านมา อุทยานแห่งชาติศรีลานนาประกาศ ปี พ.ศ. 2532 ก่อนที่จะมาเป็นอุทยานแห่งชาติ ประกาศ เป็นป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่จิด ปี พ.ศ. 2520 ซึ่งหมายความว่าหมู่บ้านที่พูดมาทั้งหมด 7 - 8 หมู่ บ้านเป็นหมู่บ้านที่อยู่มาก่อนการประกาศเขตป่าทั้งหมดเลย เช่น บ้านป่าอิน อยู่มาก่อน ปี พ.ศ. 2520 แน่นนอน ซึ่งตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ บอกว่าในมาตรา 46 บอกว่า ชุมชนบุคคลรวม กันเป็นกลุ่มท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิที่ถูกต้องตามกฎหมาย ถ้าชาวบ้านจะเข้าไปดูแล 1.ต้อง เป็นท้องถิ่นดั้งเดิม ความหมายของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม คือว่าอยู่มาก่อนการประกาศเขตป่า อนุรักษ์อยู่มาก่อนการประกาศเขตอุทยาน อยู่มาก่อนการประกาศเขตป่าสงวน โดยสิทธิแล้ว เรามีสิทธิที่จะเข้าไปจัดการได้ แต่ที่ผ่านมามีสิทธิเหล่านี้ไม่ได้ยกขึ้นมาพูดคุยกัน อย่างที่พูดไว้ว่า

ชาวบ้านเข้าไปใช้ประโยชน์แล้วโดนจับเป็นการหลอกลวงของการใช้สิทธิชาวบ้าน ป่าชุมชนมี 2 อย่าง 1.ป่าอนุรักษ์ ซึ่งเป็นป่าอนุรักษ์ คือ เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าหรือต้นน้ำ ชาวบ้านจะรู้เองว่าตรงไหนเป็นป่าต้นน้ำ ตรงไหนจะไม่ตัดไม้ 2.คือป่าใช้ประโยชน์ ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน อย่างรู้คุณค่า ทั้งหมดคือความหมายของป่าชุมชน ป่าชุมชนจะไม่เกี่ยวกับที่ทำกินของชาวบ้าน กรณีที่เวียงแหงถามว่าที่ทำกินอยู่ในเขตป่าชุมชน เมื่ออยู่ในเขตชุมชนแล้วที่ทำกินจะถูกยึดไปหรือไม่ คือจะไม่เกี่ยวกับป่าชุมชนคือเฉพาะบริเวณป่าที่กันไว้ให้ชาวบ้านใช้ประโยชน์เท่านั้น ซึ่งในขณะนี้หน่วยงานป่าไม้เองก็ได้มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติ ปรับปรุงความคิดกันใหม่แล้วที่จะให้ชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ เพราะลำพังเจ้าหน้าที่ป่าไม้ดูแลรักษาไม่ได้ พื้นที่อุทยานกว่า 800,000 กว่าไร่ ครอบคลุม อ.เชียงดาว อ.ภูกามยาว และแม่แตงทั้งหมด 3 ที่ เจ้าหน้าที่มีอยู่ 60 กว่าคน ไม่สามารถดูแลได้ ส่วนหนึ่งต้องอาศัยพลังจากชาวบ้านในการดูแล แต่ดูแลอย่างเดียวไม่ได้ใช้ประโยชน์ ก็ไม่รู้ว่าจะดูแลไปทำไม การดูแลก็ต้องรวมไปถึงการใช้ประโยชน์ตามกฎหมายความกฎที่ชาวบ้านตั้งไว้ เป็นกฎของประชาคม กฎสัญญาของหมู่บ้านอะไรก็แล้วแต่ที่เราจะเรียกร้องกันนี่คือ ภาพโดยรวมของป่าชุมชน จะกำหนดเขตขนาดไหน ก็ไว้ก็แล้วแต่ชาวบ้านที่จะดูแลได้ จะร่วมกันกำหนดเป็นรายตำบล แบ่งกัน บ้านละ 10 คน มาดูแล มีกิจกรรมการเดินทางไปทำการทำแนวกันไฟก็แล้วแต่ ซึ่งก็เป็นกิจกรรมที่เราจะทำได้

ช่วงบ่าย : การนำเสนอปัญหาภาพรวมของชาวบ้าน

ตัวแทนกลุ่มที่ 1. : นายถวิล เถิงเพื่อง

ป่าชุมชนที่เราจะทำในอันดับแรกก็คือ จัดให้มีการประชุมทั้ง 8 หมู่บ้าน เมื่อประชุมเสร็จจะมีการตั้งคณะกรรมการและเปิดรับสมาชิกภายในหมู่บ้านและตำบล และมีการจัดอบรมถึงระเบียบการต่างๆว่าจะทำกันอย่างไร การใช้งบประมาณจากไหนพอที่จะช่วยกันได้ไหม กำหนดเขตป่าชุมชนจะมีการกำหนดว่าหมู่บ้านนี้จะใช้ป่าส่วนไหน ป่าชุมชนของเรามีบริเวณไหนบ้าง สมมติว่ามีอยู่ 3 แห่ง 2 หมู่บ้านนี้ใช้ป่าแห่งที่ 1 จะมีการใช้ในลักษณะนี้ ดังกฎเกณฑ์การใช้ประโยชน์ร่วมกัน เมื่อมีคณะกรรมการแล้วเราก็ต้องมาประชุมกันว่ากฎเกณฑ์ที่เราจะใช้ร่วมกัน เราจะทำอย่างไร เราจะทำอะไรบ้าง สมมติว่า 1 ห้ามตัดไม้ทำลายป่า เราจะทำเมื่อคณะกรรมการทั้งหมดมีการประชุมตกลงกันเรียบร้อยแล้วจะต้องกำหนดวัน เวลาที่แน่นอนกับสมาชิก เราจะเริ่มทำเมื่อไร เรื่องทำคิดว่าคงจะไม่ยากถ้าเรามีงบประมาณมาช่วยเหลือ วันนี้พรุ่งนี้ ก็ทำได้แล้ว

ตัวแทนกลุ่มที่ 2. : นายจำเริญ ตาปิน

เราจะทำอย่างไรต่อไปในป่าชุมชน ต.บ้านโป่ง ชุนน้ำแม่ตะวันตกต่อเขต อ.เชียงดาว 1.1 ต้องช่วยกันรักษาป่าชุมชน ห้ามตัดไม้ทำลายป่า ในเขตที่เราคุ้มครอง ตามที่เราปักป้ายไว้ในเขต เขตที่เราจะทำป่าชุมชน คือ เขตที่ติดต่อกับ อ.พร้าว ทั้งตำบล ข้อสรุปที่เรายังไม่ได้คือ ข้อ

2 เราจะทำเมื่อไหร่ เราจะทำเวทีชาวบ้านทั้ง ค.บ้านโป่ง และจะรอการประชุมเช่นเดียวกับกลุ่มที่ 1

นายโอสถ อ่องพะ : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน

จะใช้เวลาสรุปอีกสักเล็กน้อย 2 กลุ่มออกมาค่อนข้างชัดเจนว่าต้องรอการประชุมก่อน เคยพูดกันว่า 1 จะรวมป่าชุมชนตำบลจะได้ลำดับเอาแล้วกันว่า 1.จะทำอะไรก่อน 2.ประชุมถามว่าจะประชุมอย่างไร มีอยู่ 2 อย่าง คือ 1.ประชุมเป็นรายหมู่บ้านก่อนหลังจากประชุมสร้างความเข้าใจภายในหมู่บ้านแล้ว เรียกตัวแทนของแต่ละหมู่บ้านมารวมกันประชุม หรือว่าอันดับ 2 เรียกตัวแทนในหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านมาร่วมประชุมกัน แล้วจะไปประชุมในหมู่บ้าน เอาเป็นว่าประชุม 1.เรียกผู้นำมาก่อน คือ ผู้ใหญ่บ้าน ยบค. กำนันของ ค.บ้านโป่ง มาประชุมครั้งที่ 1 ก่อน สร้างความเข้าใจว่าป่าชุมชนเป็นอย่างไร หลังจากนั้นให้ผู้นำแต่ละหมู่บ้านลงไป 8 หมู่บ้านเองไปพูดคุยกับสมาชิกภายในหมู่บ้านเองแล้วให้ทั้ง 8 หมู่บ้านคัดตัวแทนมาหมู่บ้านละกี่คน เพื่อมาประชุมรวมตำบล ทำหนังสือเรียก กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มาประชุมประจำเดือน แล้วนำเรื่องเข้าที่ประชุมดูว่าชาวบ้านสนใจมากน้อยแค่ไหน หากชาวบ้านสนใจรับตัวแทนมาแล้วนัดหมายนัดหมายกัน 8 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 5 - 6 คน มาพูดคุยร่วมประชุมกัน เอาเป็นว่าอันดับแรกจากนี้ต่อไปคือจะประชุมผู้ใหญ่บ้าน ประชุมกรรมการที่สำคัญก่อน แล้วลงไปประชุมหมู่บ้านของตนเอง แล้วก็นัดหมายกันอีกทีมาประชุมระดับตำบลละ 10 คน 8 หมู่บ้าน 80 คน 80 คนนัดกันมาวันใดวันหนึ่งอาจจะไม่ถึงก็ได้ หมู่บ้านหนึ่งอาจจะ 6 - 7 คนก็ได้ ในส่วนของงบประมาณเรื่องอาหารโครงการสิทธิชุมชนจะจัดการให้ตามแผนงาน เพราะว่าหากมีแผนงานแล้วสามารถทำได้ เรื่องของงบประมาณที่จะไปติดป้ายปักหลักเขต ในส่วนของเครือข่ายป่าเชิงความมีอยู่บ้างต้องพูดคุยกับเครือข่ายป่าเชิงควาดด้วย ปัญหาตอนนี้ คือ จะทำอย่างไรจะประชุมหมู่บ้านละ 10 คนนี้ได้ ตามกฎหมายโดยจริงแล้วสิ่งที่เป็นความจริงแล้วเป็นการช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในการรักษาป่า 1.ในการกำหนดขอบเขตต้องเอาเจ้าหน้าที่ป่าไม้ไปเดินป่าด้วย 2.กฎระเบียบของชาวบ้านต้องชัดเจน 3.ในการตัดไม้ถ้าเป็นไม้ไผ่ไม่มีปัญหา แต่หากจะตัดไม้มาทำบ้านต้องทำหนังสือถึงกรมป่าไม้อยู่แล้ว เชียงดาวก็ทำกันในลักษณะนี้ ตอนนี้อยู่กฎหมายยังไม่ออกมารับรอง แต่กฎหมายจะออกมาต้นปีหน้าแน่นอน กฎหมายกำหนดไว้ว่าต้องทำก่อนการประกาศกฎหมายหมายความว่าหมู่บ้านไหนทำหลังการประกาศกฎหมายป่าชุมชนก็ทำได้ยาก สมมติว่าจะประกาศเดือนเมษายน 2546 ถ้า ค.บ้านโป่ง ทำหลัง เมษายน 2546 ก็ทำได้แต่จะต้องไปสู้กับเจ้าหน้าที่ป่าไม้อีก เพราะกฎหมายบังคับอย่างนี้ในเมื่อตอนนี้กฎหมายบอกว่าต้องทำก่อนการประกาศกฎหมาย ถ้าเราเริ่มทำก่อนพอกฎหมายออกมาเราสามารถนำกฎหมายนั้นมาใช้ได้ ขณะนี้กฎหมายกำลังเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎรรอบสอง โดยเนื้อหาของกฎหมายมีอยู่ 2 มาตรา 1.ในกฎหมายที่เราเขียนไว้ 1.1สามารถทำป่าชุมชนได้ในเขตป่าอนุรักษ์ หมายความว่าทำได้ในเขตอุทยาน 2.การใช้ประโยชน์จะต้องใช้ประโยชน์ตามกฎหมายของชาวบ้านที่ตั้งไว้ และสอดคล้องตามกฎหมาย หมายความว่าชาวบ้านสามารถกำหนดขอบเขตป่าอนุรักษ์และป่า

ใช้สอยได้ ในการใช้ประโยชน์ต่างๆ ให้เป็นไปตามกฎระเบียบของชาวบ้าน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นต้องขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและความจำเป็น ป่าอนุรักษ์ก็ต้องรักษาไว้ ป่าใช้ประโยชน์คือป่าใช้ประโยชน์และที่สำคัญคือต้องดูแลและรักษาพร้อมกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ แต่เราสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ถูกต้องตามกฎหมาย ที่ผ่านมามีเวลาสู้กันตามกฎหมายก็ไม่ได้ราบรื่นเท่าไร อย่างคราวที่แล้ว สว. ก็ไม่เห็นด้วยในเรื่องของป่าชุมชนในเขตป่าอนุรักษ์ ซึ่งเป็นรายละเอียดปลีกย่อยที่ต้องใช้เวลาพูดคุยกันอีกครั้งหนึ่ง ป่าชุมชนไม่ได้ใช้ทำอะไร ทำสวน แต่สามารถใช้ประโยชน์ในการหาของป่าหรือใช้ทรัพยากรจากป่าได้เท่านั้น ป่าชุมชนไม่เกี่ยวข้องกับที่ทำกิน โดยกฎหมายในขณะนี้ยังไม่ออกมาตามกฎหมายเมื่ออยู่ตัวหนึ่ง มาตราที่ 46 ที่เปิดดูเป็นกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายทั่วประเทศทั้งหมด ซึ่งให้สิทธิกับชุมชนดั้งเดิมในการดูแลและใช้ประโยชน์จากทรัพยากร นี่คือ กฎหมายแม่แต่กฎหมายลูกที่เป็น พรบ. ป่าชุมชนยังไม่ออก แต่กำลังอยู่ในขั้นการพิจารณา ขณะนี้กำลังเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎรรอบสองแล้ว ถ้าเสร็จแล้วก็คงจะจบแต่ตอนนี้ยังไม่ได้เข้า ซึ่งรายละเอียดกฎหมายก็ต้องพูดกันอีกที เพราะว่าต้องพูดกันอีกหลายอย่าง แต่โดยพื้นฐานถ้าชาวบ้านจะสามารถทำได้ ที่ผ่านมามีชาวบ้านก็เข้าไปใช้ประโยชน์ในป่าอยู่แล้วเพียงแต่ว่ามันไม่มีกฎหมายที่จะมาบังคับเท่านั้น การทำป่าชุมชนจะมีแกนนำตำบลละ 10 คน ให้อาจารย์มาแล้วจะทำได้เลยก็ต้องมีการขัดแย้งกันบ้าง จากที่พูดคุยกันมากก็มีคำถามเข้ามาเหมือนกัน เข้าใจบ้างไม่เข้าใจบ้าง ค่อยๆ เข้าใจกันไป ยิ่งประชุม 7 - 8 หมู่บ้านปัญหาจะเพิ่มขึ้นซึ่งจะต้องค่อยๆ สร้างความเข้าใจกันไปเรื่อยๆ แต่ถามว่าเริ่มลงมือเริ่มได้ไหมตอบว่าเริ่มได้แต่เริ่มไปที่ละขั้นทีละตอน ในส่วนของการประชุมผู้นำคงต้องอาศัยผู้ประสานงานช่วยประสานนัดหมายประชุมผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ต.บ้านโป่ง ในส่วนของเจ้าหน้าที่โครงการจะเข้าไปพูดคุยด้วยจะกำหนดวันและนัดหมายกัน หมู่บ้านละ 10 คนมาพูดคุยกันได้ หรือว่าเพื่อความชัดเจนลงไปพูดเป็นรายหมู่บ้านก็ได้ เพียงแต่หมู่บ้านไหนพร้อมก่อนก็บอกมา จะใช้เวลาตอนกลางคืนก็ได้ เวลาประมาณ 1 - 2 ทุ่ม แต่ห้ามดื่มเหล้า ค่อยๆ เรียนรู้ไปที่ละเล็กละน้อย จะทำเมื่อไหร่คำตอบคงไม่ใช่ตอนนี้ หากจะประชุมเมื่อไหร่ให้คุณบุญมาเป็นผู้ประสาน หลังจากประสานผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เสร็จแล้วจะนัดหมายวันประชุมลงไปประชุม แล้วถ้าพร้อมที่จะเดินตรวจป่าติดป้ายก็มาเชิญแล้วค่อยมาอบรมสร้างความเข้าใจอีกครั้งหนึ่ง ถ้าทำเป็นรายหมู่บ้านจะง่ายเอาเป็นว่าให้คุณบุญมานัดประชุมผู้ใหญ่บ้านเดือนหน้า หลังจากประชุมเสร็จแล้วจะลงมาประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านและกรรมการด้วย แล้วจะให้แต่ละหมู่บ้านนัดหมายสมาชิกชาวบ้าน กรรมการประชุมถ้าหาก ต.บ้านโป่ง จะทำจริงจะนานอนที่นี้ประมาณ 8 - 9 คืนก็ได้จะไล่ประชุมทีละบ้านก็ได้ เพราะตอนอยู่เชียงดาวก็ทำแบบนี้พูดกันแล้วเข้าใจกันแล้วก็หาวันใดวันหนึ่งมาพบปะแล้วพูดคุยภาพรวมกันดูว่าดีเป็นอย่างไร ถ้าจะทำก็ทำถ้าไม่ทำค่อยว่ากันใหม่จากประสานงานกันแล้วประชุมตกลงกันแล้วก็จะได้ว่าว่าจะติดป้ายกันตรงไหน ใครเป็นกรรมการบ้าง ค่อยๆ ค่อยๆ วกกันหลังจากประชุมแต่ละบ้านเสร็จอีกทีหนึ่ง เรื่องกฎหมายจะเอาตัว กรม.มาให้ดูอีกทีหนึ่ง

อ. บุญมา บัวแก้ว : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำแม่จัด

เรื่องตำบลผากประสานงานกับผู้ประสานตำบล ไปหาพ่อหลวงจันทร์เพราะประธานบริหารสามารถเชิญผู้ใหญ่บ้านมาประชุมกันได้ พร้อมวันไหนก็บอก วันไหนขาดไป 3 หมู่บ้านที่ไม่ได้เข้ามาร่วม 3 หมู่บ้านที่ไม่ได้มาลองไปประสานดู และที่มาในวันนี้บางทีผู้ใหญ่บ้านไม่ได้มาก็ลองไปคุยดูและมาประสานงานกันอีกที คืออาศัยพ่อหลวงจันทร์เป็นผู้ประสานงานเพราะท่านมาคุยเข้าใจหมดแล้ว ถ้าพร้อมนัดประชุมที่ อบต. ก็ได้อาศัยเวลาซักครั้งวัน ลองพูดกันอีกทีว่าสนใจกันมากน้อยเพียงใด ไม่ใช่เราอยู่ห่างป่าแล้วไม่ทำ เพราะถ้าตั้งกฎเกณฑ์ขึ้นมาแล้วเราต้องไม่ใช่ประโยชน์ร่วม อย่าลืมว่าวันข้างหน้าลูกหลานอาจจะมีความจำเป็นต้องใช้ก็ได้

นายโอฬาร อ่องพะ : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน

ถึงแม้ว่าบทบาทในการดูแลของเราจะไม่มาก แต่อย่างน้อยก็ยังได้เข้าร่วมดูแลรักษาในการเดินตรวจป่าหรือในการดูความเรียบร้อยของป่าโดยหลักๆแล้วป่าขึ้นกับป่าต้นจะมีบทบาทมากกว่าเพื่อนเพราะอยู่ใกล้ป่า แต่เราต้องช่วยเหลือกัน

บุญมา

บ้านที่อยู่ไกลอาจไม่ได้ไปเดินตรวจป่าด้วย ก็ขอบริจาคเป็นค่ากับข้าวก็ต้องร่วมมือ บางครั้งคนในหมู่บ้านเราก็ต้องไปเดินป่าร่วมกับหมู่บ้านอื่นเราก็ต้องบริจาคค่ากับข้าว เพราะเราไม่ได้ไปรวมหากถ้าไปติดป้ายก็ต้องแบ่งกันไป

นายโอฬาร อ่องพะ : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน

อาจจะแบ่งกันไปอันนี้มันอยู่ที่การจัดการ ซึ่งถ้า 8 หมู่บ้านตกลงกันได้เราย่อยมาพูดกันอีกที เช่นว่ากรรมการจะมีบทบาทอย่างไรบ้าง ไม่ได้หมายความว่าให้คนใดคนหนึ่งทำเราก็ต้องไปร่วมด้วย ถ้าหากเข้าที่เข้าทางกฎหมายออกมาบีบมันจะเป็นสิทธิที่เราทำได้ตามกฎหมาย ในสิทธิกรรมการชาวบ้านต้องเข้มแข็งก่อน เจ้าหน้าที่ป่าไม้พอใจอยู่แล้วที่มีคนมาช่วยดูแลป่าถามว่าเจ้าหน้าที่ป่าไม้เอาไม้จากไหนมาทำบ้าน เจ้าหน้าที่ก็เอาไม้มาจากป่าทั้งนั้น เราอยู่ในพื้นที่เราต้องมีสิทธิเช่นกันแต่ต้องใช้แบบถูกวิธี

นายโอฬาร อ่องพะ : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน

เรื่องน้ำ เมื่อ 3 - 4 ปีที่ผ่านมา 2541 ประเทศไทยเข้าสู่สภาวะวิกฤตช่วงฟองสบู่แตก ช่วงนั้นรัฐบาลไทยมีความจำเป็นที่จะต้องกู้เงินจากต่างชาติมาก่อนหนึ่งเพื่อ เพื่อเอามาให้ธนาคาร 56 ธนาคารไทย ปรากฏว่าเงื่อนไขในการกู้เงินประเทศไทยไปกู้เงินมา 2 - 3 ที่ 1. กู้มาจาก IMF 2. กู้มาจาก WORLD BANK ธนาคารโลกปรากฏว่ากู้ไม่ได้เพราะใช้หนี้ไม่หมดเลยไปกู้เงินจากอีกธนาคารหนึ่งเรียกว่าธนาคารพัฒนาเอเชีย หรือ APB ในการกู้เงินทั้งหมดกู้มา 600 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เป็นเงินไทยประมาณ 2,000 กว่าล้านบาท เงื่อนไขที่อนุมัติให้กู้บอกว่าที่ผ่านมามีภาคอุตสาหกรรมเกษตรใช้น้ำมากเกินไป คนไทยใช้น้ำไม่เป็น ไม่มีการ

ไตร่ตรอง ถ้าหากไทยจะกู้เงินไปลงทุนพัฒนาประเทศ ไทยจะต้องยอม 2 - 3 เรื่อง 1.จะต้องมีการปรับโครงสร้างทางการเกษตรใหม่ทั้งหมด 2.จะต้องเปลี่ยนระบบธนาคาร ธกส. ซึ่งตอนนี้ไม่ใช่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรแล้ว แต่ยังใช้ตัวยอดเดิมแต่จริงๆแล้วได้เปลี่ยนชื่อและโครงสร้างบอร์ดใหม่แล้ว นี่คือการแก้ไขการกู้ อันที่ 2 บอกว่าอุตสาหกรรมน้ำเมื่อมีการใช้น้ำมากต้องมีการออกกฎหมายขึ้นมาฉบับหนึ่งเพื่อควบคุมการใช้น้ำปรากฏว่าพอเอาขึ้นมาจริงๆเราต้องมาร่างกฎหมายฉบับหนึ่งเพราะไม่มีกฎหมายน้ำเลย กฎหมายน้ำจะออกขึ้นมาได้ต้องมีหน่วยงานขึ้นมาหน่วยงานหนึ่งชื่อว่าสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ในส่วนของสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติเป็นองค์กร เป็นหน่วยงานของราชการที่ตั้งขึ้นมาเพื่อจะร่างกฎหมายเหล่านี้ โดย สทช. ได้ไปจ้างบริษัทที่ปรึกษาขึ้นมาบริษัทหนึ่งชื่อบริษัท ปัญญาคอนสตรัคชั่น ขึ้นมาเพื่อเก็บข้อมูลลุ่มน้ำทั้งหมดเพื่อเป็นข้อมูลในการเก็บค่าน้ำทั่วประเทศ สังเกตว่า 2 ปีที่ผ่านมาจะมีคณะกรรมการลุ่มน้ำปิงตอนบน ลุ่มน้ำแม่แตง ลุ่มน้ำแม่จัด ลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบนตามเงื่อนไขเงินกู้ของ APB นับมาจากเขื่อนภูมิพลขึ้นมาเรียกว่าน้ำแม่ปิงตอนบนทั้งหมด 15 ลุ่มน้ำ ประกอบด้วย 1. น้ำแม่ปิง 2. น้ำแม่จัด 3. น้ำแม่แตง 4. น้ำแม่ริม 5. น้ำแม่กวัง 6. น้ำแม่ลี 7. น้ำแม่ติบ 8. น้ำแม่แจ่ม ว่ากันไปจนถึงเขื่อนภูมิพลนับขึ้นมาส่วนที่ 1 คือแม่ปิงตอนบนจากเขื่อนภูมิพลลงไปจังหวัดกรุงเทพฯ เป็นปิงตอนล่าง ในเงื่อนไขกำหนดไว้พื้นที่นี้เป็นพื้นที่น้ำร่องในการจัดเก็บค่าน้ำ คือ พื้นที่น้ำแม่ปิงตอนบนได้จากเขื่อนภูมิพลขึ้นมาถึง อ.เชียงดาว อ.พร้าว ปรากฏว่าในการจัดทำแผนในการยกวางการจัดเก็บค่าน้ำที่ผ่านมาชาวบ้านไม่พอใจ เพราะว่าบอกว่าจัดเก็บค่าน้ำแต่ตอนนี้เปลี่ยนมาเป็นการคืนทุนการใช้น้ำ และได้มีการตั้งคณะกรรมการขึ้นมาในส่วนของพร้าวก็มีเช่นกัน ช่วงที่ผ่านมาเดือนก่อนก็ได้มีการประชุมคณะกรรมการลุ่มน้ำแม่ปิงส่วนที่อยู่พร้าวไปแล้ว ที่ผ่านมาโครงสร้างขององค์กรชาวบ้านที่เข้าไปกำหนดนโยบายน้ำไม่มี ผู้ดูแลหรือคณะกรรมการและราชการหมด ปัญหาก็คือว่าผู้ที่ดูแลระบบชลประทานไม่ได้เข้าถึงคณะกรรมการและโครงสร้างของราชการมักจะเป็นพวกกลุ่มและบริษัทที่ปรึกษามีการยกวางขึ้นมาสาระสำคัญของ พรบ.น้ำบอกว่าเป็นของรัฐ นิยามของคำว่าน้ำ คือ น้ำฝน น้ำใต้ดิน น้ำโถง น้ำป่อ น้ำทุกอย่างเป็นของรัฐ ที่ผ่านมากกรมชลประทานมีอยู่แล้วซึ่งดูแลเรื่องการใช้น้ำชลประทานอย่างเดียว กรมชลประทานถูกแยกออกมาเป็นกระทรวงเกษตร กรมทรัพยากรน้ำแยกออกมาเป็นกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีหน้าที่ในการดูแลการใช้น้ำและการควบคุมนโยบายของการใช้น้ำทั่วประเทศทั้งหมด กรมชลจะดูแลระบบชลประทาน แต่กรมน้ำจะดูแลเรื่องน้ำที่ไม่เกี่ยวกับชลประทานง่ายๆคือว่าถ้าสมมติว่ามีการสร้างเขื่อนขึ้นมาเขื่อนหนึ่งหรือฝายขึ้นมาฝายหนึ่งตามเงื่อนไขเงินกู้ของ APB 1. ถ้าสร้างฝายทั้งหมดอยู่ 200 บาท สร้างฝายขึ้นมาที่บ้าน ก.ไก่ มีบ้านที่ใช้คือบ้าน ข. ค. ง. 4 หมู่บ้านที่ใช้น้ำจากอ่างนี้เหมือนกันใน 200 บาท บ้าน ก - ง จะต้องชดใช้เงินให้กับรัฐบาลหมายถึงว่า นี่คือการคืนทุนค่าน้ำ แล้วอย่างที่ผ่านมาที่กรมชลประทานทำเป็นของรัฐถ้าข้าราชการจะซ่อมแซมให้ จากนั้นไปจะโอนอำนาจให้กับบริษัทเอกชนที่เข้ามาดูแลน้ำ สมมติว่าอ่างแม่ไก่สร้างไปแล้วกรมชลฯ จะไม่ดูแลแล้วจะโอนให้บริษัท ก.ไก่ มาเป็นผู้ควบคุมดูแลและ

ตั้งกติกาการใช้น้ำขึ้นมาใหม่ และจะลดปริมาณลงตามปริมาณที่ใช้ในการเกษตรจะคำนวณตามปริมาณทั้งหมดคือหลักการที่วางไว้ ขณะนี้กฎหมายน้ำยังไม่ออกมา กำลังอยู่ในช่วงของการร่างกฎหมาย แต่กรมน้ำเกิดขึ้นแล้วเรียกว่ากรมทรัพยากรน้ำแห่งชาติ สังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดูเหมือนว่าจะใกล้เคียงแต่ว่าตอนนี้กำลังอยู่ในขั้นของการศึกษาอยู่ จะเก็บหรือไม่เก็บก็ยังไม่ทราบแต่นิยามของน้ำกลายเป็นของรัฐไปแล้วทันทีที่กฎหมายออกมาที่ผ่านมาน้ำเป็นของส่วนรวมเป็นของประชาชน ป้าแต่ก่อนเป็นของส่วนรวม หากกฎหมายประกาศน้ำเป็นของรัฐแล้วก็ขายให้กับเอกชน เอกชนก็จะมาจัดการน้ำต่อทั้งหมดคือการทำมา 4 - 5 ปี ที่เราซื้อคือโดยองค์กรของเราตามโครงสร้างของแม่เหมือง แม่ฝ่าย แต่ส่วนน้ำเป็นธุรกิจ ที่เชียงดาวลงทุนไป 180 ล้าน ใช้ประโยชน์ 3 หมู่บ้านปรากฏว่าการสร้างตัวฝ่ายออกให้ฟรีเป็นงบของกรมชลประทานปี 2545 คิดไปคิดมากการวางแผนท่อตามหมู่บ้านเป็นงบประมาณของ APB งบในการสร้างเขื่อน สร้างฝ่ายต่างๆถ้าทำหลัง 2546 เป็นงบประมาณของ APB คืองบประมาณตามเงื่อนไข ซึ่งก็หมายความว่าเงิน 180 ล้าน 3 หมู่บ้านต้องใช้เงินตอนนี้ก็เดือดร้อนกันมากแต่ที่ผ่านมามีชาวบ้านได้รับข้อมูลข่าวสารน้อยมาก เพราะว่าถึงเวลาการตั้งคณะกรรมการกลุ่มน้ำขึ้นมาไม่มีชาวบ้านส่วนมากจะเป็นข้าราชการทั้งหมด ซึ่งคนเหล่านี้ไม่รู้เกี่ยวกับระบบการใช้น้ำของชาวบ้านเลย พอเป็นแบบนี้แล้วก็ร่างหนังสือออกมาพอร่างผิดก็เป็นข้อผูกมัด ที่ชาวบ้าน อ.เชียงดาวไปทักท้วงไม่ได้เป็นการคัดค้านกฎหมายแต่ให้คนของเราเข้าไปร่วมคิดร่วมวางแผนด้วยว่าเหมาะสมสมควรหรือไม่อย่างไร เราไม่ได้คัดค้านเพราะที่ผ่านมาไม่ได้มีส่วนของชาวบ้านเข้าไปจัดการสิ่งเหล่านี้เลย ระบบของผู้ดูแลเหมืองฝ่าย (แม่เหมืองแม่ฝ่าย) ก็เริ่มหายไป ในส่วนของน้ำแม่จันระบบของแม่ฝ่ายมีเยอะมาก ดูจากที่ให้ทำแผนที่แต่ละตำบลมีฝ่ายประมาณ 5 - 6 ฝ่าย ที่เชียงดาว มีก้านั้นพรมมา นำเอาสิ่งที่เป็นปัญหาของชาวบ้านไปเสนอไม่ได้เอารัฐเป็นหลัก ซึ่งก้านั้นพรมมาเป็นประธานกรรมการกลุ่มน้ำแม่ปิง อ.เชียงดาว ก้านั้นพรมมาและก้านั้นเสนาะ ทั้งสองเป็นชาวบ้านและเคยเป็นแม่ฝ่ายมาก่อน ซึ่งก็เข้าใจในเรื่องนี้ดี แต่ในส่วนของผู้ที่ไม่รู้เรื่องเหมืองฝ่ายแล้วไปเป็นประธานกลุ่มน้ำจะทำให้ข้อมูลไม่ต่อเนื่องกัน ตอนนี้รู้สึกว่าการสร้างกรรมการจะออกมาพอสมควรแล้วครบทั้ง 15 กลุ่มน้ำแล้ว พอครบแล้วทั้ง 15 กลุ่มน้ำจะมาพูดคุยประชุมกันแล้วร่างแผน ปัญหาที่ว่าแผนจะยกกว้างขึ้นมาเป็นกฎหมายทำได้แล้ว เพียงแต่เอาคนทั้ง 15 คนมาเซ็นรับรองเท่านั้น ตอนนี้กฎหมายมีแล้วรอการเซ็นรับรองที่ถูกต้องเท่านั้น และตัวร่างกฎหมายน้ำยังไม่มีโอกาสได้เห็น เห็นเพียงแต่ฉบับร่างหากมีโอกาสจะนำมาให้ดู ซึ่งเขียนว่าร่าง พรบ.น้ำ ปี พ.ศ. 2546 นิยามของน้ำ คือเป็นของรัฐไม่ว่าจะเป็นน้ำใต้ดิน น้ำผิวดิน น้ำที่ตกจากฟ้า เสาหลักกันฟังเรื่องป่าชุมชนและเรื่องน้ำอีกเรื่องคือเรื่องของการเกษตร ซึ่งตอนนี้กระทรวงเกษตรจะมีการโซนนิ่ง ซึ่งหมายถึงการกำหนดเวลา โซนนิ่งพื้นที่ทำกิน พื้นที่เพาะปลูก เช่น อ.พร้าวปลูกกระเทียมได้ผลดีก็ให้ปลูกกระเทียม อ.เชียงดาวปลูกข้าวได้ผลดีก็ให้ปลูกข้าวอย่างเดียว อันนี้คือนโยบายที่จะมีกัน แต่ก็ยังมีปัญหาเพราะว่าบางที่ปลูกพืชบางอย่างได้ผลดีแต่ก็ปลูกพืชอีกชนิดด้วย เช่นพื้นที่ อ.เชียงดาวปลูกข้าวด้วยปลูกถั่วด้วย แต่ถ้าหากกำหนดโซนนิ่งปลูกก็จะต้องปลูกพืชชนิดเดียวเท่านั้นห้ามไม่ให้ปลูก

พืชชนิดอื่น ล้นป่าต้องปลูกหัวหอมใหญ่ก็ให้ปลูกหอมหัวใหญ่อย่างเดียว ข้าวต้องซื้อจาก อ. เชียงดาวไป นี่คือนโยบายของการกำหนดเขตที่เห็นชัดเจนตอนนี้ คือ ธกส. ชื่อย่อคือ ธกส. อยู่ แต่ชื่อจริงๆ คือ ธนาคารเพื่อพัฒนาชนบท การแปรรูปเหมือนกับว่าแต่ก่อน ธกส. เป็นแบบกึ่งรัฐ กึ่งชาวบ้านแต่ตอนนี้ ธกส. เป็นรัฐวิสาหกิจ คือ เป็นธุรกิจเต็มตัวแล้ว และจะเป็นเหมือนธนาคารพาณิชย์ เช่น ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย เป็นต้น ดอกเบี้ยจะถูกปรับ การกู้เงินจะง่ายขึ้นแต่ดอกเบี้ยสูง ที่จะได้ชัดเจนตอนนี้ คือ ธกส. ซึ่งตอนนี้เปลี่ยนไปแล้วเคยพูดกับชาวบ้านใน อ. เชียงดาวเมื่อ 3 ปีที่แล้วแต่ไม่มีใครเชื่อจนผ่านมาเมื่ออาทิตย์ที่แล้ว ธกส. ประกาศเปลี่ยนชื่อและปรับโครงสร้างใหม่ ตอนนี้ของที่เป็นชาวบ้านทุกอย่างจะถูกถ่ายออก ธนาคารที่เป็นของราชการและเอกชนตอนนี้เหลือเพียงธนาคารกรุงไทยแห่งเดียว นอกนั้นจะเป็นของเอกชนเต็มตัวหมดเลยอย่างธนาคารออกสิน ขณะนี้คิดว่าจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงทั้งหมด คือ สิ่งเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบันก็รับรู้ด้วยกันแล้วนำไปคิดตรองดูเอง ฟังอะไรทุกอย่างไม่ควรที่จะเชื่อกันที่จะต้องไปดูข้อมูลจริงๆก่อนว่าเป็นอย่างไร มีข่าวใหม่เรื่องลำไยประเทศจีนผลิตลำไยออกมาได้ 2 ปีมาแล้ว ตอนนี้เข้าสู่ปีที่ 3 เผลอว่าลำไยของประเทศจีนคุณภาพดีกว่าของไทย กระเทียมในขณะนี้เปิดเป็นการค้าเสรี ผู้ที่ปลูกกระเทียมจากแต่ก่อนก็โลกร้อนละ 30 -40 บาท ขณะนี้กระเทียมเป็นพืชควบคุมปลูกในประเทศไทยไม่กี่ที่เท่านั้น ซึ่งเป็นพื้นที่ภาคเหนือตอนใต้เปิดให้เป็นการค้าเสรีแล้วที่ไหนจากปลูกกระเทียมได้ แล้วนำมาแข่งขันกันในตลาดหากคุณภาพไม่ดีราคาก็จะตกไปเลย เช่นเดียวกับลำไยหากคุณภาพไม่ดีราคาก็จะตกเช่นกัน สิ่งนี้ที่ราคาตกเพราะประเทศจีนผลิตได้ ซึ่งเมื่อปีที่แล้วชาวบ้าน จ. เชียงราย และ อ. ไชยปราการ ก็ทำการประท้วงปิดถนนครั้งหนึ่ง ซึ่งทั้งหมดเป็นนโยบายฝั่งประเทศ

ปิดเวทีเวลา 16.00 น.

นายบุญมา บัวแก้ว
ผู้บันทึกการประชุม

รายงาน

เวทีการเรียนรู้เรื่องสิทธิชุมชนผ่านสถานการณ์ระดับตำบล

วันที่ 23 พฤศจิกายน 2545

ณ ศาลาวัดสันปง หมู่ที่ 5 ต.สันทราย อ.พร้าว จ.เชียงใหม่

เริ่มเปิดเวที เวลา 09.00 น.

อ.บุญมา บัวแก้ว

แนะนำชื่อบุญมา นามสกุลบัวแก้ว บ้านโป่งก็มีน้ำแพร่ก็มีนามสกุลนี้เมื่ออยู่หลายที่ ไม่ใช้คนเมืองพร้าวโดยกำเนิด พ่อแม่อยู่พร้าวย้ายไปอยู่ฝางแล้วก็กลับมาอยู่ที่พร้าวเหมือนเดิม ญาติพี่น้องก็มีบ้านม่วงถ้อย สันกลาง ดินธาตุ ป่าโหนด บ้านเหล่า มีหลายหมู่บ้าน พอคิดว่าวันนี้มาร่วมโครงการสิทธินี้เราจะมาพูดกันวันนี้ เมื่อก่อนไม่ได้มาทำงานนี้ เมื่อก่อนจะเจอกันที่สำนักงานที่ดินทำงานมาเป็นเวลา 8 ปี แต่งงานไม่ราบรื่นออกมาทำงานที่สหกรณ์นิคมที่แม่พวกแผนกสินเชื่อก 1 ปี แล้วมาทำงานที่ธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ 4 ปีแล้วธนาคารล้มเลิกกิจการแต่ได้งานใหม่มาเรื่อยๆ และได้งานที่ กสน. พักหนึ่งแล้วไปทำบัณฑิตกองทุนหมู่บ้านและได้ตำแหน่งประธานบัณฑิตกองทุน อ.พร้าว และได้มาร่วมงานกับโครงการลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบนที่เชียงดาว ช่วงที่เป็นครู กสน. ได้ไปร่วมงานกับประชาธิรัฐของ จ.เชียงใหม่ ซึ่งจัดเวทีต่างๆและเคยได้ไปพูดมาแล้วที่สันทราย และได้มาร่วมกับอาจารย์มังกร ชัยชนะดารา ซึ่งเป็นนักวิชาการมาก่อนเคยสอน ม.จุฬา ธรรมศาสตร์มาและได้ลาออก ขณะนี้เป็นประธานสภา อบต. อยู่ที่เชียงดาวเป็นคนที่นี่ แต่ได้มาเป็นประธานที่เชียงดาวไม่เคยร่วมงานกับชาวบ้านเลย แต่ชาวบ้านยังไว้ใจใจเลือกเป็น อบต. เพราะเป็นคนมีความรู้ งานของเราจะมาพูดกันในวันนี้ คือเรื่องโครงการสิทธิชุมชนศึกษาซึ่งเป็นงานวิจัยภาคเหนือตอนบนกรณีลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน ลุ่มน้ำแม่จิดและลุ่มน้ำแม่แตงตอนบน 3 ลุ่มน้ำด้วยกันทั้งหมด 3 อำเภอที่เรามาร่วมกัน มี อ.เวียงแหง อ.เชียงดาว อ.พร้าว แต่ก่อนทำเฉพาะที่เชียงดาว ตอนนี้อยายมาที่พร้าวและเวียงแหงงานนี้เป็นงานของอาจารย์มังกร ซึ่งเป็นผู้อาวุโส เข้าไปในสภาสามารถคุยได้อย่างสะดวก ที่ทำโครงการนี้ขึ้นมาเพราะอยากให้ชาวบ้านได้เรียนรู้ร่วมกันมีอะไรก็คุยกัน จุดประสงค์ของงานวิจัยชิ้นนี้ คือ ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วม คือให้พี่น้องชาวบ้านมาช่วยกันทำ และงานนี้ก็เป็นประโยชน์กับชาวบ้านด้วย ถ้าหากงานวิจัยชิ้นนี้เสร็จแล้วเจ้าหน้าที่ก็จะนำมาให้พี่น้องชาวบ้านได้อ่านกันว่าเราได้ช่วยกันทำอะไรลงไปบ้าง โครงการสิทธิชุมชน ความจริงสิทธิทั้งหลายเรามีอยู่แล้วเพียงแต่เราใช้บ้างไม่ใช้บ้าง สิทธิมีอยู่ 2 อย่าง คือสิทธิดั้งเดิมของเราและสิทธิตามกฎหมายสิทธิดั้งเดิม คือ สิทธิที่ติดตัวเรามาอยู่แล้ว คือสิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญในมาตราต่างๆ เช่น มาตรา 46 เรามีสิทธิทำอะไรบ้าง จัดการทรัพยากรได้ไหม มีกฎหมายรัฐธรรมนูญใหม่ปี พ.ศ. 2540 ซึ่งประชาชนมีส่วนร่วมในการร่าง การที่เราในวันนี้อยากให้พี่น้องที่มาร่วมเวทีแสดง

ความคิดเห็นร่วมกัน ช่วยกันพูด ช่วยกันเสริม ช่วยกันแนะนำ ความรู้บางอย่างเราหาได้ แต่
 ประสพการณ์บางอย่างเราหาไม่ได้ บางคนเก่งระดับตอกเคอร์ยังพูดสู้ไม่ได้ เช่น พ่อหลวงคืบ
 เคยไปพูดในทำเนียบรัฐบาลให้รัฐมนตรีฟังกัน พูดในเวทีระดับชาติให้ชาวต่างชาติฟัง เช่น ออส
 เทรเลีย - เยอรมัน ซึ่งมาดูงานที่ลุ่มแม่น้ำปิง ทำให้ที่เชียงดาวมีผู้มาดูงานมาก เพราะเชียง
 ดาวมีป่าและได้ทำป่าชุมชนเป็นอันดับแรก มีการอนุรักษ์พันธุ์ปลา อนุรักษ์ต้นน้ำ และมีฝ่าย
 ดึงเดิมมาก ชาวต่างประเทศมาดูฝ่ายดั้งเดิมแล้วบอกว่าภูมิปัญญาของคนแต่ก่อนเก่ง มีการผัน
 น้ำเข้าไปใช้ในสวน ไนไร่ ไนนาได้ แต่คนเราในปัจจุบันกรมชลประทานเป็นผู้จัดการให้ทั้งหมด
 ตอนนี้ที่เชียงดาวมีปัญหาคือฝ่ายยาง ซึ่งของบประมาณไปไม่กี่ล้านแต่ได้มาทั้งหมด 180 ล้าน
 บาท เพื่อกันลำน้ำปิงเลย แต่ชาวบ้านไม่เอา ต้องการ โครงการวิจัยต่างๆที่เราได้มาร่วมกันใน
 ตอนนี้ เราลงมาในระดับเวทีตำบล ซึ่งเราผ่านเวทีต่าง ๆ มาแล้ว 14 เวที ซึ่งหลาย ๆ คนก็ได้
 เข้าไปร่วมและเคยได้ไปร่วมเวทีที่เชียงดาวด้วย มีการแลกเปลี่ยนความรู้กัน งานวิจัยขึ้นนี้อยู่
 บนฐานทรัพยากร คือ ดิน น้ำ ป่า การเกษตรองค์กร แต่ อ. พร้าว เราจะขอเน้นเรื่องป่า - น้ำ
 เป็นปัจจัยหลัก เพราะเราอยู่ต้นน้ำแม่จิด และความจริงส่วนมากเราได้ใช้น้ำแม่จิดน้อยมาก เรา
 จะใช้แม่น้ำสาขาเป็นส่วนมาก คนใน อ. สันทราย ส่วนมากจะใช้น้ำแม่จิด อ. สันทราย อ. แม่
 แดง ได้ใช้ประโยชน์มากกว่าเราด้วยซ้ำ ส่วนลำน้ำแม่แดงตอนบนซึ่งอยู่เขต อ. เวียงแหง อ. เว
 ยิงแหงก็ได้ใช้เป็นส่วนน้อย ซึ่งลำน้ำแม่แดงจะไหลลงสู่ อ. เมือง และ อ. เมือง ด.สุเทพ อ.
 หางดงจะได้ใช้แม่แดงเพราะได้นำไปทำน้ำประปาของ จ.เชียงใหม่ น้ำแม่ปิงก็เช่นกัน คนที่อยู่
 เชียงดาวยกเรื่องป่าไม้เป็นอันดับที่ 1 เพราะเวทีต่างๆจะลงที่นั่นหมด ของบประมาณครึ่งหนึ่ง 3
 - 4 ล้านบาทจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องป่า ทำโครงการระดับใหญ่ ระดับรัฐมนตรีมาดู
 งาน และตอนนี้ รมด.ประพัตร์ จะได้มาใช้ศูนย์เชียงดาวเป็นที่ปรึกษาตามที่นายกฯสั่งมา และ
 พร้าวก็จะได้เข้าร่วมด้วย ซึ่งเราอาจจะได้รับความช่วยเหลือด้านงบประมาณต่างๆบ้าง ของ อ.
 เวียงแหงก็เช่นกัน ขณะนี้จะทำทั้ง 3 อำเภอเป็นกรณีปรึกษาและเราจะทำอย่างไรกัน ลองมา
 พูดคุยปรึกษาหารือกันสนใจไหมเรื่องของป่าชุมชน เรื่องการอนุรักษ์ต้นน้ำ หากสนใจตอนบ่าย
 เราจะได้พูดคุยกัน หากสนใจต่อไปอีกว่าจะทำเวทีป่าโดยตรงหรือเวทีลุ่มน้ำโดยตรงก็จะทำกัน
 เลยเพราะคุยกับอาจารย์นิคมท่านบอกว่าถ้าหาก ค.สันทรายพร้อมก็สามารถจัดเวทีต่อเนื่องได้
 เลย มีงบประมาณให้ แต่ก่อนที่จะจัดเวทีต่างๆควรจะต้องก่อนว่าหมู่บ้านเราพร้อมหรือยัง เรา
 ปรึกษาหารือกันในหมู่บ้านและมาตกลงกันในรูปตำบลหรือเปล่าฝากให้คิดดู ในช่วงเข้านี้กิจ
 กรรมที่เราจะทำการก็คือ เราจะแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม แล้วจะให้แต่ละกลุ่มทำแผนที่ในเงื่อนไข
 แผนที่เรามีรูปแบบให้วาดแผนที่ วาดหมู่บ้าน สถานที่สำคัญ เรื่องป่าเราค่อยมาคุยกันใน
 ช่วงบ่าย เรื่องทั้งหมดเป็นเรื่องที่น่าสนใจทั้งนั้น หากสนใจเดี่ยวเราจะมาคุยกันอีกที สิทธิที่ว่า
 ทั้งหมดอยู่ในนี้คือ สิทธิแล้วมาหาชุมชนรวมทั้งทรัพยากรด้วยซึ่งเราจะได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน
 เราจะทำแผนที่กันก่อนเอาแผนที่เข้าใจกัน พยายามแบ่งหมู่บ้านให้กระจายออกไปแยกไปอยู่แต่
 ละกลุ่ม เพราะหมู่บ้านอื่นๆจะได้รู้ว่าแต่ละหมู่บ้านมีอะไรบ้าง และหมู่บ้านใกล้เคียงมีอะไรบ้าง

ในแผนที่ก็จะมีสถานที่สำคัญก่อน แล้วก็หมู่บ้าน ลำห้วย อ่างเก็บน้ำมีใหม่ มีลำเหมืองก็สาย มีฝายก็ลูก แล้วป่าไม้อยู่บริเวณไหน หลังจากทำแผนที่เสร็จก็จะมีการนำเสนอ

ช่วงนำเสนอ

ตัวแทนกลุ่มที่ 1. : นายวินัส เบ็งด้วง

จะได้มาชี้แจงว่าแผนที่ ด.สันทราย จะถูกต้องหรือไม่หากไม่ถูกต้องก็ขอให้ช่วยแนะนำด้วย ถนนเส้นนี้เป็นถนนจาก อ.พร้าวผ่านสันโป่ง ผ่านหนองปัด ไปสิ้นสุดที่ไชยปราการ ลำดับจากไชยปราการมาก็จะเป็นบ้านหนองผา มาปางเปาะ แม่ป่าสี โรงเรียนแม่ป่าสี ผาแดง บ้านล่อม หมู่ 1 บ้านโป่งเย็น หมู่ 2 บ้านดงป่าช้า ตรงข้ามน้ำแม่จัดเป็นลูกศรชี้ไปทางหนองครก เส้นสีแดงทำผิดไปนิดหนึ่งแทนน้ำแม่จัด มาทางห้วยป่าไผ่ไปทางหมู่ 10 จะมีฝายอยู่ชื่อฝายหนองครก ฝายหนองปัดอยู่ที่บ้านห้วยล้าน ฝายห้วยล้านอยู่ที่ก๊วก ส่วนข้างบนจะเป็นป่าไม้ทั้งหมดเลยไปก็จะเป็นป่าไม้ 2 ข้างน้ำแม่จัดก็จะเป็นป่าไม้ บ้านหมู่ที่ 11 จะอยู่ทางน้ำแม่โก้น ซึ่งจะได้ใช้ทาง หมู่ 9, 11, 15 ซึ่งมีวัดและโรงเรียนด้วย หมู่ 4 ลงมา หมู่ 5 หมู่ 7 ฝั่งทางน้ำแม่โก้นก็มีบ้านป่อเต่า หมู่ 3, 6, 8, 9

ตัวแทนกลุ่มที่ 2. : ไกรศรี หน่อปัน

จะได้มาบรรยายแผนที่ของ ด.สันทราย ซึ่งแผนที่ใน ด.สันทราย ก็มีหมู่บ้านรวมกันทั้งหมด 15 หมู่บ้าน อาจจะดูไม่สวยงามเท่าไรแต่มีความหมายของสัญลักษณ์อยู่ จะมีที่ตั้งของ อบต. น้ำแม่จัด รูปสามเหลี่ยมสีน้ำเงิน คือ วัด เส้นทางแบบนี้คือเขตป่าไม้ เส้นที่ควบคือฝาย เส้นทางเป็นถนน กลมๆคือหมู่บ้าน รูปสีแดงและสีน้ำเงินรวมกันคือโรงเรียนใน ด.สันทราย ซึ่งเป็นรายละเอียดในแผนที่ส่วนใหญ่ แผนที่ป่าไม้ใน ด.สันทราย ก็จะมี หมู่ 7, หมู่ 5 เชื่อมกับ หมู่ 12, หมู่ 3, หมู่ 10 แล้วจะเป็นคอยนางแลช่วงหมู่ 7 มาถึงหมู่ 5 เลยไปถึงหมู่ 11 และหมู่ 1 เป็นปากของหมู่ 10 หมู่ 2 หมู่ 13 หมู่ 1 เป็นเขตป่าไม้ช่วงของหมู่ 8, 9 ช่วงนี้ส่วนมากจะเป็นสวนและไร่ นา ช่วงที่มีป่ามากที่สุดก็คือหมู่ 10 บ้านหนองครกมาถึงหมู่ 2 บ้านหนองปัด, ดงป่าช้า ซึ่งมีน้ำแม่จัดกันอยู่ ไปทางหมู่ 13 ขึ้นมาทางหมู่ 1 บ้านห้วยล้าน ขึ้นไปทางทิศเหนือจะเป็นหมู่ 4 บ้านล่อม, ผาแดง ไปถึงโป่งเป่า แม่ป่าสี ปางเปาะ และจะมีเส้นทางที่ไม่ไชยปราการ ช่วงนี้ก็เป็นป่าไม้ส่วนใหญ่แล้วทางหมู่ 10 หมู่ 12 และหมู่ 1 ก็จะเป็นป่าไม้เช่นกัน จากรายการในแผนที่ส่วนใหญ่ทางหมู่ 10 หมู่ 2 หมู่ 13 หมู่ 1 หมู่ 14 หมู่ 12 เป็นป่าไม้มากที่สุด หมู่ 7 หมู่ 3 หมู่ 2 เป็นป่าไม้และจะมีวัดใน ด.สันทรายมีทั้งหมดประมาณ 10 วัด คือ หมู่ 10 หมู่ 2 หมู่ 1 หมู่ 14 หมู่ 15 หมู่ 5 หมู่ 6 หมู่ 13 หมู่ 8 และหมู่ 9 ใช้วัดเดียวกันคือวัดพระธาตุกลางใจเมือง ลำน้ำที่สำคัญที่ใช้กันส่วนใหญ่เหมืองฝายก็จะมีหมู่ 2 มีอยู่ 2 ฝาย ส่วนมากจะใช้น้ำจากห้วย ฝายโป่งเย็น 2 ฝายและฝายจากน้ำแม่จัด คือ ฝายหมู่เอคือ ฝายหนองครก ฝายผาตั้งหมู่ 1 ห้วยล้านหมู่บ้านที่ได้ใช้ประโยชน์คือ หมู่ 1, 3, 2, 10 และมีฝายวังไฮ วังจา ผาปู ผา

หมอน ย่านาง จอมหัว ต้นเตื่อและวังอุ และฝ่ายคงป่าเล่า สายที่ใช้ผ้าแม่โก้นก็มีปูเหล็ก ต้นเตื่อ ต้นทุ บู่ไม่ง ตั้งอยู่ที่หมู่ 6 และฝ่ายลุงดีที่อยู่ในเขตของหมู่ 5 และหมู่ 6

ตัวแทนกลุ่มที่ 3 : นายจา ปานคำ

สำหรับหมู่ 3 หมู่ 11 หมู่ 4 และหมู่ 15 ฟังคร่าวๆเรื่องฝ่ายแม้งัด จากตัวอำเภอ ก็เข้ามาขามส้ม ต้นปรงและหนองปิต หัวย้าน และไปทางถนนไปไชยปราการ จะมาทางหัวย้านและมาทางคอยนางแลและจะมีถนนไปทางกัวเขาควยอ้อมมาทางบ้านสันอีกฟ้าผ่านมาทางท่ามะเกี๋ยง ส่วนอีกสายมาทางนางแลแล้วลงมาต้นปรงจะมีลำน้ำแม้งัด อย่างน้ำแม้งัดไปทางหนองครก ฝ่ายทางโน้นจะไม่จำเพราะไม่เคยได้ไปสำรวจ และมีน้ำแม่โก้นจะมีฝ่ายน้ำสันที่มีชื่อว่าฝ่ายปูเหล็ก ฝ่ายต้นเตื่อ ฝ่ายขามส้มและฝ่ายน้ำสันไปต้นปรงหมู่ 7 แม้งัดจะมีฝ่ายแม้งัดอยู่ที่ป่าตอง กัวนวก และลงมาหนองปิต

นายฐาติ ทะกิจ อบต.หมู่ 10

ก่อนจะบรรยายแผนที่ของ ต.สันทรายก็จะแนะนำสัญลักษณ์ก่อนว่าอยู่จุดใดเป็นฝ่ายถนน วัด โรงเรียน อย่างเก็บน้ำ ลำน้ำ อบต. และป่าไม้ จะอธิบายที่สำคัญๆเท่านั้นสำหรับถนน ต.สันทรายจะมีเป็นหมู่ๆตามช่องตั้งแต่หมู่ 1 - หมู่ 15 เราจะพูดถึงลำน้ำก่อนคือลำน้ำแม่โก้นอยู่ในตำบลป่าไผ่จากอ่างน้ำแม่โก้นจะไหลลงมาหล่อเลี้ยง ต.สันทราย เป็นอ่างที่อยู่ใน ต.ป่าไผ่ แต่ ต.สันทรายได้ใช้ประโยชน์ด้วย ผ่านมาหลายฝ่ายย่อยๆฝ่ายที่สำคัญก็มีฝ่ายปูเหล็กอยู่ที่หมู่ 11 ลำเหมืองจะเป็นของหมู่ 4 และหมู่ 15 หมู่ 5 และลงมาจะมีฝ่ายอีกหนึ่งฝ่ายคือฝ่ายสันปรง ลงมาฝ่ายต้องห้า ทางน้ำแม้งัดจะมีฝ่ายกัวเขาควยลงมาหล่อเลี้ยงทั้ง ต.สันทราย และ ต.ป่าไผ่ด้วยลงมาเรื่อยๆจะมีฝ่ายหัวย้าน ฝ่ายหนองครก และเข้าเขต ต.บ้านโป่งไปถนนจาก ต.เวียง ผ่านมาหมู่ 5,4,11 ไป ต.ป่าไผ่โค้งไปหมู่ 15 ออกไปและถนนอีกสายหนึ่งก็จะมาหมู่ 5 หมู่ 2 หมู่ 13 และจะมีอ่างเก็บน้ำที่ร้องบอกไปอีกที่หนึ่ง

คุณบุญมา ผู้ประสานงานโครงการสิทธิชุมชนลุ่มน้ำแม้งัด อำเภอพร้าว กล่าวสรุปที่ชาวบ้านนำเสนอ

ตอนนี้ ต.สันทรายมีการใช้น้ำอยู่ 2 สาย คือ แม้งัดและแม่โก้น แม้งัดมีฝ่ายทั้งหมด 13 ฝ่าย แม่โก้น 7 ฝ่าย ป่าไผ่อยู่หมู่ 4 หมู่ 12 หมู่ 14 หมู่ 7 หมู่ 5 หมู่ 3 หมู่ 1 เราจะทำป่าชุมชนที่หมู่ 14 หมู่ 12 หมู่ 11 หมู่ 4 หมู่ 5 ห้าหมู่บ้านที่อยู่ใกล้ป่าหากหมู่อื่นจะมาใช้ป่าไผ่ร่วมกันขอให้มาร่วมด้วย การทำป่าชุมชนจะทำได้ทั้งในเขตอุทยานและเขตป่าอนุรักษ์ ถ้าพูดว่าผิดกฎหมายผิดแน่นอนเพราะตอนนี้ พรบ. ยังไม่ออก แต่ถ้าเราจะทำป่าชุมชนต้องทำก่อนกฎหมายออกเพราะใน พรบ. ระบุว่าป่าชุมชนจะทำได้ต้องก่อนกฎหมายออก ถ้าหลังกฎหมายใช้ไม่ได้แล้วขณะนี้กฎหมายเข้าสภาฯ รอบ 2 แล้ว ครั้งแรกติดอยู่กับ สว. ไม่น่ามีมติ เพราะคิดว่าหากเป็นป่าชุมชนแล้วชาวบ้านจะเข้าไปตัดไม้หมดแน่นอน เพราะเข้าใจผิดการดูแลรักษาป่าของเราจะแตกต่างจากของเจ้าหน้าที่ ถ้าเราทำป่าชุมชนเราจะทำเป็น 2 ระบบ คือเราจะทำเป็นรอบนอกและรอบใน รอบนอกคือป่าใช้สอย ข้างในคือป่าอนุรักษ์ ป่าใช้สอยจะเข้าไปใช้ประโยชน์ ป่า

อนุรักษจะเป็นป่าต้นน้ำ หากจะใช้พื้นที่หรืออื่นๆจะใช้ในป่ารอบนอกหรือป่าใช้สอย ส่วนป่าต้นน้ำหรือป่าอนุรักษจะเก็บรักษาไว้จะไม่ตัดทำลาย และในป่าชุมชนของเราจะมีกฎระเบียบที่ชาวบ้านทั้งหมดช่วยกันทำ เราจะคุยรายละเอียดในช่วงบ่ายอีกทีหนึ่งเราจะทำเรื่องป่าชุมชนเลยหรือเปล่า จะทำเมื่อไหร่ จะทำอย่างไรกัน เราจะมาพูดกันในตอนบ่าย หลังจากทานอาหารกลางวันเสร็จ ในตำบลสันทรายหมู่บ้านจะเชื่อมโยงกันหมดและจะมีหมู่บ้านใหม่คือหมู่ 15 แยกมาจากหมู่ 4 แยกออกมาเป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งและประชากรของ ต.สันทรายมีเยอะเหมือนกัน ดูจากแผนที่ทั้งหมดป่าจะอยู่ทางทิศตะวันตกและทิศเหนือ หากจะทำป่าชุมชนทางทิศตะวันตกก็ติดกับเชียงดาว และทางทิศเหนือก็ติดกับไชยปราการเลยหรือหมู่ 5 อาจจะคาบเกี่ยวกับหนองครกและห้วยล้านเลย ในช่วงบ่ายอยากให้เราช่วยกันทำกลุ่มออกมาเป็น 2 กลุ่ม ทำเรื่องป่าและเรื่องน้ำเพราะเราอยู่ในแหล่งต้นน้ำ ที่พูดให้ฟังว่า นายภักก์ภักดิ์ สนใจลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบนอยากให้เป็นกรณีศึกษาให้จังหวัดอื่นๆภาคอื่นๆเป็นตัวอย่าง และ อ.พร้าวเราจะได้ประโยชน์ด้วย หากมีงบประมาณก็จะจัดสรรแบ่งมาพร้าวและเวียงแหงด้วย หากเราทำเรื่องป่าชุมชนอย่างเป็นหลักเป็นฐานเป็นจริงเป็นจังต่อไปเราก็จะไปเชื่อมต่อกับ อ.เชียงดาว และ อ.เวียงแหง ที่ อ.เชียงดาวได้งบประมาณมาหลายล้านบาทจากการทำเรื่องป่า ในช่วงบ่ายเราจะคุยรายละเอียดอีกที

ภาคบ่าย

ตัวแทนกลุ่มที่ 4 : นายวินัส เบ็งดวง

ป่าชุมชน ต.สันทรายเป็นสิ่งที่คิดกันมาหลายเดือนแล้วแต่ยังไม่คืบหน้าวันนี้โอกาสดีที่จะได้มาพูดคุยชี้แจงผู้ที่เข้าร่วมเวทีในวันนี้.ให้เข้าใจซึ่งคิดว่าเราจะเริ่มประชุมชาวบ้านก่อน พูดให้ชาวบ้านเข้าใจว่าเราจะทำป่าชุมชนร่วมกับหมู่ 4 หมู่ 5 หมู่ 6 ซึ่งวันนี้หมู่ 6 ไม่ได้มาร่วมเวทีวันหลังจะเชิญให้มาร่วมประชุมด้วย พูดคุยให้เข้าใจถ้าเข้าใจแล้วก็จะได้แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินงานโครงการป่าชุมชนที่คิดจะทำกันขึ้นมาและต่อไปก็จะไปสำรวจกำหนดขอบเขตพื้นที่ที่จะดำเนินการที่วางไว้ขอบเขตของเราคิดว่าคงจะเป็นแบบนี้ คือ เอาถนนสายสันโป่ง - หนองปืด เป็นหลัก ทางทิศใต้ ทางตะวันตกคิดว่าเอาเขตป่าที่ติดน้ำแม่จืดเป็นหลัก จากทิศตะวันตกแล้วจะติดต่อหนองปืด ห้วยมะหิน หมู่ 13 ห้วยล้าน หมู่ 1 วันก่อนก็ได้คุยกับสารวัตรแล้วว่าปึกลายมีชาวบ้านห้วยล้านมาเลื่อยไม้ไปจำนวนมาก และก็มีคนมาลอบตัดไม้พอดิเข้าไปพบเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่ทุ่งห้าได้รับรู้และไปดูปรากฏว่าต้นไม้ถูกตัดไป 10 กว่าต้น ทางหมู่บ้านไปขอแต่เจ้าหน้าที่ไม่ให้ แล้วเดินตามทางมาเห็นคนลอบตัดไม้พยายามไล่จับแต่ไม่ทัน ทางหมู่บ้านเลยไปนำไม้ที่ถูกลอบตัดมาใช้ประโยชน์ในหมู่บ้านโดยนำมาให้ชมรมผู้สูงอายุใช้ทำครกตำข้าวเสียค่าใช้จ่ายไปประมาณ 3,000 บาท ทางเขตทิศเหนือจะเอาน้ำแม่จืดเป็นหลัก อีกทางหนึ่งจะติดกับป่าสหกรณ์จากบ้านสันโป่งไปถึงป่าสหกรณ์ประมาณ 1.5 ก.ม. คิดเป็นเป็นไร่ประมาณ 700 กว่าไร่ คิดว่าอยู่ในระดับนี้ ข้อที่ 4 จะรวบรวมสมาชิกในชุมชนจากที่ได้อ่านในพรบ. ป่าชุมชนว่าอย่างน้อยให้มีสมาชิก 50 คนขึ้นไปเป็นสมาชิกของป่านั้นๆ ให้พัฒนากลุ่มให้

แข็งแรงโดยเฉพาะผู้นำชุมชน ข้อ 5 ดังกฎข้อบังคับในการทำป่าชุมชนตลอดจนใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่าทางหมู่บ้านสันป่าไร่รักษาป่ามา 128 ไร่ เมื่อปี พ.ศ. 2510 ก่อนนั้นชาวบ้านได้แข่งขันกันเก็บพินมาเก็บไว้ในบ้านแต่มีคนในหมู่บ้านซื้อพินมาคิดขึ้นมาได้ว่าหากเป็นแบบนี้ต่อไปป่าก็จะหมดไปเลยรักษาไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งได้ตั้งกฎเกณฑ์ขึ้นมาว่าหากใครตัดไม้ต้นหนึ่งจะถูกปรับ 50 บาท ล้มโค่นก็ต้นละ 50 บาทแต่ไม่ได้จับเพราะมีส่วนน้อยที่ฝ่าฝืน ข้อที่ 6 จัดทำแผนโครงการเพื่อดำเนินการตามเป้าหมายที่วางไว้เราจะทำกันเมื่อไหร่ตกลงกันว่าจะเริ่มดำเนินการในเดือนธันวาคม ปี พ.ศ. 2545 จะสำเร็จหรือไม่ถึงเวลานั้นค่อยว่ากันอีกที จากความตั้งใจคือจะรักษาป่าผืนนี้ไว้เพราะรักษามานานแล้ว และจะไม่มีแค่นี้เราคิดว่าน่าจะทำเป็นที่ท่องเที่ยวด้วย ซึ่งเรายังรอบประมาณที่เราได้ขอไปประมาณ 2 - 3 ไร่ และได้ปรึกษาหารือกันว่าถ้าเป็นไปได้วันข้างหน้าไม่ว่าจะเป็นปีหน้าหรือปีต่อไป เราคงจะได้เห็นว่าป่าแห่งนี้คงจะมีผู้คนเข้ามาท่องเที่ยว ค.สันทาย เพราะไม่มีที่ท่องเที่ยวพอถึงฤดูแล้งสงกรานต์จะมีคนท่องเที่ยวอยากให้มีจักรยานน้ำ มีร้านอาหารหากเป็นไปได้คงจะไปได้อีกไกลหากมีคนมาเที่ยวตามที่เราคิดไว้ทางชาวเขาอาจจะนำลงมามาก่อนรับนักท่องเที่ยวได้ เพราะเราเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว เช่น ถ้ำผาแดง โป่งน้ำร้อน น้ำตกห้วยป่าปู คิดว่าตรงนี้เป็นจุดศูนย์กลางเท่าที่คิดได้ทางคอยนางแลก็มีชื่อเสียงเพราะว่าหากอาจารย์นิกร พินตัวขึ้นมาได้ตำบลเราคงจะเจริญรุ่งเรืองขึ้นถ้าทำป่าชุมชนได้อาจจะมีคนเข้ามาอยู่อาศัยกันเรื่อยๆแต่ตอนนี้ปัญหาคือ ผู้ที่จะขึ้นมาอยู่อาศัยไม่กล้าขึ้นมาเพราะทางป่าไม้ไม่มีงบประมาณจะขึ้นมาอยู่เช่นกัน และอาจารย์นิกรก็ไม่ให้ขึ้นไปอยู่ ถ้าหากว่าชาวบ้านขึ้นไปอยู่ได้คงจะเจริญขึ้นเรื่อยๆ ขอฝากให้ตำบลสันทายช่วยส่งเสริมด้วยหากทำได้ก็จะเป็นประโยชน์ ค.สันทายก็จะมีรายได้เพิ่มขึ้นเหมือนแต่ก่อน ซึ่งจะเห็นว่าทางหน้าวัดเต็มไปด้วยรถแท็กซี่ไม่มีที่จอดมีผู้คนมาท่องเที่ยวมาก ร้านค้าเต็มไปหมดอยากให้กลับมาเป็นเหมือนเดิม

อาจารย์สนั่น วิชัยรัตน์

ในการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันในเรื่องของป่าชุมชน ถามว่าเราจะทำกันอย่างไรต่อไปในเรื่องการจัดการป่าชุมชนสมาชิกในกลุ่มบอกว่าเราจะกำหนดเนื้อที่ที่รับผิดชอบที่จะทำเป็นป่าชุมชน จะมีการประชุมชี้แจงประชาชนทุกหมู่บ้านเกี่ยวกับเรื่องป่าชุมชนโดยผู้ใหญ่บ้านของแต่ละหมู่บ้าน ในเรื่องของการจัดการเรื่องของการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการเข้าร่วมอย่างน้อยหมู่บ้านละ 5 คน เข้ามาเป็นแกนนำของตำบลซึ่งจะต้องมีประธานกรรมการของตำบลด้วย ซึ่งก็รวมไปถึงเลขานุการ เภรัญญิก ในส่วนปลัดย่อยอาจจะมีการรวมกันในหมู่บ้าน 10 - 20 คนแต่จะเข้ามาเป็นกรรมการตำบล 5 คน คณะกรรมการจะต้องวางแผนเพื่อดำเนินการที่จะดำเนินการในการจัดการเรื่องของป่าชุมชน ในเมื่อจัดตั้งกรรมการดำเนินการเรียบร้อยแล้วให้คณะกรรมการไปสำรวจพื้นที่ที่จะทำป่าชุมชนว่ามีพื้นที่กี่ไร่ เมื่อสำรวจมาแล้วว่าเราจะทำกี่ไร่ กี่ตารางกิโลเมตร หรือว่าเมื่อได้พื้นที่ที่กำหนดแล้วให้คณะกรรมการแจ้งประชาชนแต่ละหมู่บ้านทราบเราจะทำเมื่อไหร่ได้ฟังทางอาจารย์บุญมาว่าเราน่าจะทำอย่างเร่งด่วน คิดว่าจะเริ่มเดือน

ธันวาคม ปี พ.ศ. 2545 ช่วงต้นเดือนก็จะขอผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้านที่มาร่วมเวทีวันนี้ช่วยประชาสัมพันธ์ว่าเราจะทำประชุมชนและเราจะดำเนินการตั้งแต่เดือนธันวาคมเป็นต้นไป
อาจารย์บุญมา

ตอนนี้เรารู้แล้วว่าเราจะทำกันเมื่อไหร่เริ่มกำหนดกันเดือนธันวาคม แต่ก่อนถึงธันวาคม ผู้ที่เข้าร่วมเวทีในวันนี้ควรจะไปประชาสัมพันธ์ต่อในหมู่บ้านและชี้แจงว่าเริ่มทำได้แล้วได้กรรมการขึ้นมาแล้ว ตรงนี้ต้องอาศัยในส่วนของ อบต.ด้วย ในเรื่องของพิภักดิ์ เช่น หมู่ 5 จะทำป่าตรงตอยนางแลมีพิภักดิ์ประมาณกี่ไร่ และในการจัดการในหมู่บ้านก็ทำได้เลยไม่ต้องรอเจ้าหน้าที่โครงการสิทธิชุมชน ทำเสร็จแล้วได้มาแล้วกำหนดว่าจะประชุมระดับตำบลเมื่อไหร่ อยากให้เจ้าหน้าที่โครงการสิทธิชุมชนมาร่วมแจ้งผู้ประสานงานของ ต.สันทราย ซึ่งมี 2 คน พ่อหลวงวินัส และผู้ช่วยสมชาย แจ้งมาและพ่อหลวงจะประสานงานไปหาเจ้าหน้าที่โครงการและนัดกันมาเลยในเรื่องของงบประมาณต่างๆ มีให้ ไปหามาบ้าง ทำไม่ถึงกันงบประมาณไว้เผื่อไว้ว่าจะจัดเวทีซ่อม ถ้าพร้อมก็ทำเลยเหมือนที่เวียงแหง เวียงแหงก็ทำแบบนี้ประชุมกัน 4 วันเพราะมี 4 ตำบล วันที่ 5 ลงมือปฏิบัติการได้เลย ในส่วนของพร้าว สันทราย และป่าไผ่ จะทำเป็นตำบลนำร่องเลย เพราะอยู่ต้นน้ำรวมทั้งบ้านโป่งด้วย อาจจะเลยไปถึงป่าคุ้มและแม่แวนด้วย เพราะเป็นต้นน้ำทั้งหมด สาขาของน้ำแม่จ้อยแม่แวนก็น้ำแม่แวนน้อยที่ไหลลงไป ป่าคุ้มก็น้ำสะลวมทั้งหมดเราจะทำเป็นพื้นที่อย่างน้อย คือ ทำก่อนตำบลอื่นๆ อย่างโหล่งขอดก็จะทำป่าชุมชนเช่นกัน ถ้ามันได้ลงมือปักป้ายเขตป่าชุมชนหมดแล้วจนถึงเขตติดต่อแม่แดงแถวโรงไม้หิน หากเราจะดำเนินการธันวาคม 2545 เราควรจะทำพร้อมแล้ว หากพร้อมเจ้าหน้าที่โครงการจะเข้ามาเลยในช่วงนี้คือเดี๋ยวนี้จนถึงก่อนธันวาคมถ้าต้องการให้ลงไปคุยในแต่ละหมู่บ้านก็โทรศัพท์ไปบอก จะส่งคนเข้ามาคุณโอฬารก็จะเข้ามาให้คำแนะนำได้อย่างบางบ้านไม่เข้าใจสามารถนำเอาทีมงานโครงการ เข้ามาพูดคุยเสริมได้แต่ในเดือนธันวาคมควรจะทำในรูปตำบลแล้วมีความชัดเจนแล้วว่าจะทำป่าชุมชนที่ไหน จะทำอะไรกันและโครงการต่อจากนี้จะต้องทำโครงการเข้าไปที่ลุ่มน้ำปิง บางส่วนต้องใช้งบประมาณ เช่น การปักป้ายเขตจะเอางบประมาณจากไหน มาทำป้าย บางอย่างอาจจะระดมเงินจากชาวบ้านมาก่อน สมาชิกที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ควรจะรวบรวมเงินกันก่อนอาจจะคนละ 10 - 20 บาท ก็แล้วแต่ เราต้องช่วยตัวเองก่อน และหากได้มาจากที่อื่นอีกก็จะได้เพิ่มขึ้นในตอนนี้เราต้องมองประโยชน์ส่วนรวม ไม่ใช่มองประโยชน์ส่วนตัว กรรมการที่เข้ามาต้องเสียสละ หากไปไม่ได้ต้องส่งตัวแทนไป ในหมู่บ้านแน่นอนต้องมีหลายคน ในการประชุมควรจะมีเข้าร่วมอย่างน้อย 4-5 คน และควรจะหาคนที่มีความรู้ในหมู่บ้านมาเสริมบ้าง เช่น คนที่มีประสบการณ์เข้ามาเสริมทีมงานด้วย เพราะบางอย่างต้องใช้วิชาการบ้าง เช่น การของบประมาณ ต้องมีการพิมพ์งาน งานบางงานอาจจะขอความช่วยเหลือจาก อบต.ช่วย เพราะตอนนี้แหล่งทุนไม่ใช่มีที่เดียว พอข. ก็มีงบประมาณในการจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า อยู่ ถ้าเรารวมตัวกันเป็นกลุ่ม จากกลุ่มก็ทำเป็นเครือข่ายระดับอำเภอ ก็จะมีงบการจัดเวทีเรียนรู้ วงเงิน 200,000 กว่าบาท

งานวิจัยที่เข้ามาก็เป็นการเสริมการเรียนรู้ของชุมชน ให้รู้ตัวตนเองเป็นผู้ทรงสิทธิ สิทธิชุมชนก็มีกฎหมายรองรับ ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ 2540 มาตรา 46 ตามเจตนาหมายข่าว ที่แจกให้ทุกท่านในวันนี้ มาตรา 46 ก็ระบุว่าชุมชนมีสิทธิที่จะเข้าไปจัดการกับทรัพยากรได้ และก็เป็นการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน ซึ่งเราตั้งถิ่นฐานอยู่มาหลายชั่วอายุคน ตามที่ท่านทั้งหลายนำเสนอความต้องการในการจัดการป่าชุมชนอันเป็นแหล่งต้นน้ำ ก็เป็นสิ่งที่ดี โครงการสิทธิก็จะเสริมกระบวนการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้อง ก็จะมีเวทีนำเสนอให้กับท่านทั้งหลายในโอกาสต่อไป วันนี้จึงขอปิดเวทีไว้เพียงนี้

การประชุมกลุ่มย่อย ก็มีข้อตกลงร่วมกันว่าผู้นำที่มาร่วมวันนี้ก็นำข้อสรุปไปชี้แจงให้คนในหมู่บ้านของตนเองได้รับทราบ และยินดีเป็นอย่างยิ่งที่โครงการสิทธิเปิดเวทีที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมเสนอความต้องการของชุมชน ตลอดถึงกระบวนการเรียนรู้ที่นำเสนอในวันนี้ เป็นประโยชน์แก่ชุมชนเป็นอย่างมาก

อ.สนั่น วิชัยรัตน์

การตัดไม้ทำลายป่า ไม่ใช่เป็นชาวเขาอย่างเดียว เจ้าหน้าที่ของรัฐก็เป็นพ่อค้าไม้เสียเอง มีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง ชาวบ้านเพียงลำพังไม่สามารถจัดการได้ ถ้าหากมีการรวมตัวก็พร้อมที่จะเสนอข้อมูล และนำกำลังชาวบ้านนำจับ

ปิดเวทีเวลา 16.00 น.

นายบุญมา บัวแก้ว
ผู้บันทึกการประชุม

รายงาน

เวทีการเรียนรู้เรื่องสิทธิชุมชนผ่านสถานการณ์ระดับตำบล

วันที่ 24 พฤศจิกายน 2545

ณ ศาลาวัดตันรูง หมู่ที่ 3. ต. ป่าดุ่ม อ. พริ้ว จ. เชียงใหม่

เริ่มเปิดเวที เวลา 09.00 น.

นายดวงคำ ชันมอญ : แพทย์ประจำตำบลป่าดุ่ม

กล่าวสวัสดิ์ผู้เข้าร่วมเวทีทุกคน วันนี้เป็นโอกาสอันดีที่เราได้ร่วมเวทีพูดคุยเกี่ยวกับส่วนต่าง ๆ ของโครงการสิทธิชุมชน ภาคเหนือตอนบนกรณีลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน ลุ่มน้ำแม่แตงตอนบนและลุ่มน้ำแม่จัดเราจะมาเรียนรู้กันเพราะแต่ละคนก็เป็นผู้ในระดับตำบลและระดับหมู่บ้านเราจะมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติของเราว่าเราจะทำอย่างไร เราอยู่ในชุมชนนี้เรามีสิทธิอะไรบ้างที่เราจะมีความสามารถดำเนินการให้ความรู้แก่ชุมชนระดับ อบต. ก็เป็นผู้ปกครองดูแลความเป็นอยู่ของ ตำบล ดังนั้นสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นซึ่งเราจะมาเรียนรู้และแลกเปลี่ยนกัน เราจะต้องมาร่วมกันทำหน้าที่เหล่านี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและเกษตรกรผู้รักษาดินน้ำ ป่า อันเป็นสิทธิของชุมชนของเราที่เราจะได้รับผลประโยชน์ เพื่อที่จะได้แก้ไขปัญหาต่างๆ และกระจายข่าวให้คนในชุมชนของเราได้รับรู้ เมื่อเราได้รับเอกสารไปแล้วก็ลองเอาไปศึกษาดูให้เข้าใจแล้วนำไปชี้แนะในหมู่บ้านของตนเองด้วย ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สมาชิก อบต. ที่มาร่วมเวทีในวันนี้ก็สามารถพูดคุย ปรีกษาหรือกับทางชาวบ้านได้ง่ายเพื่อประสานงานซึ่งกันและกัน ว่าเราจะรักษาป่าของเราในรูปแบบไหน รักษาป่าเราอย่างไร ทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า เราจะรักษาอย่างไร ก็เป็นสิทธิของเราที่เราจะดำเนินการต่อไป ก็ขอเปิดเวทีและขอเชิญทาง อ.บุญมา มาพูดคุย

อ. บุญมา บัวแก้ว : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำแม่จัด

ก่อนอื่นก็ขอแนะนำโครงการก่อน โครงการของเราเป็นงานวิจัย โครงการสิทธิชุมชนศึกษาภาคเหนือตอนบน กรณีลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน อ.เชียงดาว แม่แตงตอนบน อ.เวียงแหง แม่จัด ของ อ.พริ้ว ทำไมเราต้องชื่อลุ่มน้ำแม่จัด คือระยะทางของแม่จัดยาวประมาณ 50 กิโลเมตร ซึ่งมีแม่น้ำสาขาย่อยอยู่หลายสายไม่ว่าจะเป็นน้ำแม่สรวม และอีกหลายๆสาย โครงการงานวิจัยนี้ใช้ร่วมกันทั้ง 3 อำเภอ ในส่วนของ อ.เวียงแหงมีอยู่ 3 ตำบลที่เกี่ยวข้องส่วน ต. เมืองครองก็ไปรวมกับ อ.เชียงดาว ของ อ.พริ้ว มี 11 ตำบล กว้างกว่า อำเภออื่น และงบประมาณการจัดเวทีก็มากกว่าอำเภออื่นด้วย โครงการสิทธิชุมชนเป็นการแนะนำให้ชาวบ้านรู้ว่าเรามีสิทธิอะไรบ้าง และสิทธิของเราก็แบ่งออกเป็น 2 อย่าง สิทธิดั้งเดิมหรือสิทธิหน้าหมู่บ้านที่เราใช้ประโยชน์ร่วมกัน และอีกอันหนึ่งก็คือสิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 อย่างมาตรา 46 ชุมชนท้องถิ่นมีโครงการสิทธิชุมชนศึกษา ภาคเหนือ กรณีศึกษาลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน แม่แตงตอนบนและแม่จัด

อำนาจเข้าไปจัดการทรัพยากรได้ไม่ว่า จะเป็น ดิน น้ำ ป่า หรือชีวภาพที่อยู่ร่วมกับเรา ก็
สามารถเข้าไปจัดการแต่กระบวนการต่างๆเดี๋ยวนี้เราถูกรัฐเข้าครอบงำไป ไม่ว่าจะเป็น พรบ.
ป่าไม้ ชาวบ้านในอำเภอพร้าวที่เดือดร้อนมากที่สุดคือ ต.แม่บึง และ ต. โหล่งขุด เพราะโดน
ประกาศเขตอุทยานทับพื้นที่ของชาวบ้าน ซึ่งหมายความว่าพื้นที่นั้นเป็นหมู่บ้านหรือชาวบ้าน
เข้ามาครอบครองก่อนแล้ว อย่างบ้านแม่สายป่าเมืองของ ต.โหล่งขุด ทั้งหมดอยู่ในเขตป่า
อุทยาน ผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นชาวกระเหรี่ยงเคยถวายฎีกาถึงในหลวงด้วยซ้ำ ว่าทำไมไม่กันพื้นที่
หมู่บ้านออกจากป่าเสียขอไฟฟ้าเข้าหมู่บ้านก็ไม่ได้ทำถนนก็ไม่ได้ เพราะทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้จะ
เข้าไปจับ ถือว่าตัดไม้ทำลายป่า นี่คือน้ำที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ และเราจะเจออีกประการหนึ่งคือ พรบ.
น้ำ ซึ่งหลายๆคนเคยไปประชุมที่อำเภอ พรบ.น้ำที่จะออกมาก็คือ น้ำเป็นของรัฐทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็น
เป็นน้ำใต้ดิน บนดิน น้ำที่ตกจากฟ้า เป็นของรัฐทั้งหมด เราจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวอะไรไม่ได้ต่อไปน้ำ
จะเป็นสินค้า ก็เอามาพูดให้ฟังเฉยๆ แล้วลองไปคิดว่าจะเป็นไปได้หรือไม่ พรบ. น้ำมีร่างมา
แล้ว เคยเห็นมาแล้ว แม่น้ำที่ไหลมาแล้วเราจะนำมาใช้ในนาเราไม่ได้ และหากเราเอาเครื่องสูบน้ำ
น้ำมาตั้งสูบน้ำเข้าที่นาเราก็จะถูกปรับ 200,000 บาท ต่อไปจะมีการจัดการคืออีกหน่อยหัวน้ำ
เหมืองฝายก็อาจจะหายไปและก็จะจ้างเพียงคนเดียวเพื่อเก็บค่าจ่ายต่างๆ ในพรบ. ป่าไม้ไม่ว่า
สัตว์หรือปลาต่างๆ ที่อยู่ใต้น้ำเป็นของรัฐทั้งหมด อีกหน่อยถ้ามีการเก็บค่าน้ำขึ้นมากคงเหมือน
มิเตอร์ประป่านำมาติดตั้งไว้ใช้น้ำเท่าไรก็คิดไปเท่านั้น ที่คิดกันก็ไร่ประมาณ 30 บาท แต่ก็ยัง
ปิดข่าวไว้ และจะใช้คำว่า การต้นทุนการใช้น้ำ ไม่ว่าจะเป็นอ่างเก็บน้ำ หรือฝายคอนกรีต ที่รัฐ
มาสร้างให้เรา ถ้าเป็นไปตามเงินกู้ของธนาคารพัฒนาเอเชีย หรือ ADB. คือรัฐบาลของไทยแต่
ก่อนมาไม่มีงบประมาณก็ไปกู้มาไม่ว่าจาก word bank ธนาคารโลก เมื่อไปกู้มาก็ต้องมีเงื่อนไข
อยู่เพราะกลัวว่าเราไม่มีเงินกลับไปใช้หนี้ เหมือนกับที่เราไปกู้จากธนาคารต่างๆ จะเอาไปทำ
อะไรบ้าง เอาไปลงทุนอะไร แล้วจะนำเงินมาคืนเมื่อใด ทางประเทศไทยได้ไปกู้เงินมาแล้ว
หลายๆ สถาบันการเงินและสุดท้ายก็มาอยู่ที่ ADB. หรือ ธนาคารพัฒนาเอเชีย ก็จะมีประเทศ
ญี่ปุ่น ประเทศจีน และอีกหลายๆประเทศ นำเงินมารวมกันไว้ เพื่อประเทศต่างๆที่มีความ
ต้องการกู้ ซึ่งถามประเทศไทยว่าเมื่อกู้เงินไปแล้วจะเอาจากที่ไหนมาคืน รัฐบาลไทยก็มาคิดว่า
โครงการสร้างเขื่อนต่างๆ คิดเป็นพันล้านบาทใช้เงินมากเหมือนกัน เขื่อนแม่ลาวที่ จ.เชียงราย
ตอนนี้ ซึ่งจะมีการต้นทุนการใช้น้ำเป็นอันดับแรก ชาวบ้านที่นั่นจะเดือดร้อนกันหมด ซึ่งจริงๆ
แล้วชาวบ้านไม่ได้ต้องการเขื่อนแม่ลาวหรอก ทางรัฐบาลไทยก็ดูจากต่างประเทศที่มีการเก็บค่า
น้ำกันและทำไมต้องเก็บค่าน้ำ นายทุนบอกว่าชาวบ้าน ชาวไร่ ชาวนา เราใช้น้ำเปลือง เวลาไม่
ใช้ก็ทิ้งเปล่า ไม่มีการประหยัด ไม่มีระบบการจัดการที่ดี ก็เลยเห็นว่าควรจะมีการเก็บค่าน้ำ ไม่
ว่าจะมีการสร้างอ่างเก็บน้ำ สร้างเขื่อนที่ไหนถ้าเป็นงบประมาณจากเงินกู้ adb ต้องมีการเก็บค่า
น้ำ ที่ อ. เชียงดาวฝายยางที่กั้นน้ำปิงชาวบ้านของงบประมาณไปแค่ 3 ล้านบาท แต่จัดสรรมาให้
180 ล้านบาท ซึ่งไม่รู้ว่าจะนำไปใช้ตรงไหนบ้าง คนที่มาสร้างก็บอกว่าสร้างไปตามแบบ แคร่
รับเหมาก่อสร้าง เจ้าของโครงการก็ไม่มาซึ่งเป็นของกรมชลประทาน ในข่าวประชุมภาคเหนือจะ

เห็นว่าชาวบ้านต่อต้านไม่ต้องการ และ อ. เชียงดาวเวลาดูงานที่ อ. เชียงดาวจะมีฝ่ายไม่อยู่มาก หรือฝ่ายดั้งเดิม คนต่างประเทศมาดูงานจะดูกันที่ อ. เชียงดาวเพราะมีการจัดการป่าชุมชน เป็น อำเภอแรกที่มีการดูแลและจัดการป่าได้ดี เพราะโครงการของมูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าตั้งอยู่ที่ อ. เชียงดาว พอถึงงบประมาณต่างๆ ก็เข้ามาและบางทีก็มีการทำโครงการของงบประมาณหลาย ล้านบาท เพื่อมาพัฒนา อ. เชียงดาว ป่าชุมชนก็เลยมีผลตอบรับที่ดีทั้งผู้นำไม่ว่าจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็ร่วมด้วยทั้งหมด กำนันพรหมมาไปต่างประเทศบ่อยมาก และยังมีเงินเดือนให้ ผู้ใหญ่บ้าน ทุกคนให้ความร่วมมือดี เคยพูดกับหลายคนว่าที่ อ. เชียงดาว ตามหมู่บ้านต่างๆจะมีผู้รับบริจาค อยู่ เวลาเราไปดูงานป่าหรือคนอื่นๆที่เข้าไปดูงานก็จะร่วมบริจาค ไม่ว่าจะเป็นคนไทย หรือคนต่างประเทศที่มาดูงาน และทางหมู่บ้านก็จะได้ขายของอีกทางหนึ่งไม่ว่าจะเป็นอาหาร หรือของที่ระลึก อันนี้คือผลพลอยได้ที่ได้รับมา และพอดีช่วงที่เข้าไปทางสถาบันพระปกเกล้า ได้ เข้ามาดูงานพอดีที่แม่น้ำปิง ได้นำเงินมาให้ 10,000 บาท เป็นค่าอาหาร ค่าที่พัก และค่าเบี้ยเลี้ยงที่ไปดูสถานที่ต่างๆ นี่คือผลพลอยได้ที่ตามมา และสิทธิของเราที่เราได้อยู่ทั้งหมด บางทีเราก็ลืมไป เป็นหน้าที่ของรัฐหรือไม่ที่เข้ามาจัดการไม่ว่าเรื่องป่าไม้ เรื่องพรบ. น้ำและพรบ. ที่ดิน ซึ่งตอนนี้ที่ดินกลายเป็นสินค้า ไปแล้ว มีการซื้อขายกันแล้ว ป่าไม้ก็เหมือนกัน แต่ก่อนพรบ. ป่าไม้ ออกมา มีการอำนวยความสะดวกให้มีการตัดไม้ทำลายป่าเพราะมีการให้สัมประทานป่าไม้ เป็นเวลากว่า 100 ปีที่ผ่านมา พอตัดทาง พลตรีสนั่น ได้มายกเลิก และต้นไม้เก่าแก่ก็มีไม่มากถูกตัดไปขายหมด อ. เชียงดาวเป็นอันดับแรกที่ถูกตัดมากที่สุดเพราะเป็นป่าไม้สักมาก แล้วนำส่งตามน้ำปิงไปขาย ออกไปทางน้ำเจ้าพระยานี้คือสมัยก่อนซึ่งก็ไม่ทันได้เห็นแต่ปัจจุบันนี้เหตุการณ์เปลี่ยนไปแล้ว สิทธิที่เราได้อยู่ชาวบ้านควรจะดูแลเอาใจใส่อย่างเรื่องของป่าเราปล่อยให้ทางรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ป่าไม้ดูแลมานานแล้วและเจ้าหน้าที่ก็มีจำนวนน้อยการดูแลก็ไม่ทั่วถึงถ้าเราทำป่าชุมชนกันมากขึ้นสามารถเข้าไปอยู่ในเขตป่าอุทยานได้ โดยที่เราไม่ได้ไปแย่งมา คือเราต้องให้ความร่วมมือกัน หลากๆคนถามว่าป่าชุมชนเข้าไปทำในป่าสงวนแห่งชาติ หรือป่าอุทยานได้ไหมตอบว่าทำได้แต่เวลามีการเดินเขตเราต้องเช็กทาง เจ้าหน้าที่มาร่วมด้วยเราต้องร่วมมือกัน หลากๆฝ่าย ถือว่าเราดูแลร่วมกัน กฎกติกาต่างๆ ชาวบ้านเป็นผู้ร่างออกมาเอง นี่คือแนวทางไปสู่วันข้างหน้า ถ้าเราทำได้และตัดไม้ต้องมีการยกเว้นบ้างเช่นเกิดมีการไฟไหม้บ้านเราก็สามารถนำไม้มาสร้างที่อยู่อาศัย ชั่วคราวก่อน เมื่อว่าหน่วยงานราชการที่จะมาช่วยเหลือซ้ำ สำหรับพื้นที่ที่ไม่มีป่าเช่น ต. หุ่นหลวง ก็ต้องไปคิดว่าเราจะเข้าร่วมหรือใช้ป่าที่ไหน ก็สามารถไปเข้าร่วมจัดการป่าชุมชนแห่งนั้นได้ เป็นกระบวนการอย่างนี้ ชาวบ้านที่อยู่ใกล้กับพื้นที่ป่าจะเป็นผู้ที่ดูแลโดยตรง ผู้ที่อยู่ไกลจะร่วมได้เกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ เป็นค่าอาหาร ค่าเบี้ยเลี้ยง ผู้เดินป่าที่เน้นป่าไม้เพราะในป่าชุมชนเราป่าไม้เป็นสิ่งสำคัญถ้ามีป่าแล้วก็มีน้ำ ดินเราก็จะดี การเกษตรก็จะดีตามมา เมื่อมีครบแล้วก็จะเกิดการเกื้อกูลและสัมพันธ์กัน ทำไมโครงการเราถึงเน้น เรื่องทรัพยากรเป็นอันดับแรก เพราะว่าสิ่งเหล่านี้ มีส่วนที่สำคัญต่อเราไม่ใช่ปล่อยให้ทางรัฐบาลเข้ามาจัดการเอง แล้วทำไมเราไม่ลองมาจัดการดูบ้าง พี่น้องชาวเขาที่อยู่บนดอย ชาวเขามาร่วมได้ไหม เพื่อมาเป็น

ส่วนร่วม ของเราเป็นแนวร่วมในการดูแลรักษาต้นน้ำ เหมือนกับที่ ต.ป่าไผ่ ทำอยู่ ทางหัวหน้าหมู่บ้านชาวเขาร่างกฎกติกา การดูแลรักษาป่าแต่ละที่มาให้ทาง อบต. ดูเลยว่าทำอย่างไร และเวลามีการอบรมต่างๆ ก็ถึงผู้นำ และชาวบ้านชาวเขามาร่วมด้วยและการทำอะไรต่างๆ ก็ร่วมกันทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐ อบต.ป่าไผ่ ซึ่ง อ.พร้าวของเราส่วนมากเป็นส่วน ของอุทยานแห่งชาติศรีล้านนา เข้ามาประกาศเขตป่าอุทยานทางทิศตะวันตกติดเขตเชียงดาว สิทธิเรามีอะไรบ้าง ก็คือสิทธิดั้งเดิมเป็นสิทธิที่เราใช้กันมาแต่ก่อนเป็นสิทธิพื้นฐานของเราซึ่งแต่ ก่อน ตัวอย่างเช่น เราเข้าไปในป่าสามารถตัดไม้ได้ หาเห็ด หาหน่อไม้ อาหารและยาจากป่าได้ แต่ปัจจุบันการเข้าไปหาของป่า การใช้ประโยชน์จากป่าเป็นไปด้วยความยากลำบาก และสิทธิ ชุมชนอีกอย่างก็คือสิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 เมื่อมีกฎหมายรัฐธรรมนูญรองรับ สิทธิชุมชนของเราก็สามารถใช้ประโยชน์โดยยึดกฎหมายเป็นทางปฏิบัติ อย่างมาตรา 46 ว่าชุมชนสามารถเข้าไปจัดการกับทรัพยากรได้ กฎหมายปี 2540 เป็นกฎหมายที่ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนในการร่างกฎหมาย ตามที่ไปจัดเวทีตามตำบลต่างๆ ทุกตำบลก็มีปัญหาคล้ายกับตำบลป่าคุ่ม เช่นตำบลสันทราย ป่าไผ่ แม่แวน คือมีการตัดไม้ทำลายป่าจากนายทุน ชาวเขาที่ทำไร่ ชาวบ้าน ซึ่งแนวทางแก้ไขที่เห็นชัดเจน ก็คือ ตำบลป่าไผ่ ได้มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธาน บริหารอบต. อบต. เจ้าหน้าที่ของรัฐ ก็เข้าร่วมกันจับกุม และห้ามปราม อีกทั้งยังมีมาตรการเข้าไปแก้ไขอื่นๆอีกมาก สำหรับตำบลป่าคุ่มเราตามที่ทราบในเวทีวันนี้ก็เคยมีการขึ้นไปสำรวจและจับกุมชาวเขา โดยการร่วมมือกันหลายฝ่าย แต่นานๆครั้ง ซึ่งไม่ต่อเนื่อง แล้วพวกเราจะทำกันอย่างไรในการรักษาป่าต้นน้ำ ที่ชุมชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันตั้งหลายตำบล คือ ตำบลเวียง ตำบลทุ่งหลวง ตำบลเขื่อนผาก และตำบลป่าคุ่ม

นายอินสม ดวงแก้ว : สมาชิก อบต.หมู่ที่ 1

ที่ตำบลสันทรายและตำบลป่าไผ่ไม่มีโครงการรักษาป่ารักษาต้นน้ำ มีการร่วมมือกันทั้งฝ่ายกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. ทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายสภา เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และครูคอย ซึ่งทางครูคอยเป็นผู้ที่ตัดไฟแต่ต้นลมและต้นลมคือใคร ซึ่งแต่ก่อนพ่อแม่เป็นผู้ที่บุกรุกถางป่าไปเรื่อยๆ และมีหน่อแซมขึ้นมาคือลูกและได้ลงมาเรียนหนังสือตามพื้นราบและได้มาเรียนรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษาป่าและก็กลับไปพูดคุยกับทางพ่อแม่พี่น้องเพื่อไม่ให้พ่อแม่ทำการตัดไม้ทำลายป่าหรือทำไร่เลื่อนลอยต่อไป และไปทำการเกษตรในที่ทำกินที่เราทำกันแต่ก่อนมา และในส่วน ของ ต.สันทราย ก็จะมีบ้านห้วยป่าปู ห้วยป่าไผ่ ทางนายอำเภอได้ให้การสนับสนุนและได้เข้าไปชี้แจงแล้วซึ่งขณะนี้เฝ้าห้วยป่าปู ชาวบ้านห้วยป่าไผ่ได้มีการจัดเป็นระเบียบเรียบร้อยแล้ว มีที่จอดรถ มีอะไรต่างๆ และนับถือศาสนาคริสต์มีการอบรม และได้มีการสนับสนุนทั้งทางฝ่ายผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อบต. เจ้าหน้าที่อนามัย แพทย์ประจำตำบล ตำรวจ ซึ่งทางตำบลสันทราย ก็ปรับปรุงได้แล้ว แต่ในตำบลป่าคุ่มยังแก้ไขไม่ได้ที่เราขึ้นไปบนดอยทุกวันนี้ยังมีการขัดแย้งกันอยู่ ซึ่งจริงๆแล้วเราก็เป็นคนไทยด้วยกัน วันก่อนที่ขึ้นไปได้ไปเจอมีการปลุกผีกันมาก

อ. บุญมา บัวแก้ว : ผู้ประสานงานลุ่มน้ำแม่จัต

ที่ตำบลป่าไผ่หลังวันที่ 5 ธันวาคม ก็จะมีการเรียกประชุมกันทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ อบต. ทางกำนัน ผู้ใหญ่บ้านและสมาชิก อบต. ไปพูดในที่ประชุมหมู่บ้านเลยและก็จัดตั้ง คณะกรรมการภายในหมู่บ้านขึ้นมาและเวียนกันไป เวลาที่มีการประชุมก็ส่งตัวแทนเข้ามาประชุม ในระดับตำบลโครงการสิทธิจะเข้าไปช่วยเหลือได้คือ เรื่องค่าอาหาร เรื่องป้ายประชาสัมพันธ์ต่างๆ เราจะต้องทำแผนและส่งไปโครงการสิทธิหรือบางส่วนก็ส่งไปหาแหล่งทุนอื่นๆ อย่างเช่น พอช. ซึ่งตอนนี้ได้เข้าไปร่วมและเป็นผู้ประสานงานระดับจังหวัด พอช.จะมีงบประมาณคือ เงินเสริมสร้างความเข้มแข็ง 18 ล้านบาท สื่อ 3 ล้านบาท โครงการวิจัย 7 ล้านบาท และมีอีกส่วนหนึ่ง 2 ล้านบาท ทั้งหมดรวมกัน 30 ล้านบาท ใช้นะ 15 จังหวัดภาคเหนือ ตอนนี้งานวิจัยโคนมได้ขอยกประมาณไป 3 ล้านบาท ซึ่งชาวบ้านได้รวมตัวกันนำสหกรณ์โคนม งานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องน้ำนมมีปัญหาไม่ว่าจะเป็นโรคหรืออะไรต่างๆที่เกี่ยวข้องจะมีส่งทีมงานวิจัยเข้ามาดูแล ป่าไม้เสริมความเข้มแข็งของเชียงใหม่จะมีเงินวิจัยประมาณ 2 - 3 ล้านบาท คาดว่าจะขอยกประมาณ สิบสอง 2 ล้านบาท ซึ่งจะได้หรือไม่ก็ไม่ทราบเพราะต้องแย่งกับจังหวัดอื่นด้วยทั้ง 15 จังหวัด และงบประมาณนี้หากจะเข้าไปทำกันเองก็ไม่ทันแล้ว พอดีอำเภอได้ส่งตัวแทนไป 2 คนและได้มีการยกเลิกและเลือกใหม่อีก 2 คน งาน พอช.งานเสริมสร้างทั้งหมดเป็นเงินให้ฟรีที่คุณพิเศษ เอามาได้จัดเวทีทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นเรื่องป่าหรืออะไรก็ได้แล้วแต่มีอยู่ 200,000 บาท ที่ให้ฟรี และอีก 5 ล้านบาทเป็นเงินกู้ ซึ่งเงินกู้ทุกวันนี้ชาวบ้านเรามีความต้องการกันแต่ลืมคิดไปว่ากลุ่มของตนเองมีความเข้มแข็งหรือยังทำกันไปหรือยัง ซึ่งกลุ่มพี่น้องชาวบ้านที่มีความต้องการกันจริง ๆ จะรวบรวมและขึ้นบัญชีไว้ต่อไปอีกกลุ่มของเราเสริมสร้างความเข้มแข็งดีแล้วจะพัฒนาทำโครงการเงินกู้กันก็ทำที่หลัง ในปีหนึ่งจะต้องใช้เงินกู้ 5 ร้อยล้านบาทปล่อยกู้ทุกเดือน ในส่วนของเงินกู้อำเภอเชียงดาวไม่เอาเงินกู้ทำแค่เพียงเสริมสร้างความเข้มแข็งเพราะเงินกู้ยุ่งยาก ที่พูดมาเป็นนอกประเด็นของโครงการสิทธิแต่ก็เป็นความรู้ที่เราต้องรู้เพราะว่าแหล่งทุนต่างๆที่มี ชาวบ้านขาดความรู้ที่จะเข้าไปขอสนับสนุนที่เข้าไปเพราะต้องการทราบว่าเวลาต่อไปโครงการของเราอยากได้งบประมาณมาจัดการเรื่องของทรัพยากรจะทำได้หรือไม่อย่างไร การตรวจป่าเป็นอย่างไรบ้าง เราทำเวทีเชิญชาวเขาเข้ามาคุยด้วยพูดคุยกันเราจะใช้งบประมาณจากตรงนี้เข้าไปเสริม แทนที่จะใช้งบประมาณจาก อบต.ซึ่งมีอยู่น้อย ใน อบต. ได้ตั้งข้อกำหนดไว้อยู่แล้วว่ามีเงินโครงการพระราชเสาวนีย์อยู่เกี่ยวกับทรัพยากรการปลูกป่าทั้งหลาย เราก็ใช้เงินจากส่วนนี้แทนที่เราจะไปหามาจากที่อื่นถ้าไม่ทันก็ใช้ส่วนของปีต่อไป และโครงการสิทธิก็จะมีส่วนร่วมเข้ามาอีกซึ่งอาจจะไม่มากนัก ไม่ใช่ปล่อยให้ อบต. จัดการแต่ฝ่ายเดียวชาวบ้านก็มีส่วนร่วมด้วยเหมือนกัน เพราะถ้าชาวบ้านมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของจะดูแลได้ดีไม่ว่าจะเป็นเรื่องป่า เรื่องดิน เรื่องน้ำ อะไรที่เป็นของเราเราจะดูแลได้ดี